ΚΡΗΤΙΚΑ.

ΣΥΝΤΑΧΘΕΝΤΑ ΚΑΙ ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ

ΥΠΟ

Μ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΗ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΟΥ ΤΥΠΟΓΡΦΙΑΣ

Η ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ

1842.

Ἀναγνῶστα!

Ἀπὸ τὴν λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν Πεδιάδος, Μονοφατσίου, καὶ Καινουρίου(1) παρατηρεῖς εἶνι τρόπῳ ἔμελλον νὰ κάμω τὴν Τοπογραφίαν καὶ Στατιστικὴν τῆς ὡραίας, ἀλλ᾽ ἀτυχοῦς Κρήτης· ἐμπόδια ὅμως ἀνυπέρβλητα ἐματαίωσαν τὸν σκοπόν μου, τὸν ὁποῖον ἴσως εἰς εὐνοϊκοτέραν περίστασιν δυνηθῶ νὰ ἐπιτύχω.

Ἀναγνῶστα! καμμία ὑπερβολὴ, κανὲν ψεῦδος δὲν μολύνουν τὰ Κρητικά μου· διατρίψας ἓξ ἔτη σχεδὸν εἰς τὴν Κρήτην, καὶ λαβὼν μέρος ἐνεργὸν εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας της Πολέμους, (1828 — 1830) γράφω ὅσα εἶδον ἰδίοις ὄμμασι (2) καὶ ὅσα ἐπιτοπίως ἐπληροφορήθην ἀπὸ ἀξιόπιστα ὑποκείμενα· ἐκ τούτων λοιπὸν παρατηρεῖς ὅτι ὁ Κρὴς χαίρει δικαιώματα ἀναντίῤῥητα εἰς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν συμπάθειαν ὄχι μόνον τῶν ὁμογενῶν καὶ συναγωνιστῶν του, ἀλλὰ καὶ παντὸς εὐαισθήτου καὶ φιλανθρώπου, διότι ὑστερήθη (ἂν καὶ πρὸς καιρὸν) τὴν λαμπροτέραν γῆν, διὰ τῆς ὁποίας τὴν αὐτονομίαν ὑπέφερε τὰ πάνδεινα, πένεται καὶ ταλαιπωρεῖται, ὑστερούμενος πολλάκις καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου, ὁ ἄλλοτε γευόμενος τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, καὶ τέλος βλέπων τὸν συναδελφὸν του Ἕλληνα ἀπολαμβάνοντα τοὺς καρποὺς τῶν ἀγώνων του, ὑψώνει πρὸς οὐρανὸν τὰς πληγωμένας χεῖρας του καὶ ἐπικαλεῖται τὴν θείαν ἀντίληψιν, γνωρίζων ὅτι μόνη αὕτη δύναται νὰ ἐξάξῃ πόρους ἐξ ἀπόρων, καὶ ὅταν ἀκόμη τὰ

---

(1) ὅρα Κεφ. ς.

(2) Μήτε περιηγητὴς μήτε Κρὴς ἐγνώρισεν ἀκριβέστερον ἐμοῦ τὰ ὀροθέσια καὶ τῶν 20 ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης (Ἴδε τὸν χωρογραφικὸν Χάρτην εἰς τὸ τέλος)

πράγματα φθάσουν· καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἔσχατον τῆς ἀμηχανίας ὅρον.

Χῦσον λοιπὸν καὶ σὺ ἀναγνῶστα δάκρυ συμπαθείας διὰ τὴν δυσπραγίαν τοῦ ἀτυχοῦς Κρητὸς, καὶ ἐπικαλέσου μαζή του τὴν θείαν παντοδυναμίαν ὑπὲρ τῆς ταχείας ἐλευθερίας τῆς ἀναξιοπασχούσης Κρήτης.

Ἀθῆναι τὴν 10 Ἰαννουαρίου 1842.

Χουρμούζης.

Οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι Κρῆτες.

Ὅταν κατὰ τὸ 1834 μία ἐπιτροπὴ τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι Κρητῶν, ἐπαρουσιάσθη εἰς τοὺς δυνατοὺς τῆς θλιβερᾶς ἐκείνης ἐποχῆς καὶ ἐζήτησε τὴν ἀναγνώρισιν τῶν Στρατιωτικῶν κτλ. δικαιωμάτων των, τὸ μιαρὸν στόμα τοῦ βδελυροῦ καὶ αἰσχροβίου Μισέλληνος, ἐτόλμησε νὰ προσφέρῃ μὲ γέλωτα Σαρδόνιον, μὴ ζητῆτε δικαιώματα οἱ Κρῆτες διότι Πατρίδα δὲν ἔχετε! ἐκπλάγησαν καὶ ἔφριξαν οἱ πολυπαθεῖς Κρῆτες ὅταν ἤκουσαν τοιαύτην βλασφημίαν, μὴ γνωρίζοντες ὅτι ὁ βέβηλος ἐκεῖνος πολίτης τῶν Σοδόμων ἐγεννήθη διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν Ἑλλήνων, μὲ τῶν ὁποίων τὰ αἵματα ἐντρυφᾷ καὶ σήμερον ὁ παμμίαρος; ἀλλὰ τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ὑπάρχουν καὶ ὀλίγοι τινὲς ἐκ τῶν αὐτοθχόνων, οἵτινες ἀσυνειδήτως φρονοῦν καὶ λέγουν ὅτι, ὅστις δὲν ἐγεννήθη ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος δὲν πρέπει νὰ χαίρῃ καὶ τὰ αὐτὰ μὲ τοὺς αὐτόχθονας δικαιώματα! πρὸς τοὺς ἀγνώμονας καὶ πλεονέκτας ὀλίγους τούτους κυρίους λέγουν οἱ Κρῆτες, ὅτι, πατρίδα ἔχομεν ὅλην τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, διὰ τῆς ὁποίας τὴν ἐλευθερίαν πολεμήσαντες ὁλόκληρα δέκα ἔτη, ὑποφέραμεν μὲ ἀπαραδειγμάτιστον καρτερίαν ὅλα τοῦ πολέμου τὰ δεινά, ὅτι, ἐγκαταλελειμμένοι εἰς μόνας τὰς δυνάμεις μας, καὶ πολεμοῦντες μὲ Κρῆτας Τούρκους, μὲ Ἀλβανούς, μὲ Ἄραβας καὶ Ἀσιανοὺς δεκαπλασίους ἡμῶν, μαχόμενοι πολλάκις καὶ μ' αὐτὰ ἀκόμη τὰ στοιχεῖα, ἐστήσαμεν χίλια τρόπαια, καὶ ἐβάψαμεν ὁλόκληρον τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς μας μὲ τὰ αἵματά μας, τὰ ὁποῖα ἀχνίζουν εἰσέτι καὶ εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλ-

λάδος, ὅτι, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος ἀπεδεκατόθημεν ἀπειράκις, καὶ τῶν δεκάτων τούτων τὸ ἓν τρίτον στενάζει καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπὸ τὴν ἀπάνθρωπον αἰχμαλωσίαν, ὅτι, ἐπασχολήσαμεν εἰς τὴν Κρήτην μεγάλας δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ, κατὰ τὰ πρῶτα τῆς ἐπαναστάσεως ἔτη, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὠφελήθησαν ἐπαισθητῶς οἱ συναδελφοὶ καὶ συναγωνισταίμας, ὅτι, ὁσάκις ἐβιάσθημεν ἀπὸ τὴν ἀκαταμάχητον ἀνάγκην νὰ παραιτήσωμεν πρὸς καιρὸν τὴν Κρήτην δὲν ἐπαρατήσαμεν ὅμως καὶ τὰ ὅπλα, ὡς τοῦτο ἀπεδείχθη πολλαχοῦ καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς Ναβαρίνους, εἰς τὰ Σάλωνα καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅτι, ποτὲ καθ' ὅσον ἐπολεμούσαμεν εἰς τὴν Πατρίδαμας δὲν ἐκαταδέχθημεν νὰ ζητήσωμεν μήτε νὰ λάβωμεν μισθὸν, καὶ τέλος, ὅτι, πειθόμενοι εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς πλέοναδίκου ἀποφάσεως, ἐγκαταλείψαμεν, πρὸς καιρὸν, τὴν γῆν τῶν πατέρων μας, καὶ μεταναστεύσαμεν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, μὲ μόνην τὴν δικαίαν πεποίθησιν τοῦ νὰ συζήσωμεν ἐλεύθεροι, καὶ μὲ τὰ αὐτὰ δικαιώματα μὲ τοὺς ἐλευθερωθέντας ἀδελφούς μας, μὲ τοὺς ὁποίους μᾶς ἑνόνουν ἐθνικῶν συνελεύσεων ἀποφάσεις, καὶ δεκαετοῦς πολέμου θάνατοι, αἰχμαλωσίαι, πεῖνα, γυμνότης, ταλαιπωρία, καὶ μύρια ἄλλα κακουχήματα. Ἰδοὺ ποίαν ἀπάντησιν δίδουν οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι Κρῆτες, εἰς τοὺς λέγοντας ὅτι, ἐπειδὴ δὲν εἶναι εἰς τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς των, δὲν πρέπει νὰ χαίρουσι καὶ τὰ αὐτὰ μὲ τοὺς αὐτόχθονας δικαιώματα· καὶ μ' ὅλα ταῦτα, οἱ πολυπαθέστεροι τῶν ἐλλήνων Κρῆτες, ὡς νὰ μὴν ὑπέφεραν ὅσα ἀνωτέρω εἴπαμεν, καὶ ὅσα ἀκόμη ἡ Γεν. Ἱστορία θ' ἀναφέρει μίαν ἡμέραν, ὡς νὰ μὴν ἐκατήντησαν ἄπατρεις καὶ ἀνέστιοι διὰ τὴν σημερινὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐταλαιπωροῦντο καὶ ἀναξιοπαθοῦσαν ἐν τῷ 1837 γενόμενοι καθεκάστην θλιβερὸν παρα-

νάλωμα τῆς πείνης καὶ τῆς ἀθλιότητος, ὑπ' ὄψιν καὶ αὐτῶν τῶν τότε ἀρχόντων μας, ἕως ὅτου τὰ δίκαια παράπονά των καὶ ἡ ἀπαραδειγμάτιστος δυσπραγία των ἔγειναν γνωστὰ εἰς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα ὅςτις καὶ τοὺς ἀντάμειψεν ἂν ὄχι ὅσον ἀπαιτοῦσαν τὰ δικαιώματά των, ὅσον ὅμως ἐσυγχώρουν τὰ μέσα τοῦ Κράτους του· καὶ τοῦτο γνωρίζοντες οἱ Κρῆτες· εὐγνωμονοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Ὄθωνος.

Εἰσαγωγή.

Η Ἑλλὰς ἐν ὅσῳ ὑστερεῖται τὴν Κρήτην, ὑστερεῖται τὴν ἀσφάλειάν της ὁ κατέχων τὴν Κρήτην ἠμπορεῖ τὴν αὐτὴν ἡμέραν νὰ γευματίσῃ εἰς αὐτὴν καὶ νὰ δειπνήσῃ εἰς τὴν Πελοπόνησον. πρόσθες ἤδη καὶ τὰ λοιπὰ Πλεονεκτήματα τῆς Νήσου καὶ τῶν κατοίκων της, τῆς μὲν ἡ ΔΕΣΠΟΤΙΚΗ θέσις καὶ ἡ πλουσιότης τῆς Γῆς της, τῶν δὲ τὸ φιλοπόλεμον καὶ ἀνδρεῖον, πόσον συντείνουν εἰς τὴν μικρὰν εἰσέτι Ελλάδα, ἥτις μὴ ἔχουσα τὴν Κρήτην δὲν ἔχει καὶ ὅ, τι τῆς εἶναι ἀναπόφευκτον. καὶ ἂν (πρᾶγμα φυσικῶς ἀδύνατον) ἐπέπρωτο νὰ ὑστερηθῇ διὰ πάντα ἡ Ελλὰς τὴν Κρήτην, ἔπρεπε καὶ διὰ πάντα (ἂν ἐδύνατο καὶ διὰ πάντα νὰ ὑπάρχῃ Ελλὰς ἄνευ τῆς Κρήτης) νὰ πενθηφορῇ διὰ μίαν τοιαύτην ὑστέρησιν. ἀλλ' ἔστι θεὸς δίκαιος! ἂν εἰς τὰς θλιβερὰς καὶ καταχθονίους ἡμέρας τοῦ Πολυγνάκ καὶ λοιπῶν ἐπαράτων φιλογιαννιτσάρων δὲν εἰσηκούσθησαν αἱ πρὸς τοὺς δυνατοὺς ἱκεσίαι τῶν Κρητῶν Ελλήνων, ἂν καὶ τότε τὸ τόσον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Κρήτης χυθὲν αἷμα τῶν Χριστιανῶν, δὲν ἐκίνησεν εἰς οἶκτον τοὺς δυναμένους ν' ἀποκαταστήσωσι καὶ τὴν Κρήτην ἐλευθέραν, (ἢ τοὐλάχιστον νὰ μὴν ἐβίαζαν τὴν ὑποδούλωσίν της) θέλει ἔλθῃ μία ἡμέρα, καθ' ἣν ἡ ἀνάγκη καὶ τὸ δίκαιον θὰ ὑπερισχύσουν, καὶ οἱ Κρῆτες μαζὴ μὲ τὸν ζωογόνον ἄνεμον τῆς Πατρίδος των, θ' ἀναπνεύσουν καὶ τὴν εὐεργετικὴν αὔραν τῆς εὐνομίας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ.

Γεωγραφικὴ θέσις τῆς Κρήτης.

Ἡ Κρήτη μία ἀπὸ τὰς μεγαλητέρας Νήσους τῆς Μεσογείου, κεῖται πρὸς ἀνατολὰς τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἀπέχει 55 μιλ. (α) τοῦ ἀκρωτηρίου Μαλέα, ἀπέχει προσέτι τριακόσια μιλ. πρὸς Δυσμὰς τῆς Κύπρου. 260 πρὸς τὸ Ἀρκτικοδυτικὸν τῆς Ἀλεξανδρείας, 300 πρὸς Μεσημβρίαν τῶν Δαρδανελίων, καὶ 137 τοῦ Πειραιῶ

Μῆκος. Πλάτος. Περιφέρεια.

Ἡ Κρήτη οὖσα Νῆσος ἐπιμήκης, ἐκτείνεται ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς, καὶ ἔχει μῆκος 138 Μίλια τὸ μεγαλήτερον πλάτός της, τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς τὸ κέντρον σχεδὸν, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Μέταλα καὶ Σταυροῦ εἶναι 35 μιλ. τὸ δὲ στενότερον, τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς τὸ Ἀνατολικότερον μεταξὺ Παχιᾶς ἄμου καὶ Ἱεραπέτρου, εἶναι 7 μίλια.

Ὄρη.

Τὰ ὑψηλότερα ὄρη τῆς Κρήτης, τὰ ὁποῖα μὲ τοὺς ἐκτεταμένους κλάδους των καλύπτουν ὑπὲρ τὰ τέσσαρα πέμ-

---

(1) Χίλια βήματα ὀνομάζομεν ἓν μίλιον.

πτα τῆς Νήσου, Εἶναι τῆς Σιτείας, τὰ Λασιθιώτικα, ὁ Ψηλορίτης, καὶ ἡ Μαδάραις.

Ὄρη Σιτείας.

Τὰ ὑψηλότερα τῆς Σιτείας ὄρη εἶναι τέσσαρα, πρὸς τὴν Δυτικοβόρειον ἄκραντης ἄνωθεν τοῦ χωρίου Καβούσι εἶναι ἡ Κοπροκεφάλα καὶ ὁ Πέπονας, πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ εἶναι ὁ Ορνὸς, καὶ τελευταῖον τὸ Μόδι εἰς τὴν Ἀνατολικοβόρειον ἄκραν τῆς ἐπαρχίας.

Λασιθιώτικα. (Δίκτη·)

Τὰ Λασιθιώτικα ὄρη, εἶναι ἡ Δίκτη, τὴν ὁποίαν κατὰ λάθος τάττουσί τινες εἰς τὴν Σιτείαν· τὸ σχῆμα τῆς Δίκτης εἶναι κυκλοειδὲς τὸ ὁποῖον στεφανώνει, τρόπον τινὰ, τὴν περίεργον καὶ ὡραίαν πεδιάδα τοῦ Λασιθιοῦ. Τὸ Μεσημβρινὸν μέρος τῆς Δίκτης εἶναι τὸ ὑψηλότερον (ἔχον τὰ δευτερεῖα τῆς Ἴδης) τὸ ὁποῖον καὶ Ἀφέντης λέγεται διὰ τὸ ἐπαυτοῦ ἐκκλησίδιον τοῦ Σωτῆρος· ἡ Δίκτη εἶναι ἄδενδρος ἐκτὸς τῆς Ἀνατολικομεσημβρινῆς πλευρᾶς της ἥτις καλύπτεται ἀπὸ ἐκτεταμένα δάση· τοῦτο παρατηρεῖ τις καὶ εἰς ὅλα τὰ Κρητικὰ ὄρη τῶν ὁποίων τὰ βόρεια πλευρὰ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄδενδρα.

Ψηλορίτης (Ἴδη.)

Τὸ περίφημον ὄρος τῆς Ἴδης κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῆς Κρήτης, ἡ βάσις του εἶναι στρογγυλὴ καὶ ἔχει τέσσαρας κλάδους εἰς σχῆμα χιαστὸν Χ. ὁ εἷς διευθύνεται βορειανατολικῶς καὶ ἐγγίζει τὴν θάλασσαν πλησίον τῆς ἁγίας Πελαγίας, ὁ ἕτερος διευθύνεται Ἀνατολικῶς καί φθάνει ἕως ἄνωθεν τῆς Αλιτζανῆς (Ἀνατολικοβόρειον χωρίον τῆς Ἀρκαδίας), ὁ τρίτος διευθύνεται Μεσημβρινῶς καὶ ἐγγίζει τὸ Δυδικὸν πέλαγος κατὰ τὸ χωρίον Κλῆμα-

(ἐπαρχία Ἀμάρι), καὶ ὁ τέταρτος διευθύνεται πρὸς Δυσμὰς καὶ φθάνει ἕως τὸ Θρόνος, (ἐπαρχία Ἀμάρι). ἡ κορυφή του εἶναι κωνοειδής, καὶ ὑπερέχει πάντων τῶν ὀρέων τῆς Κρήτης. Κατάκορφά του εἶναι μία ἐκκλησία ἀπὸ ξηρότειχον τοῦ Σταυροῦ (14 7βρίου) ἀφ' ὅπου ἱστάμενός τις, βλέπει ὅλην σχεδὸν τὴν Κρήτην, πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τὴν Κάσσον καὶ Κάρπαθον, τὸν Ταΰγέτην, ὅλον σχεδὸν τὸ Λυβικὸν πέλαγος, καὶ τέλος τὸν Ἥλιον μισὴν ὥραν πρὶν ἀνατείλῃ ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος. Τὸ ὄρος τοῦτο, ἂν καὶ πολὺ ψυχρὸν διὰ τὸ μέγα ὕψος του, καὶ τὰ ἐντὸς τῶν Φαραγγῶν καὶ χασμάτων του διαρκῆ χιόνια, ἔχει ὅμως ἀέρα ὑγιεέστατον, ὕδατα κάλλιστα καὶ ἄφθονα, βοσκὰς ἀξιολόγους, καὶ γαίας ἐπιπέδους, ἐκτεταμένας, καὶ γονιμοτάτας. ἡ κριθὴ θερισθεῖσα τὸν μάϊον εἰς τὰ παράλια τῆς Κρήτης, ἐσπάρη ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων κοιλάδων τῆς Ἴδης, καὶ ἐθερίσθη τὸν αὔγουστον μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν. ἡ Ἴδη ἔχει προσέτι (πρὸς τὸ νότιον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον) ἐκτεταμένα καὶ ὑψίκομα δάση, καὶ γέμει ἀπὸ ἀναρίθμητα καὶ σπάνια ἰαματικὰ χόρτα, τὰ δὲ ἐπ' αὐτῆς βόσκοντα ποίμνια ἀποκτοῦν κρέας παχύτατον καὶ νοστιμότατον, γεννῶντα πολλάκις ἀπὸ δύω, καὶ κάποτε δὶς τοῦ ἔτους. ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου (καθὼς καὶ εἰς τὰ ἄλλα ὑπάρχει πλῆθος λαγωῶν, καὶ κοπάδια Αγριμίων (Αγριαιγῶν) ἔχοντα κέρατα παραδόξου μεγέθους (ὀργυιαία σχεδὸν) ἀπὸ τὰ ὁποῖα οἱ παλαιοὶ Κάτοικοι τῆς Κρήτης κατεσκεύαζον τὰ περίφημα τόξα των. (1)

Μαδάραις (Λευκὰ ὄρη.)

Τὰ ὄρη ταῦτα (δευτερεύοντα τῆς Δίκτης κατὰ τὸ ὕψος) εἶναι τὰ πλέον πετρώδη καὶ δύσβατα τῆς νήσου, ἔχον

(1) Τὸ Μηλοπόταμον κατέχει τὸ μεγαλήτερον μέρος τοῦ Ψηλορείτου.

τα σχεδὸν τὸ σχῆμα καὶ τὴν θέσιν της, δηλ. ἐκτείνονται ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς, ἔχουν δάση μεγάλα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν καὶ πολλαὶ κυπάρισσοι, ὕδατα ὑγιέστατα, καὶ βοσκαὶ ὄχι εὐκαταφρόνητοι.

Ἀκρωτήρια.

Ἡ Κρήτη ἔχει πολλὰ Ἀκρωτήρια τὰ μεγαλήτερα δὲ εἶναι, τὸ Σίδερον καὶ Σαλωμῶν εἰς τὴν Σιτείαν, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου εἰς τὸ Μαραμπέλο, τὸ Δράπανον (Κεφαλᾶ) εἰς τὸν Ἀποκώρονα, τὸ Μελέχα, (1) (λέγεται καὶ Ἀκρωτήρι τῶν Χανιῶν) εἰς τὰ Χανιά, τὸ Σπάθα καὶ Βοῦζα, εἰς τὴν Κίσαμον, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (Κριοῦ Μέτωπον) εἰς τὰ Σφακιά, καὶ τὸ Μέταλον εἰς τὸ Καινούριο.

Λιμένες.

Ὅλον τὸ Μεσημβρινὸν παράλιον τῆς Κρήτης εἶναι ἀλίμενον, καθὼς καὶ τοῦ Ἀρκτικοῦ τὸ περισσότερον, τέσσαρες δὲ εἶναι οἱ λιμένες τῆς Κρήτης, τῆς Γραμβούσης εἰς τὴν Δυτικοτέραν ἄκραν της, εἶναι δὲ δίστομος καὶ ἀσφαλίζεται ἀπὸ τὸ ὁμώνυμον νησίδιον, τῆς Σούδας ἐπὶ τῆς Βορείου Πλευρᾶς, κατὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου πέμπτου πρὸς τὸ δυτικὸν, εἶναι δὲ Μέγιστος καὶ ἀσφαλέστατος· καὶ τῆς Σπιναλόγκας, κειμένου ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ τελευταίου Ἀνατολικοβορείου Πέμπτου, ἐπίσης ἀσφαλὴς καὶ εὐρύχωρος, ὁ δὲ τοῦ ἁγίου Νικολάου εἶναι λιμὴν μέτριος, κείμενος πλησίον τῆς Σπιναλόγκας πρὸς Μεσημβρίαν.

Ποταμοί.

Η Κρήτη ἔχει πλησμονὴν ὑδάτων, ἐπομένως ἀπαντᾷ τις πλῆθος μικρῶν ποταμῶν καὶ ῥυάκων, χυνομένων τῶν πε-

(1) Ἐπὶ τοῦ Μελέχα ὑπάρχουν 20 χωρία, καὶ δύω Μοναστήρια, τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τὸ Κουβερνέτο.

μεσωτέρων πρὸς τὸ Βόρειον, τρεῖς δὲ εἶναι ἁλμυροί, καὶ ἰχθυοτρόφοι κείμενοι εἰς τὴν Βορείαν παραλίαν ὁ εἷς εἰς τὸ Ἀνατολικοβόρειον τοῦ Ἀποκορώνου, ὁ ἕτερος εἰς τὸ Δυτικοβόρειον τοῦ Μελεβυζίου, 5 σχεδὸν μίλλια πρὸς Δυσμὰς τοῦ Μ. Κάστρου, καὶ ὁ τρίτος εἰς τὸ Ἀνατολικοβόρειον παράλιον τοῦ Μεραμπέλου, πλησίον τοῦ λιμένος ἅγιος Νικόλαος. ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦ Ἀποκορώνου καὶ Μεραμπέλου οὔτε ὑψοῦνται οὔτε ἀπέχουν πολὺ τῆς θαλάσσης, καὶ μάλιστα τοῦ Μεραμπέλου μόλις ἀπέχουν τῆς παραλίας αἱ πηγαί του 80 βήματα, ἀλλὰ τοῦ Μαλεβυζίου ὄχι μόνον ἀπέχει τῆς θαλάσσης χίλια περίπου βήματα, ἀλλὰ καὶ πηγάζει κάμποσον ὑψηλὰ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἔχων ἄνωθεν πρὸς τὸ Δυτικομεσημβρινὸν τὸ βουνὸν Κέρη, ἡ πηγή του ἔχει 200 ὡς ἔγγιστα βημάτων περιφέρειαν, καὶ διὰ τοῦ ἑλικοειδοῦς δρόμου του ὁμοιάζει ὄφιν μεγαλοκέφαλον, τὰ δὲ ὕδατά του εἶναι τὸν χειμῶνα γλυκύτερα. Πολλάκις περὶ τὰ τέλη τοῦ 8βρίου (κατὰ τὰ πρωτοβρόχια) βροντᾷ τόσον δυνατά, ὥστε ἀκούεται μακρὰν τριῶν ἡμερῶν δρόμον, καὶ μετὰ δύω ἢ τρεῖς ἡμέρας ξερνᾷ δεκαπλάσιον ὕδωρ, ὥστε γίνεται χείμαῤῥος ἐπικίνδυνος.

Λίμναι.

Μίαν μόνην λίμνην ἔχει ὁπωσοῦν σημαντικὴν, κειμένην εἰς τὴν Ἀνατολικοβόρειον ἄκραν τοῦ Ἀποκωρόνου, καὶ ἀπέχουσαν δύω μίλ. πρὸς μεσημβρίαν τῆς θαλάσσης, ἔχει δὲ 450 βημάτων περιφέρειαν, καὶ ὀνομάζεται τοῦ Κουρνᾶ, ἀπὸ τὸ πλησίον ὁμώνυμον χωρίον.

Σπήλαια.

Ἡ Κρήτη ἔχει ἀναρίθμητα σπήλαια, τὸ δὲ μεγαλήτερον εἶναι τοῦ Σάρχου, (χωρίον Μαλεβυζίου) ὑπὸ τὴν Ἀ-

νατολικοβόρειον ὑπώρειαν τῆς Ἴδης, τὸ ὁποῖον κάθε τρία τέσσαρα ἔτη ξερνᾷ τόσον πολὺ ὕδωρ, ὥστε γίνεται χείμαῤῥος ἐπιζήμιος, ἀλλ' ἔχει καὶ τὴν χάριν νὰ εἰδοποιῇ τὴν ἔξοδόν του πρὸ μιᾶς ἡμέρας, διά τινος βοῆς

Πεδιάδες

Ἡ Κρήτη ἔχει πολλὰς καὶ ὡραίας πεδιάδας καὶ κοιλάδας, ἐκ τούτων τρεῖς εἶναι αἱ σημαντικότεραι, πρώτη τῆς Μεσαρᾶς, (Γορτύνη) εἰς τὸ πρὸς Μεσημβρίαν κέντρον τῆς Νήσου, κατὰ τὸ Ἀνατολικομεσημβρινὸν τῆς Ἴδης (Ψηλορίτου) ἐκτεινομένη ἐκ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολὰς, ἔχουσα καὶ 30 μιλ. μῆκος, καὶ 5 πλάτος, εἶναι δὲ γονιμοτάτη· δευτέρα τῆς Πεδιάδος (ἥτις καὶ τὸ Καστέλι τῆς Πεδιάδος λέγεται) ἔχουσα 40 μίλ περιφέρειαν, καὶ τρίτη τοῦ Λασιθιοῦ, ἡ περιεργωτέρα καὶ ὡραιωτέρα πασῶν·· περικυκλοῦται δὲ ἀπὸ τὴν Δίκτην, καὶ φαίνεται μακρόθεν ὡς μία μεγάλη λίμνη (1), ἔχουσα 25 μίλ, περιφέρειαν, εἶναι δὲ τραπεζοειδὴς, καὶ ἐκτείνεται ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς

---

(1) Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τῆς Πεδιάδος κατὰ τὰ 3 / 4. ὑπάρχει εἷς λοφίσκος ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ Μοναστήριον ἡ Κρουσταλένια, φαίνεται δὲ μακρόθεν ὡς νησίδιον ἐντὸς μεγάλης λίμνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Φυσικὴ Κατάστασις.

Ὁ Λαμπρὸς ὁρίζων τῆς Κρήτης, ὁ ζωογόνος ἀήρ της, τὸ εὐκραέστατον Κλίμα της, τὰ διαυγέστατα ἄφθονα κατάψυχρα καὶ ὑγιεινὰ ὕδατά της, (1) ἡ ὑπερβολικὴ γονιμότης τῆς γῆςτης, (2) τὰ πολυειδῆ καὶἐξαίρετα προϊόντατης, αἱ πλούσιαι νομαίτης, ἡ τερπνὴ καὶ εὐάρεστος θέσις τῶν χωρίων της, ἡ ζωηρότης καὶ τὸ εὔρωστον τῶν κατοίκων της, τὸ κατάφυτον τέλος πάντων τοῦ ἐδάφους της ἀπὸ ἐλαίας, ἀμπέλους καὶ λοιπὰς δενδροφυτείας, παριστανον τὴν Κρήτην γῆν τῆς ἐπαγγελίας· εἰς κάθε βῆμα ἀπαντοῦσε τὶς ἀντικείμενα τερπνὰ καὶ εὐάρεστα, καὶ ὅπου ἔῤῥιπτε τὰ βλέμματά του, ἠσθάνετο μίαν ἡδονὴν, ἕνα ἐνθουσιώδη θαυμασμὸν, ὥστὲ ἐνόμιζε τὴν Κρήτην ἐπίγειον παράδεισον. Ἰδιαιτέρως τὰ προάστεια τῆς Πόλεως Χανίων, μέγα μέρος τῶν Ἐπαρχιῶν, Κισάμου Σελίνου, Ἀποκορώνου, Ῥεθύμνου καὶ Μηλοποτάμου, ὁλόκληρον τὸ Μαλεβύζι καὶ τὰ περισσότερα χωρία τῆς Πεδιάδος, ἱκανὸν μέρος τῆς Ἀρκαδίας καὶ Ἱεραπέτρου, ἀρκετὰ Χωρία τῆς Μεσαρᾶς, καὶ τέλος ἡ Σκάφη τοῦ Μεραμπέλου (3) ἦτον

---

(1) Πρὸς τὸ Ανατολικοβόρειον τῆς ἐπαρχίας Αμάρι μεταξὺ τοῦ χωρίου Θρόνος καὶ τοῦ Μοναστηρίου Ἀρκάδι ὑπάρχει μία βρύσις τὴν ὁποίαν ὀνομάζουν τὸ νερὸ τῆς Πέτρας. Τὸ ὕδωρ της εἶναι περίφημον, ἐπειδὴ θέλουν ὅτι διαλύει τὴν λιθίασιν· ὁ δὲ σωλὴν τῆς βρύσεως εἶναι ξύλινος διότι ὁσάκις τὸν ἔκαμαν ἐκ λίθου ἢ ἐκ μαρμάρου ἐφαγώθη μετ' ὀλίγον.

(2) ἡ γονιμότης τῆς Κρήτης (μ' ὅλην τὴν ἀθλιότητα τῆς γεωργικῆς καταντᾷ πολλάκις ἀπίθανος· διότι τὸ ἓν δίδει 40—50—60. ἀλλὰ τοῦτο συμβαίνει εἰς τινα μέρη τῶν ὁποίων ἡ γονιμότης εἶναι σπανία. γενικῶς ὅμως δίδει τὸ ἓν 15—25.

(3) Εἰς τὸ κέντρον τῆς Επαρχίας Μεραμπέλου εἶναι μία τερπνοτάτη κοιλὰς ἐκτεινομένη ἀπὸ Αρκτου πρὸς Μεσημβρίαν κατάφυτος ἀπὸ ἐλαίας ἀμυγδαλέας καὶ ἀμπέλους, εἰς δὲ τὰς ὑπωρείας τῶν βουνῶν εἶναι τὰ χωρία Λίμναις, Νικητιανὸ, Πλατυπόδι, Χουμεριάκο κ.λ.π. ὀνομάζεται δὲ Σκάφη ὡς ἐκ τοῦ σκαφοειδοῦς σχήματός της.

αὐτόχρημα ἡ τερπνότης· ἀλλὰ φεῦ!! τὰ τόσα ποτὲ ἀπειράριθμα φυσικὰ κάλλη καὶ τὴν οὐρανίαν ἐκείνην τερπνότητα, τὸ πῦρ καὶ ὁ σίδηρος, ὁδηγούμενα ἀπὸ τὴν ἀδυσώπητον ψυχὴν καὶ τὴν Καταστρεπτικὴν χεῖρα τῶν τυράννων, κατεκάλυψαν σήμερον, κατὰ μέγα μέρος, μὲ τὴν φρικωδεστέραν θέαν!!! εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ χύσῃ καρδιοστάλακτα δάκρυα καὶ ὁ πλέον ἀπαθὴς καὶ σκληροκάρδιος, ἅμα στρέψῃ τὰ βλέμματά του ἐπὶ τῆς ἄλλοτε Μακαρίας Κρήτης καὶ ἴδῃ ὅτι, ὁ ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος δεκαετὴς καὶ δικαιότατος πόλεμος, ἀντὶ νὰ φέρῃ τὸ ἐπιθυμητὸν καὶ δίκαιον ἀποτέλεσμα, ἐρήμαξε πόλεις, ἐξολόθρευσε χωρία, κατηδάφισε τοὺς Ναοὺς τοῦ Ὑψίστου, ἀναποδογύρισε τοὺς Χριστιανικοὺς τάφους, ἐκθέσας εἰς τὴν ὕβριν τῶν Τυράννων καὶ αὐτὰ τὰ κόκκαλα τῶν ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένων, ἐπυρπόλησε καὶ ἐρήμαξε ἐκτεταμένους ἐλαιῶνας, ἐκάλυψε μὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους τὰς ἄλλοτε γονίμους πεδιάδας, ἐστέρευσε βρύσεις, μετέβαλε τοὺς δημοσίους καὶ μεγάλους δρόμους εἰς πενιχρῶν Χωρίων μονοπάτια, καὶ τέλος ἔσπειρεν ἐφ' ὅλης σχεδὸν τῆς μεγάλης ἐπιφανείας τῆς Κρήτης τῶν Χριστιανῶν τὰ κόκκαλα, ἀφ' οὗ προηγουμένως τὴν ἐπότισαν μὲ τὰ μαρτυρικά των αἵματα!!!

Νοσώδη μέρη.

Η Κρήτη ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεώς της ἔχει πολλὰ ὀλίγα νοσώδη μέρη, καὶ ταῦτα πάλιν ὡς τοῦ λιναρίου τὸ ὁποῖον βάζουν εἰς τὰ ὕδατα διὰ νὰ σήψῃ· εἶναι δὲ τὰ χωρία Γάζι καὶ Καβροχώρι πρὸς Δυσμάς, καὶ ὁ Καρτερὸς πρὸς Ἀνατολὰς πλησίον τοῦ Μ. Κάστρου οἱ Βόροι καὶ ὀλίγα ἄλλα χωρία τῆς Μεσαρᾶς (α).

(α) Ορα τὴν περιγραφὴν Μενοφασίου καὶ Καινουρίου.

Ἐπιπολάζουσαι ἀσθένειαι.

Οἱ πυρετοὶ ἐπιπολάζουν εἰς τὴν Κρήτην καθὼς καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, καὶ μάλιστα εἰς τὰ χαμηλώτερα μέρη· ὑποφέρουν πολλοὶ καὶ ἀπὸ ῥευματισμούς, καὶ πολλὰ ὀλίγοι ἀπὸ λώβαν· ἓν εἶδος προσέτι πονεμάτων γίνονται εἰς τὸ πρόσωπον, εἰς τὰς χεῖρας καὶ εἰς τοὺς πόδας· εἶναι δὲ κακοήθη δυσειδῆ, καὶ δυσώδη, διαρκοῦντα πολλάκις ἓν καὶ δύω ἔτη· καὶ ἡ ἀρχή των καὶ ἡ διάρκειά των προέρχεται ἀπὸ τὴν κατάχρησιν τοῦ ἐλαίου (τὸ ὁποῖον οἱ Κρῆτες μεταχειρίζονται κατὰ κόρον.) (1) καὶ εἰς μὲν τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τὰ ὀνομάζουν Λούμπινα· εἰς δὲ τὰς ἀνατολικὰς Χανιώτικα, ὡς πρωτοφονέντα εἰς τὰ Χανία.

Ἰοβόλα καὶ Σαρκοφάγα.

Λανθάνονται ὅσοι πιστεύουν ὅτι ἡ Κρήτη δὲν ἔχει παντελῶς Ἰοβόλα· διότι εὑρίσκεται καὶ ἔχιδνα, τὴν ὁποίαν καὶ Ὀχειὰν λέγουν· καὶ ἓν εἶδος ἀράχνης (φαλάγγιον) τὴν ὁποίαν ὀνομάζουν Ῥογαλίδα, καὶ τῆς ὁποίας τὸ δάγκαμα εἶναι ἀρκετὰ ἐπικίνδυνον. Σαρκοφάγα ὅμως, ὡς λύκους, ἀλώπεκας, καὶ τὰ παρόμοια παντελῶς δὲν ἔχει. (2)

---

(1) Ὡς καὶ τὸ χοίρινον κρέας μὲ ἔλαιον τὸ μαγειρεύουν.

(2) Τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἀναπληρώνουν οἱ Κρῆτες Ὀθωμανοὶ οἵτινες θηριωδέστεροι καὶ αὐτῶν τῶν Τίγρεων, φονεύουν καὶ κατασπαράττουν ἀνηλεῶς καὶ ἀδιακρίτως ἀόπλους καὶ βιομηχάνους Χριστιανούς, πωλήσαντες πολλάκις εἰς τὰς ἀγυιὰς καὶ τὰς ἀγορὰς (αἱ ὁποῖαι ἀπειράκις ὑπῆρξαν τὰ σφαγεῖα τῶν Ἀρχιερέων ἱερέων καὶ μυρίων ἄλλων Χριστιανῶν.) τὰς γυναῖκας, τὰς παρθένους καὶ τὰ βρέφη των ὡς κτήνη!! ἀμφιβάλλομεν δὲ ἂν ὑπαρχῃ μέρος τῆς Τουρκικῆς ἐπικρατείας, εἰς τοῦ ὁποίου τοὺς γυναικῶνας καὶ ἀνδρῶνας, νὰ μὴν ὑποφέρουν εἰσέτι τὰ δεινὰ καὶ τὴν ἀθλιότητα τῆς αἰχμαλωσίας ἀναρίθμητοι Κρῆσσαι καὶ Κρῆτες Χριστιανοί! καὶ μ'

ΠΡΟΪΟΝΤΑ.

Ἀνεξαιρέτως τὰ προϊόντα τῆς Κρήτης εἶναι ἀρίστης ποιότητος, καὶ προτιμητέα παντὸς ἄλλου μέρους· παράγει δέ.

Ἔλαιον. τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ τὸ σημαντικώτερον προϊόν της· δύω δὲ ἐπαρχίαι, τὸ Λασίθι, καὶ τὰ Σφακιά ὑστεροῦνται ἐλαίας, καθὼς καὶ τὸ Μονοφάτσι ἔχει πολλὰ ὀλίγας· τὸ Ῥέθυμνον ὅμως παράγει τὸ περισσότερον. (1)

Τυρί. ὀλίγοι νομίζω νὰ ἦναι οἱ ἀγνοοῦντες τὴν ποιότητα τοῦ Κρητικοῦ τυρίου· γίνεται δὲ εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας, τὸ ἐκλεκτώτερον ὅμως εἶναι τῶν Σφακίων, καὶ μετ' αὐτὸ

ὅλα ταῦτα ὑπάρχουν εἰς τὸν Κόσμον ἐκτρώματα τὰ ὁποῖα, ἀποστρεφόμενα ἀς εὐγενεῖς καὶ δικαίας προσπαθήσεις τῶν Κρητῶν Ἑλλήνων, συνήργησαν προθυμότατα εἰς τὴν ἐξόντωσίν των· οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐφιλοτιμήθησαν καὶ ἐσχάτως νὰ φανῶσιν ἄξιοι τοιούτων προστατῶν!!!

(1) Αἱ ἐλαῖαι τῆς Κρήτης εἶναι κυρίως τριῶν εἰδῶν· ἡ χονδρολιαῖς, (αἱ ὁποῖαι καὶ Μυλοποταμίτικαις λέγονται) τὰς ὁποίας ἔχουν, τὰ $\frac{2}{3}$ τοῦ Σελίνου, τὸ Ῥέθυμνον, Ἀμάρι, Ἅγιος Βασίλης, Μυλοπόταμον· (πρὸς τὸ ἀνατολικοβόρειον τοῦ Μυλοποτάμου εὑρίσκονται καὶ ψιλαὶ) Μαλεβύζι, Πυργιώτισσα καὶ Καινούριον. Ἡ Κορωνέικαις, (αἱ ὁποῖαι εἶναι ψιλαὶ καὶ ὠοειδεῖς) τὰς ὁποίας ἔχουν, ὁ Ἀποκόρωνας, καὶ τὰ ὀλίγα δυτικὰ χωρία τοῦ Ῥεθύμνου, καὶ ἡ Τζουνάταις· αἱ ὁποῖαι εἶναι ὀλίγον τί μεγαλήτερα καὶ μακρότεραι ἀπὸ ταῖς Κορωνέϊκαις· καὶ τὰς ὁποίας ἔχουν, ἡ Κίσσαμος, τὰ Χανιά, τὸ Τέμενος, ἡ Πεδιάδα, τὸ Μεραμπέλον, ἡ Ἀρχαδία, ἡ Ἱεράπετρος, καὶ ἡ Σιτεία· ὑπάρχουν προσέτι καὶ ἄλλα τινὰ εἴδη ἐλαιῶν, ὡς ἡ Μηλολιαῖς, αἱ ὁποῖαι εἶναι ὡς μέτρια καρύδια, ἡ Γαϊδουρολιαῖς, ὡς τὰ μεγαλήτερα καὶ μακρουλὰ Καρύδια, καὶ ἡ Αγριελιαῖς αἱ ὁποῖαι εἶναι ὡς τὰ λεμονοκούκουτζα, ἀλλὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα τρία εἴδη εὑρίσκονται σποράδην.

τῆς Κριτσᾶς, (χωρίον τοῦ Μεραμπέλου) ἐπὶ δὲ τοῦ Κέδρους (ὄρος τοῦ Ἀμαρίου) γίνεται τὸ ἐκλεκτώτερον Ἀθότυρον.

Κάστανα. τὰ Κρητικὰ Κάστανα εἶναι περίφημα διὰ τὴν ἀρίστην ποιότητά των· γίνονται δὲ εἰς μόνην τὴν Κίσαμον.

Πορτογάλλια. ἡ ἐπαρχία τῶν Χανίων παράγει τὰ περίφημα Κρητικὰ πορτογάλλια· τὰ ὁποῖα εἶναι λεπτόφλοια, γλυκύτατα καὶ νοστιμότατα.

Λεμόνια, Γλυκολέμονα, καὶ Κύτρα. τὰ καλλίτερα καὶ μεγαλήτερα γίνονται εἰς τοῦ Φώδελε, χωρίον τοῦ Μυλοποτάμου.

Ἀμύγδαλα. ἡ ἐπαρχία Μεραμπέλο παράγει τὰ περισσότερα, καὶ μάλιστα ψύχα καὶ εὔθραυστα.

Σταφίδαι· τὸ Μαλεβύζι παράγει τὴν περισσοτέραν, ἥτι εἶναι μαύρη χοντρή· γίνεται δὲ καὶ κόκκινη.

Μέλι. τὸ ἐκλεκτώτερον γίνεται εἰς τὸ Ἀκρωτῆρι τῶν Χανίων. (Μελέχα)

Κηρίον. ἡ Κρήτη ἐξάγει ἀρκετὸν ξηρίον.

Μετάξη. ὅλαι σχεδὸν αἱ ἐπαρχίαι κάμνουν μετάξην· προτιμεῖται ὅμως εἰς μὲν τὰς δυτικὰς τοῦ Σελίνου· εἰς δὲ τὰς ἀνατολικάς, τῆς Βιάνου· (ἐπαρχ. Ἀρκαδία).

Χαρούπια. τὰ Κρητικὰ χαρούπια ἔχουν τὰ δευτερεῖα τῆς Κύπρου, τὰ καλλήτερα γίνονται εἰς τὰ Μάλια· (χωρίον τῆς Πεδιάδος) τῆς δὲ Κριτσᾶς (χωρίον τοῦ Μεραμπέλου) καὶ Μυλοποτάμου, ἔχουν τὰ δευτερεῖα.

Κοχλιοί. ἀφ' ὅλην τὴν Κρήτην γίνεται σημαντικὴ ἐξαγωγὴ Κοχλιῶν· καὶ εἰς κάθε ἐπαρχίαν ὑπάρχει ἓν μέρος

τοῦ ὁποίου οἱ Κοχλιοὶ προτιμοῦνται τῶν ἄλλων. π. χ. εἰς τὸν Ἀποκόρωνα προτιμοῦνται τοῦ χωρίου Βάμου· εἰς τὸ Μυλοπόταμον, τοῦ Ἀβδελᾶ· εἰς τὸ Μαλεβύζι τῆς Κέρης· (ὄρος ἄνωθεν τοῦ Ἀρμυροῦ) εἰς τὴν Πεδιάδα τοῦ Ἀσμαριοῦ κ. λ. π.

Ἀκόνια. τὰ Καλήτερα εἶναι τῆς Ἐλούντας (χωρίον τοῦ Μεραμπέλου ὅπου ἦτον ἡ Ἀρχαία Νάξος) καὶ μετ' αὐτὰ τῶν Σφακίων . .

Μαλιά. γίνεται ἀρκετὴ ἐξαγωγὴ μαλίων.

Λαγωδέρματα. ὁμοίως,

Βελανίδι. ὁμοίως.

Γύψον. ὁ καλήτερος καὶ διαφανέστερος εἶναι πλησίον τοῦ Λαβυρίνθου.

Σαποῦνι. τοῦ Μ. Κάστρου εἶναι τὸ καλήτερον.

Ὀπωρικά. τὸ Ἀμάρι· (ἐπαρχ.) καὶ τὰ χωρία τοῦ Μονηφατσίου ἅγιος Θωμᾶς, καὶ Ἀξέντι κάμνουν, τὰ περισσότερα ὀπωρικὰ, καὶ προπάντων Βύσινα καὶ Κεράσια ἐκλεκτά· εἰς δὲ τοὺς Ποτάμους, καὶ Ψυχρὸ (χωρία τοῦ Λασιθιοῦ) γίνονται μῆλα παραδόξου μεγέθους· (ἕως τρία μία ὀκᾶ) εὐαρέστου γεύσεως καὶ τερπνοῦ χρώματος, διότι πολλὰ εἶναι κατακόκκινα ἄνευ ἄλλου τινὸς χρώματος. (1)

Ἅλας. εἰς τὴν Σπιναλόγγα, καὶ ἔξωθεν τῆς πόλεως τῶν Χανίων, πρὸς τὸ παράλιον τῆς Σούδας, γίνεται ἅλας κάλλιστον· ἀπὸ δὲ τὸν καιρὸν τῶν Ἐνετῶν (1660.) σώζονται σωροὶ ἅλατος εἰς τὰς Ἁλικὰς τῆς Σπιναλόγγας.

Λινάρια, Βαμβάκια. καὶ λινάρια καὶ βαμβάκια κάμνει ἀρκετὰ, τὰ ὁποῖα καὶ ἐργάζονται κάλλιστα.

(1) Εἰς τὰ ῥηθέντα χωρία τοῦ Λασιθιοῦ ὑπάρχουν μηλέαι, κάμνουσαι ἡ κάθε μία ἐπέκεινα τῶν 500 ὀκάδων μήλων.

Οἶνον. ἀνεξαιρέτως ὁ οἶνος τῆς Κρήτης εἶναι κάλλιςος, ὁ ἐκλεκτώτερος δὲ εἶναι ὁ λεγόμενος, Ἀριότικος, ὅςτις γίνεται εἰς τὸ Μοναστήριον Ἀρσάνι· (Ῥέθυμνον) μεταῦτὸν εἶναι τοῦ Μαλεβυζίου· καὶ μάλιστα τοῦ χωρίου Ἁγίου Μύρωνος, τὸ δὲ Χουδέτσι (χωρίον Πεδιάδος) κάμνει οἶνον κατάμαυρον καὶ παχύτατον. (1)

Γεννήματα. ἀφ' ὅλα τὰ εἴδη τῶν γεννημάτων κάμνει ἡ Κρήτη· ὑπάρχει προσέτι ἓν εἶδος Κριθῆς, Διμηνήτης, ὀνομαζομένης, διότι δύω μόνον μῆνας μένει εἰς τὴν γῆν, τῆς ὁποίας οἱ Στάχεις εἶναι δίγονοι· καὶ ἓν εἶδος σίτου Μαρτὶ, ὁ ὁποῖος σπείρεται τὸν Μάρτιον· καὶ εἶναι μελανώτερος τοῦ ἄλλου.

Λάδανος. τῆς Κρήτης ὁ Λάδανος εἶναι περίφημος, ὁ περισσότερος δὲ συνάζεται εἰς τὸ Μυλοπόταμον, καὶ μάλιστα εἰς τὸ Βόρειον παράλιον κατὰ τὴν Μονὴν Βαλί. (2)

Γλυκόριζα. εἰς τὰ πέριξ τοῦ Μ. Κάστρου, γίνεται (αὐτοφυὴς) ἀρκετὴ γλυκόριζα, τὴν ὁποίαν καὶ μεταφέρουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς στὴν Ἀλεξάνδρειαν.

Ἵπποι καὶ Ἡμίονοι. οἱ ἵπποι, αἱ φοράδες, καὶ οἱ ἡμίονοι τῆς Κρήτης εἶναι περίφημοι· ἂν καὶ μικρόσωμοι,

---

(1) Ῥιτίνην παντελῶς δὲν βάζουν οἱ Κρῆτες εἰς τὸν οἰνόν των, καὶ σπανίως Γύψον, τὸν φυλάττουν δὲ, εἰς τὰ περισσότερα χωρία εἰς Πίθους. Τινὲς ὅταν βράζῃ ὁ γλεῦκος (μοῦστος) βάζουν, Νεραντζόφυλλα, ἢ Μυρτιόφυλλα· (περασμένα εἰς κλωστὴν) τὰ ὁποῖα καὶ ἀφίνουν ἐν ὅσῳ διαρκεῖ ἡ βράσις, καὶ οὕτω ὁ οἶνος γίνεται εὐωδέστατος.

(2) Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου ἕως τὰς 18. Αὐγούστου συνάζουν τὸν Λάδανον· 6—8. τριῶν σπιθαμῶν λωρία, κρέμονται εἰς τὴν ἄκραν τρισπιθαμιαίας ῥάβδου, τὴν ὁποίαν κρατῶντες ἀπὸ τὴν ἄλλην ἄκραν, βαδίζουν ἐντὸς τῶν Λαδανηφόρων θάμνων, σύροντες ἐπ αὐτῶν τὰ λωρία, τὰ ὁποῖα καὶ ξύουν συχνὰ μὲ μαχαίριον, καὶ οὕτω συνάζουν τὸν Λάδανον οἱ Λαδανοσυνάκται ἐκτελοῦν τὴν ἐπίμοχθον ταύτην ἐργασίαν, ἅμα ὁ Ηλιος ὑψωθῇ τόσον ὥστε ἡ καῦσίς του νὰ ἦναι ὑπερβολικὴ, καὶ παύουν ὅταν μετριάσῃ· τὸ πρωῒ τρώγουν πολλὰ ὀλίγον ἄρτον, καὶ μόνον νερὸν πίνουν

εἶναι ὅμως ὡραῖοι, ταχύποδες, καὶ ἀντέχουν παραδόξως εἰς τὸν κόπον· βαδίζουν δὲ μὲ πολλὴν εὐκολίαν καὶ ταχύτητα, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ δύσβατα μέρη, ὁδεύοντες πολλάκι 6—8. μίλλια τὴν ὥραν μὲ βῆμα γοργόν.

Κύνες. τὰ λαγωνικὰ τῆς Κρήτης εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στακτεροῦ χρώματος καὶ μικρόσωμα· δυνατὰ ὅμως καὶ ἐπιτήδεια εἰς τὴν ἄγραν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ δύσβατα καὶ πετρώδη μέρη.

Δίκταμος. ἐκ τῶν ἀπείρων ἰαματικῶν χόρτων τῆς Κρήτης ὁ Δίκταμος εἶναι τὸ περιφημότερον· ὅςτις φυτρώνει εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ πετρώδη μέρη. τὸ σπάνιον καὶ ἰαματικὸν, τοῦτο χόρτον εἶναι χαμαίζηλον· οἱ κλόνοι του εἶναι μικροὶ ὑποκόκκινοι (κρασάτοι) καὶ λεπτοὶ ὡς ἀλογότριχες· τὰ φύλλα του εἶναι δασέα καὶ ὠοειδῆ, ἔχοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεγάλου ῥοβιθίου περιφέρειαν, μὲ πολλὰ λεπτὸν χνούδι, καὶ μὲ πολλὴν εὐωδίαν. (1).

Γαιάνθρακας· πλησίον τῶν Σελιῶν (ἐπαρχ. ἅγιος Βασίλης) καὶ πλησίων τῆς Γέργερης (ἐπαρχ Καινούρ.) ὑπάρχουν Γαιάνθρακες Κάλλιστοι.

ἀφθόνως καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας· συνάζεται προσέτι ὁ ἀδανος μὲ σιδηρὰ Κτένια καὶ ἀπὸ τὰ γένεια τῶν Τράγων κα' Αἰγῶν ὅταν βόσκουν ἐντὸς τῶν λαδανηφόρων θάμνων.

(2) Ὁ Δίκταμος βράζεται ὡς τὸ τέϊ, ἔχει θερμότητα πενταπλάσια τῆς φασκομηλέας, καὶ ὠφελεῖ πολὺ εἰς τὰς γυναικείας νόσους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Γ'.

Πολιτικὴ Κατάστασις.

Ἐπαρχίαι.

Ἡ Κρήτη ἔχει εἴκοσι ἐπαρχίας· μίαν Ἀρκτικοανατολ κομεσημβρινὴν, τὴν Σιτείαν· ὀκτὼ Ἀρκτικάς· τὸ Μεραμπέλον, τὴν Πεδιάδα, τὸ Τέμενος, τὸ Μαλεβύζι, τὸ Μυλοπόταμον, τὸ Ῥέθυμνον, τὸν Ἀποκόρωνα καὶ τὰ Χανιά· μίαν Ἀρκτικοδυτικὴν τὴν Κίσαμον· μίαν Δυτικομεσημβρινὴν τὸ Σέλινον· ὀκτὼ Μεσημβρινὰς, τὰ Σφακιά, τὸν Ἅγιον Βασίλη, τὸ Ἀμάρι, τὴν Πυργιώτισσα, τὸ Μονοφάτσι, τὸ Καινούριον, τὴν Ἀρκαδίαν καὶ τὴν Ἱεράπετρον, καὶ μίαν μεσόγειον τὸ Λασίθι, (πρὸς τὸ Ἀνατολικὸν κατὰ τὰ 3|4. τῆς Νήσου·) ὅλαι δὲ αἱ ῥηθεῖσαι εἴκοσι ἐπαρχίαι ἔχουν 1182. Χωρία. (1).

Πόλεις.

Τρεῖς πόλεις ἔχει, κειμένας εἰς τὸ Ἀρκτικὸν παράλιον, τὰ Χανία, (εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἐκ Δυσμῶν ἕκτου τῆς Κρήτης) ἔχοντα ὡς ἔγγιστα 12000 κατοίκους, τὸ Ῥέθυμνον (κείμενον εἰς τὸ τέλος τοῦ δευτέρου ἕκτου) μὲ 7000 κατοίκους· καὶ τὸ Μεγάλο Κάστρο (Πρωτεύουσα κείμενον κατὰ τὸ ἥμυσι τοῦ 4/6. ἐκ Δυσμῶν, πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Κέντρου) ἔχον ὡς ἔγγιστα 20000 κατοίκους.

---

(1) Ὅρα τὸ τέλος τοῦ ς'. Κεφαλαίου.

Φρούρια.

Ἕξ φρούρια ἔχει ἡ Κρήτη, τρία ἐπὶ ἀποτόμων νησιδίων ἢ μᾶλλον βράχων, τὴν Γραμβούσαν, ἥτις κεῖται εἰς τὴν δυτικοτέραν ἄκραν τῆς Κρήτης, καὶ εἶναι τὸ ὀχυρώτερον φρούριον, ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς του θέσεως, ἀσφαλίζον τὸν ὁμώνυμον Λιμένα· τὴν Σούδα, εἰς τὸ στόμιον τοῦ ὁμωνύμου καὶ βαθυκόλπου Λιμένος, καὶ τὴν Σπιναλόγγα, εἰς τὸ Ἀνατολικοβόρειον παράλιον κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Μεραμπέλο· καὶ τρία φρούρια ἐπὶ τῆς Νήσου (εἰς τὸ βόρειον Παράλιον) τὰ Χανία, χωριζόμενα ἀπὸ τὴν Σούδα διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Ἀκρωτηρίου (Μελέχα), τῶν ὁποίων ἡ 1500 βημάτων περιφέρεια περικυκλώνει τὴν ὁμώνυμον Πόλιν καὶ Λιμένα· τὸ Ῥέθυμνον μεταξὺ Χανίων καὶ Μ. Κάστρου ἔχον 400 περίπου βημάτων περιφέρειαν (ἡ δὲ ὁμώνυμος Πόλις κεῖται ἐπὶ τῆς Ἀνατολικοβορείου πλευρᾶς του·) καὶ τὸ Μεγάλο Κάστρο, ὀλίγον τι πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ κέντρου· τὸ περίφημον τοῦτο φρούριον ἔχει 3000 περίπου βημάτων περιφέρειαν, περικλείουσαν τὴν ὁμώνυμον καὶ ὡραίαν Πρωτεύουσαν μετὰ τοῦ μικροῦ Λιμένος της.

Μοναστήρια.

Ἡ Κρήτη ἔχει 41 Μοναστήρια, εἶναι δὲ ταῦτα.

Τοπλοῦ. εἰς τὴν Σιτείαν. πανυγηρίζον τὴν 26 7βρίου.

Ἀρέτι.	Μεραμπέλο.	ἁγίας Τριάδος.
Δωριαῖς.		
Καρδαμοῦτσα.		
Παράμπελα.		
Φανερωμένη.	Ἱεράπετρος,	15 Αὐγούστου.
Κρουσταλένια.	Λασίθι.	

Ἅγιος Ἰωάννης.	Πεδιάδα.	26 7βρίου.
Ἀγκάραθος.		15 Αὐγούστ.
Κερά.		8 7βρίου.
Σπηλαιώτισσα		15 Αὐγούστ.
Παλιανή. (γυναικεῖον)	Τέμενος	15 Αὐγούστ.
Σαββατιανά.	Μαλεβύζι	17 Ιαννουαρίου·
Ἱερουσαλήμ.		8 καὶ 26 7βρίου·
Γοργολαΐνι.		23 Ἀπριλ.
Κερὰ Ἐλεοῦσα.		27 7βρίου.
ἅγιος Παντελεήμων.	Μυλοπόταμον	27 Ἰουλίου.
Βόσακος.		14 7βρίου.
Χαλέπα.		6 Αὐγούστ.
Δισκούρι.		
Ἀρσάνι.	Ῥέθυμνον	23 Ἀπριλίου.
Ἀρκάδι.		21 Μαΐου.
ἁγία Εἰρήνη.		
Χαλεβή.		
Προφ. Ἠλίας.		
Κουβερνέτο. (1)	Χανιά.	8 8βρίου.
Ἁγία Τριάς.		
Χρυσοπηγή.		6 τοῦ Πάσχα
Γωνιά.	Κίσαμος	15 Αὐγούστου·
Πρέβελι.	ἁγ. Βασίλης	26 7βρίου.
Ἀσώματος.	Ἀμάρι	
Βούλγαρι.		
Καρδιότισσα.	Πυργιότισσα	
Βαρσαμόνερο.	Καινούριο	27 7βρίου.
Βροντίσι.		17 Ἰαννουαρίου.
Ὁδηγήτρια.		15 Αὐγούστου.
Ἀπεζαναῖς.		17 Ἰαννουαρίου.

(1) *Τὸ Μοναστήριον τοῦτο ἔχει ἓν Μετόχι Προδρόμοι λεγόμενον, ἔνθα μονάζουν γυναῖκες.*

Ἐπάνω Σύφης· Μονοφάτζι — 23 Ἀπριλίου.
Ἁγία Μονή· Ἀρκαδία

Ἐκ τούτων τὰ πλουσιώτερα εἶναι τὸ Τοπλοῦ (1) τὸ Ἀρκάδι (2) καὶ τὸ Πρέβελι (3).

Πανυγήρεις.

Εἰς ὅλων τῶν Μοναστηρίων τὰς ἑορτὰς γίνονται πολυάνθρωποι Πανυγήρεις· ἀλλ' ἡ πολυανθρωποτέρα γίνεται τῆς ἁγίας Πελαγίας, (8 8βρίου) εἰς τὴν Δυτικοβόρειον παραλίαν τοῦ Μαλεβυζίου, ὅπου ὑπάρχει ἓν ἐρημοκκλήσιον πλησίον τῆς θαλάσσης, καὶ ἀνῆκον εἰς τὰ Σαββατιανὰ (δύω ὥρας ἀπέχοντα)· ἀφ' ὅλας σχεδὸν τὰς ἐπαρχίας τῆς Κρήτης συνάζονται εἰς τὴν Πανήγυριν ταύτην, οἱ δὲ πάσχοντες ἀπὸ διαφόρους ποδαλγίας, ἐμβαίνουν εἰς τὴν ἄμμον, καὶ κάθηνται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς θείας ἱερουργίας..

Ἐπισκόπαί.

Ἡ Κρήτη εἶχεν ἕνα Μητροπολίτην μὲ 12. Ἐπισκόπους. καὶ ὁ μὲν Μητροπολίτης ἐκαρποῦτο τὰς τρεῖς ἐπαρχίας τῆς Μεσσαρᾶς, (Πυργιώτισσα, Καινούριον, καὶ Μονοφάτζι) τὰ Σφακιὰ καὶ τὴν Πρωτεύουσαν, ἔχων καὶ ἕνα Ἐπίσκο-

---

(1) Εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦτο ὑπάρχει μία εἰκὼν τὸ, Μέγας εἶ Κύριε, ἀξιοπερίεργος διὰ τὴν ὑψίνοιαν καὶ τὴν ἐπιδεξιότητα τοῦ Ζωγράφου.

(2) Τὸ σημαντικώτερον εἰσόδημά του εἶναι ὁ οἶνος, φθάνων πολλάκις εἰς 150000 ὀκάδας.

(3) Τὸ σημαντικώτερον εἰσόδημά του εἶναι τὸ ἔλαιον· πολλάκις ἔκαμε ἕως 100000 ὀκάδας.

πον τὸν Διουπόλεως, ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι, ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγάς του, οἱ δὲ λοιποὶ Ἐπίσκοποι, εἶχαν τοιαύτην τάξιν.

Α'. Ὁ Κνωσσοῦ. εἰς τὸ Μαλεβύζι καὶ Τέμενος.

Β'. Ὁ Ἀρκαδίας. εἰς τὴν Ἀρκαδίαν.

Γ'. Ὁ Χεῤῥονήσου. εἰς τὴν Πεδιάδα.

Δ'. Ὁ Αὐλοποτάμου. εἰς τὰ Μυλοπόταμον.

Ε'. Ὁ Ῥεθύμνης. εἰς τὸ Ῥέθυμνον.

ς'. Ὁ Κυδωνίας. εἰς τὰ Χανιὰ καὶ Ἀποκόρωνα.

Ζ'. Ὁ Λάμπης. εἰς τὸν Ἅγιον Βασίλη καὶ Ἀμάρι.

Η'. Ὁ Πέτρας. εἰς τὸ Μεραμπέλο καὶ Λασίθι.

Θ'. Ὁ Σιτείας. εἰς τὴν Σιτείαν.

Ι' Ὁ Ἱερᾶς. εἰς τὴν Ἱεράπετρον. καὶ

ΙΑ'. Ὁ Κισάμου. εἰς τὴν Κίσαμον καὶ Σέλινον.

ἀλλὰ κατὰ τὸ 1831 ἡ Μ. Ἐκκλησία τοὺς ἐπεριώρισεν εἰς μόνον ἑπτά.

Τὸν Μητροπολίτην, εἰς τὸν ὁποῖον προσετέθησαν καὶ ἡ Χεῤῥόνησος μὲ τὴν Κνωσόν· (Μαλεβύζι καὶ Τέμενος)· ἄνευ τῶν Σφακίων.

Τὸν Ἀρκαδίας.

Τὸν Αὐλοποτάμου. μὲ τὴν Ῥεθύμνην.

Τὸν Κυδωνίας. μὲ τὴν Κίσαμον.

Τὸν Λάμπης. μὲ τὰ Σφακία.

Τὸν Πέτρας· καὶ

Τὸν Ἱερᾶς. μὲ τὴν Σιτείαν.

Διοίκησις.

Ἀφ' ὅτου ὑπέπεσεν εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν δυναστείαν ἡ Κρήτη, (1830) διῃρέθη εἰς τρία Τμήματα καὶ ἐδιοικεῖτο ἀπὸ τρία Συμβούλια, τοῦ Μ. Κάστρου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν δικαιοδοσίαν ἦσαν τὸ Μαλεβύζι, Τέμενος, Πεδιάδα Λασίθι, Μεραμπέλο, Σιτεία, Ἱεράπετρος, (Ἀρκαδία) Μονοφάτσι, Καινούριο καὶ Πυργιώτισσα· τοῦ Ῥεθύμνου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν δικαιοδοσίαν ἦσαν τὸ Ῥέθυμνον, Μυλοπόταμον, Ἀμάρι, καὶ Ἅγιος Βασίλης· καὶ τῶν Χανίων εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάγοντο αἱ ἐπαρχίαι, Χανία, Ἀποκόρωνας, Σφακία, Σέλινον, καὶ Κίσαμος· τὰ τρία ταῦτα Συμβούλια, συγκείμενα ἀπὸ Ὀθωμανοὺς καὶ Ἕλληνας (1) καὶ προεδρευόμενα ἀπὸ ὑπαλλήλους τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ, ἐδίκαζον κατὰ πλειοψηφίαν· αἱ δὲ ἀποφάσεις των ἐπεθεωροῦντο

(1), Κάθε ἐπαρχία ἔστελνε δύω συμβούλους, ἕνα Ἕλληνα καὶ ἕνα Οθωμανὸν, (ἐκτὸς τοῦ Λασιθίου καὶ Σφακίων τὰ ὁποῖα μὴ ἔχοντα οὐδένα κάτοικον Οθωμανὸν, ἔστελναν μόνον ἀπὸ ἕνα Σύμβουλον Χριστιανόν) αἱ δὲ πόλεις διὰ τὸν λόγον ὅτι οἱ Οθωμανοὶ κάτοικοι [ἦσαν περισσότεροι, εἶχαν ἕνα μόνον Ἕλληνα καὶ 5—10 Οθωμανούς· ἀλλὰ τοῦτο ἦτον Τουρκικὴ δικαιοσύνη· διότι ἂν ἀναλόγως τῶν κατοίκων τῶν Πόλεων ἐλήφθησαν δέκα Οθωμανοὶ σύμβουλοι καὶ εἷς Ἕλλην, διατὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον νὰ μὴν ἐλαμβάνοντο καὶ ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας περισσότεροι Ἕλληνες; ἔπειτα, ἀφοῦ αἱ ἀποφάσεις ἐγίνοντο κατὰ πλειοψηφίαν, πῶς ἦτον δυνατὸν νὰ ὑπερισχύσῃ τῶν ὀλίγων Χριστιανῶν συμβούλων ἡ γνώμη κατέναντι ἐκείνης τῶν τόσων ὑπεραρίθμων Οθωμανῶν, οἵτινες ἐθεώρουν τοὺς Ἕλληνας ὡς δούλους, οἱ δὲ Ἕλληνες σύμβουλοι, δὲν ἐτολμοῦσαν ν' ἀντιτείνουν εἰς τὴν θέλησιν τῶν Αγάδων; ὡς ἐκτούτου δὲ οἱ μὲν δικαζόμενοι Οθωμανοὶ, ἔπλεον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπάνω τοῦ ὕδατος ὡς τὸ ἔλαιον, οἱ δὲ ἀτυχεῖς Χριστιανοὶ κατεδικάζοντο σχεδὸν πάντοτε.

ἁπλῶς παρὰ τοῦ Σερασκέρου, (γενικοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ).

Φόροι.

Διὰ νὰ λάβῃ τις μικρὰν μόνον ἰδέαν τοῦ τοσοῦτον παρὰ τῶν Εὐρωπαίων φημιζομένου Αἰγυπτιακοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τῆς Τουρκικῆς Προόδου, ἂς μάθῃ ὅτι οἱ Κρῆτες Χριστιανοὶ ἦσαν καταδικασμένοι, ἀπὸ τὸ 1670—1841. νὰ πληρώνουν ἀντὶ δεκάτου ἕβδομον, καὶ ἀφοῦ εἶχαν καὶ τὴν ἀτυχίαν νὰ γευθῶσιν ὁλόκληρα δέκα ἔτη (1830—1840) καὶ τὴν Αἰγυπτιακὴν δυναστείαν, ἐκατήντησαν νὰ ὀλιγοστεύωσι τὴν καθημερινὴν τροφήν των διὰ νὰ ἐπαρκοῦν εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων καὶ τῶν μονοπωλείων· καὶ πρὸς ἀπόδειξιν ἰδοὺ καὶ ὀλίγα παραδείγματα,

— δι' ἓν Στρέμμα ἀμπέλου ἐπλήρωναν.

1ον. Τὸ Τουλουμιάτικον.

2ον. Ἕβδομον κρασίου.

3ον. Ἕβδομον ῥακῆς.

4ον. Ἕβδομον ξυλοκαρπίας.

5ον: Ἕβδομον εἰς ὅ,τι ἐσπείρετο ἐντὸς τῆς ἀμπέλου.

6ον. Ἑξηνταὲξ παράδες τὴν ὀκᾶ τὴν ῥακὴν καὶ,

7ον. Δεκαὲξ παράδες τὴν ὀκᾶ τὸ κρασὶ, ὁσάκις ἤθελε τὶς νὰ τὸ μεταφέρῃ εἰς τὰς πόλεις.

Ὅλα τὰ ἐλαιοτριβεῖα τὰ ἐπῆρεν ἡ ἐξουσία, καὶ ἀφοῦ ἐλάμβανε τὸ ἕβδομον τοῦ ἐλαίου, ἐκράτει καὶ ὅλην τὴν πυρίνα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διὰ τὴν ὀλίγην πρώτην θλίψιν, ἔπερνεν περισσότερον ἔλαιον ἀφ' ὅσον οἱ χωρικοὶ ὠφελοῦντο ἀπὸ τὰς ἐλαίας των.

Ἐκτὸς τοῦ θαλασσίου τελωνείου ὑπῆρχε καὶ τῆς Στερεᾶς, καὶ κανεῖς δὲν ἐδύνατο νὰ ἐξάξῃ ἀπὸ τὰς πόλεις οὔτε δέκα παράδων πρᾶγμα ἂν δὲν ἐπλήρωνεν 8—10 τὰ 100 (καὶ κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ Τελώνου) ἐνῷ αὐτὸ τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἦτον πρὶν τελωνειασμένον· καὶ ἔπειτα λέγομεν πῶς οἱ Εὐρωπαῖοι, δὲν γνωρίζουν νὰ ἐπαινοῦν Κυβερνήσεις καὶ νὰ μακαρίζουν ὑπηκόους!!! (1)

(1). Εἴθε σήμερον τουλάχιστον νὰ ἀπολαύσουν τὰ ἀγαθὰ τῆς διατάξεως τοῦ Γκιουλχανὴ, καὶ δὲν ἀμφιβάλλωμεν ὅτι ἡ Α. Α. Μ. ὁ Σούλτὰν Μετζὴτ, δὲν θέλει ἀνεχθῇ τὴν περετέρω δυσπραγίαν τῶν Κρητῶν· τὴν ὁποίαν καὶ ἀρκετὰ μετριάζει ὁ φρόνιμος Μουσταφὰ Πασσᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἠθικὴ Κατάστασις.

Προφορά.

Καθ' ἐπαρχίας ἡ προφορὰ ἔχει καί τι εἰδικὸν, ἀλλ' εἶναι καί τινες ἐπαρχίαι τῶν ὁποίων ἡ προφορὰ διαφέρει κατὰ χωρία· καὶ αὗται εἶναι, ὅσαι ἔχουσι χωρία Ὀρινὰ καὶ Πεδινὰ, γενικῶς ὅμως διαιρεῖται ἡ προφοράτων οὕτω· Κίσαμος, Σέλινον, Χανιὰ, καὶ τὰ 9/00· τοῦ Ἀποκορώνου, ἔχουν τὴν αὐτὴν σχεδὸν προφορὰν· τὰ Σφακιὰ μὲ τὰ ὀλίγα Μεσημβρινὰ χωρία τοῦ Ἀποκορώνου, καὶ ὀλίγα Μεσημβρινοδυτικὰ τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἔχουν ἰδιετέραν, χωρὶς ποτὲ νὰ προφέρουν τὸ λ. (καθὼς καὶ τὰ Ὀρινὰ χωρία τοῦ Μυλοποτάμου, Ἀνώγια, Λιβάδα, Ζουτουλάκο, καὶ Κράνα). τὸ Ῥέθυμνον, ἅγιος Βασίλης, Ἀμάρι, καὶ τὸ Μυλοπόταμον ὁμοίαν, τὸ Μαλεβύζι, Τέμενος, καὶ τὸ Δυτικὸν μέρος τῆς Πεδιάδος, ἰδιεταίραν· τὸ Ανατολικὸν τῆς Πεδιάδος· μὲ τὸ Λασίθι, Μερχμπέλο, Ἱεράπετρον, Σιτείαν, Ἀρκαδίαν καὶ Μονοφάτσι ὁμοίαν· ἡ Πυργιώτισσα καὶ τὸ Καινούριο ὁμοίαν· ἐκτὸς τούτου πολλὰς λέξεις καὶ ὀνομασίας μιᾶς ἐπαρχίας, ἢ ἑνὸς χωρίου, δὲν τὰς ἔχουν ἄλλου· π. χ. εἰς τὸ Λασίθι λέγουν Σταμόνα· (Στάσου μόνος, ἡσύχασε) ἐνῷ εἰς τὰς Δυτικὰς ἐπαρχίας οὔτε κἂν τὴν ἔνοιαν αὐτῆς τῆς λέξεως γνωρίζουν· εἰς τὸ Μυλοπόταμον ὀνομάζουν τὸν Δίκταμον ἔρωτα. κ. τ. λ.

Ἐνδυμασία ἀνδρῶν.

Οἱ ἄνδρες φοροῦσι φέσι περιτυλιγμένον μὲ λευκόν τι περικάλυμμα (Πέτσα ὀνομαζόμενον) τοῦ ὁποίου ἡ μία ἄκρα κρέμαται ὄπισθεν, καὶ φθάνουσα πολλάκις ἕως τὴν ζώνην· τὰ βρακιά των εἶναι κοντὰ ἕως τὰ γόνατα καὶ στενά, καὶ τῶν μὲν ὀρεινῶν (οἵτινες καὶ Λορεῖται λέγονται) εἶναι μάλινα, τῶν δὲ πεδινῶν (οἵτινες καὶ Κατωμερῖται λέγονται) εἶναι βαμβακερὰ καὶ λευκὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· εἰς τοὺς πόδας φοροῦσιν ὑποδήματα φθάνοντα ἕως τὰ γόνατα· ἔχουν δὲ τριῶν εἰδῶν· Τσαρδίνια, τὰ ὁποῖα εἶναι ὡραῖα, Στιβάλια μονά, καὶ Στιβάλια διπλᾶ· καὶ τὰ τρία ταῦτα εἴδη εἶναι κάλλιστα, διότι προφυλάττουν τοὺς πόδας, ἀπὸ ἀκάνθας, ψύχος, λάσπην, καὶ λ. π. εἰς τοὺς ὤμους των φέρουν (ὁδοιποροῦντες) μίαν πήραν (βούργια λεγομένην) ἔνθα βάζουν τὰ χρειώδη των.

Ἐνδυμασία γυναικῶν.

Δύω εἰδῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἡ ἐνδυμασία τῶν γυναικῶν· Κίσσαμος, Σέλινον, Χανιά, Μαλεβύζι, Τέμενος, Πεδιάδα, Πυργιώτισσα, Μονοφάτσι, Καινούριον, Ἀρκαδία, Ἱεράπετρος καὶ Σιτεία, εἶναι σχεδὸν ὁμοία· φοροῦσαι φουστάνια μὲ μανίκια, εἰς τὰς ἄκρας σχιστὰ καὶ πλατέα, φέρουν καὶ μανδήλι εἰς τὴν κεφαλήν, ἔχουσαι τὰ μαλλιά των ἡπλωμένα εἰς τοὺς ὤμους· εἰς δὲ τὰ Σφακιά, Ἀποκόρωνα, μέρος τοῦ Ῥεθύμνου καὶ Μυλοποτάμου, (τὸ λοιπὸν φορεῖ ὁμοίαν τῶν πρώτων) Ἀμάρι, Ἅγιος Βασίλης, Λασίθι καὶ Μεραμπέλον εἶναι σύμμικτα, δηλ. Τουρκοενετικά, περιτιλύσσουν δὲ τὴν κεφαλὴν μὲ λευκὸν μακρὺ πανίον (βαμβακερὸν, ἢ μεταξωτὸν) μπόλια ὀνομαζόμενον, τοῦ ὁποίου ἡ μία ἄκρα κρέμαται ὄπισθεν, καὶ φθάνει

ἕως εἰς τὰς κνήμας, ἡ δὲ ἄλλη διερχομένη μεταξὺ τῶν μαςῶν τίθεται ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν μασχάλην· εἰς τὸν τράχηλον φοροῦσι πλεκτὴν τραχηλιὰν (κολέτο λεγομένην) τῆς ὁποίας τὸ κυκλωειδὲς σχῆμα καλύπτει τοὺς ὤμους, τὴν ῥάχην καὶ τὸ στῆθος· τὸ ἐπανωφόριόν των (σοφόρι λεγόμενον εἰς τὰς Ἀνατολικὰς ἐπαρχίας) εἶναι πορφυροῦν, καὶ αἱ μὲν εὐκατάσταται τὸ ἔχουν τζόχινον, ἢ μεταξωτὸν· (στόφαν) αἱ δὲ πτωχαὶ μάλινον ἢ βαμβακερὸν· τὰ ὑποκάμισά των φθάνουν ἕως εἰς τὴν πτέρναν· καὶ ὅσαι φοροῦν πλατομάνικα φουστάνια ἔχουν καὶ τὰ μανίκια τοῦ ὑποκαμίσου των πλατέα· ὅσαι δὲ φοροῦν τὰ σοφόρια, ἔχουν τὰ μανίκια καὶ τὴν τραχηλιὰν τοῦ ὑποκαμίσου των σουφρομένα, ὡς τὰ τῶν Εὐρωπαίων· φοροῦν προσέτι κεντητὴν (εἰς τὸν γύρον) ποδιάν· καὶ περιδέῤῥαια εἰςτὸν λαιμὸν, μποτόνια λεγόμενα· ἐν γένει δὲ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐνδύονται καλὰ, προφυλατόμενοι καὶ ἀπὸ τὸ ψύχος καὶ ἀπὸ τὸν καύσωνα· καὶ εἶναι σπάνιον νὰ ἴδῃ τὶς Κρῆτα Ῥακενδύτην.

Προτερήματα.

Οἱ Κρῆτες εἶναι, ἀγχίνοες, ἀνδρεῖοι, φιλοπόλεμοι, ταχύποδες, ἐπιτήδειοι εἰς τὰς ἐνέδρας, καὶ ἄριστοι εἰς τὸν σκοπόν, (1)· ὑποφέρουν τὴν σκληραγωγίαν, ἐφευρετικοὶ εἰς τὰς ἀνάγκας των, εὐκολύνουν τὰς ἐργασίας των μὲ

(2) Καθὼς τὸ πάλαι οἱ Κρῆτες ἦτον περίφημοι τοξόται καὶ ἀκοντιςαὶ, οὕτω καὶ σήμερον εἶναι ἄριστοι εἰς τὸν σκοπὸν, μὲ τὴν πιστόλα πολλάκις φονεύουν σπουργίτας εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν· καὶ μὲ μίαν μόνην σφαίραν. Εἰς πολλοὺς ὑψηκόμους Πλατάνους, ὑπάρχουν κλήματα, φθάνοντα ἴσια μὲ τὰς κορυφάς των· μὴ δυνάμενοι δὲ νὰ κόψωσι τὰ ἐπὶ τῶν κορυφῶν των σταφύλια, στέκει εἴς ὑποκάτωθεν ἀμέσως τῆς Σταφυλῆς καὶ ἄλλος πυροβολεῖ καὶ διὰ τῆς σφαίρας χωρίζει τὸ σταφύλι ἀπὸ τὸ Κλῆμα (χωρὶς πολλάκις νὰ βλάψῃ οὐδὲ μίαν ῥόγαν) τὸ ὁποῖον δέχεται ὁ πρῶτος εἰς τὴν ποδιάν του.

τὴν ἀμοιβαίαν συνδρομήν· εἶναι φιλόξενοι (1) φιλόγυνοι, ἀστεῖοι, ἑτοιμόλογοι, καὶ ἐπιτυχεῖς εἰς τοὺς σαρκασμούς· αἱ δὲ Κρῆσσαι εἶναι φίλανδροι, φιλάνθρωποι, φιλόξενοι, εὐχίσθητοι, ἑτοιμόλογοι καὶ ἀστειόταται, οἰκοδέσποιναι ἄρισται, καὶ ἀγαπῶσαι μὲ ὑπερβολὴν τὴν καθαριότητα, τοὺς χορούς, τὰ τραγούδια, καὶ τοὺς σαρκασμούς.

Ἐλαττώματα.

Οἱ Κρῆτες εἶναι φιλήδονοι, φιλοπόται, φίλαυτοι, εὐαπάτητοι (2) ὀργίλοι, ζηλότυποι, κενόδοξοι, ματαιόφρονες, περιττόλογοι καὶ δυσειδαίμονες. (3)

---

(1) Ἡ φιλοξενία τῶν Κρητῶν εἶναι ἴσως σπανία, ὁποίαςδήποτε τάξεως ἄνθρωπος φθάσει εἰς κανὲν χωρίον, τὸν προσκαλεῖ ὁ τυχὼν χωρικὸς εἰς τὴν οἰκίαν του, τοῦ δίδει ῥακὴ καὶ ὀπωρικὰ, καὶ μετ' ὀλίγον ἡ οἰκοδέσπινα φέρνει τὴν τράπεζαν καὶ τοὺς ὑπερετεῖ ὅσην ὥραν τρώγουν, κιρνῶσα τους συγχρόνως· ὁ δὲ οἰκοδεσπότης παρακαλεῖ, ἢ μᾶλλον βιάζει τὸν ξένον νὰ τρώγῃ καὶ νὰ πίνῃ· συγχρόνως τὸ ζῶον τοῦ ξένου (ἂν ἔχῃ) περιποιεῖται κατὰ τὴν ἀνάγκην του· τοιουτοτρόπως ἠμπορεῖ ἕνας ξένος νὰ περιέρχηται ὅλην τὴν Κρήτην καὶ νὰ ζῇ εὐχαρίστως καὶ ἀνεξόδως· ἂν ὁ ξένος ἦναι φίλος τοῦ οἰκοδεσπότου, ἢ ἄνθρωπος ὁπωσοῦν σημαντικὸς, τότε ὁ χωρικὸς τὸν ὑποχρεώνῃ νὰ μείνῃ καὶ τὸ ἑσπέρας, καὶ ἀφοῦ δειπνήσουν ἀφθόνως, ἔρχονται (κατὰ πρόσκλησιν τοῦ οἰκοδεσπότου) αἱ νέαι καὶ οἱ νέοι τοῦ χωρίου, μὲ τὸν Λυράρη, καὶ χορεύουν ἕως τὸ πρωΐ· τὴν ἐπαύριον προγευματίζει ὁ ξένος καὶ ἀναχωρεῖ, ἐφωδιασμένος καὶ μὲ τροφὴν διὰ τὸν δρόμον μ' ὅλον ὅτι τὰ χωρία τῆς Κρήτης, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δὲν ἀπέχουν μεταξύ των περισσότερον τῆς 1—2. ὥρας.

(2) Ἅπαξ ἀπατᾶται ὁ Πελοποννήσιος, δὶς ὁ Στερεελλαδίτης, καὶ χιλιάκις ὁ Κρής.

(3) Πιστεύουσι τὰς νεραΐδας, τὰ φαντάσματα, τὰ στοιχειὰ, τὴν βασκανίαν, τὰς μαγείας, τρέμουν τὴν κατάραν, κ. λ. π. καὶ εἰς μὲν τὸν τόπον ὅπου ὑποπτευθῶσιν ἢ ἀκούσουν ὅτι κατοικοῦν νεράϊδες ἢ στοιχειὰ, παντελῶς δὲν πλησιάζουν· ἂν δὲ καταδυστυχίαν περάσῃ τὶς ἀπ' ἐκεῖ ἢ κοιμηθῇ αὐτοῦ πλησίον, καὶ ἀσθενήσῃ, ἢ εὐθὺς ἢ μετὰ καιρὸν, τότε λέγουν ὅτι ἔχει β υ σ τ ι ρ ι ὰ, τῆς ὁποίας τὸ ἀντιφάρμακον εἶναι τὸ διάβασμα· τὴν δὲ βασκανίαν, τὴν ὁποίαν ὀνομάζουν φ θ α ρ μ ὸ ν, ἐξορκίζουν οὕτω τὰ γραΐδια· δένει (τὸ Γραΐδιον) τρεῖς κόκκους ἅλατος εἰς τὴν ἄκραν ἑνὸς μανδηλίου, καὶ ἀφοῦ τὸ μετρήσῃ μὲ τὸν πῆχυν του, πλησιάζει εἰς τὸν ἀσθενῆ ἐγγίζει

Γάμος.

Οἱ γονεῖς ἀποφασίζουν τὸ συνοικέσιον, καὶ ἐκ μέρους τοῦ ἀνδρὸς ζητεῖται ἡ γυνή· ὅταν οἱ γονεῖς, καὶ ἐν ἐλλείψει οἱ συγγενεῖς τῆς νέας τὸ δεχθῶσιν, ἀποφασίζεται ἡ ἡμέρα τοῦ ἀῤῥαβῶνος· ὁ ἄνδρας μὲ μερικοὺς συγγενεῖς του καὶ τὸν ἱερέα τοῦ χωρίου πηγαίνει εἰς τὴν οἰκίαν τῆς γυναικός, καὶ μετὰ τὸν συνήθη χαιρετισμόν, παρουσιάζεται ἡ νέα, κρατοῦσα εἰς μὲν τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἓν πιάτο μὲ ὀπωρικά, καὶ μὲ ἓν ῥακοπότηρον, ἔχουσα καὶ ἓν χει-

---

τὸν κόμπον (μὲ τὸ ἅλας) εἰς τὸ μέτωπόν του, ἔπειτα εἰς τὴν γῆν τρεῖς φοραῖς λέγον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς κ. τ. λ. ἔπειτα ἀρχίζει »ποῦ πᾶς φθαρμί, ποῦ πᾶς κακί, ποῦ πᾶς κακαποδεμένε; φύγε ἀπὸ τὰς 72 φλέβας τοῦ παιδιοῦ μου (δεῖνα) καὶ ἄμε ς τὰ ὄρη ς τὰ βουνά, ποῦ πετεινὸς δὲν κράζει καὶ σκύλος δὲ γαυγίζει, ν' εὕρῃς τ' ἄγριο θεριὸ νὰ πιῇς ἀπ' τὸ αἷμα του, νὰ φᾷς ἀπ' τὸ κρέας του· (χασμιριέται) ἐλούσθη κ' ἡ κυουράμας ἡ Παναγιὰ χτενήσθηκε, καὶ στὸ θρονί της κάθισε καὶ περάσαν οἱ ἀγγέλοι κὶ ἀρχαγγέλοι καὶ φθαρμίσασί την· (χασμιριέται) καὶ πάγει ἀφέντης ὁ Χριστὸς καὶ τῆς λέγει· ἤν τόχης μάνα ἤν τάχης μητέρα; ἐλούσθηκα παιδί μου χτενίσθηκα καὶ στὸ θρονί μου κάθισα, καὶ περάσασ' οἱ ἀγγέλοι κὶ ἀρχαγγέλοι καὶ φθαμίσασί με· (χασμιριέται) καλὲ μάνα, καλὲ μητέρα δὲν εὑρέθηκε χριστιανὸς ἁγιασμένος, καὶ τὴν ἁγία Πέφτη λουτουργημένος, νὰ παρ' ἀλάτσι ἀπ' τὴν ἀλικὴ, ἢ τρία φύλλ' ἀπ-τὴν ἐλιὰ καὶ νὰ πῇ μιὰ φορὰ τὸ Πάτερ ἡμῶν, δύω φοραῖς τὸ Πάτερ ἡμῶν, (ἕως τὰς ἐννέα) τὸν ἐξορκισμὸν τοῦτον τὸν λέγει τρεῖς χασμιριούμενον συγχρόνως, ἔπειτα ξαναμετρᾷ μὲ τὸν πήχυν του τὸ μανδῆλι καὶ τὸ εὑγάζει κοντώτερον 6. δάκτυλα ἀπὸ τὸ πρῶτον μέτρον.

Ἂν κἀνεὶς πάσχῃ ἀπὸ θέρμην, τότε δύω πρωτότοκοι παρθένοι νὰ ὀνομάζωνται καὶ Μαρίαι, δένουν μίαν κλωστὴν εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ ἀσθενοῦς, καὶ μετ' ὀλίγον τὴν λύουν, ἐξέρχονται τοῦ χωρίου καὶ ἐνῷ ἡ μία δένει τὴν κλωστὴν εἰς ἕνα δένδρον ἡ ἄλλη τὴν ἐρωτᾷ ἤν τα δένεις αὐτοῦ; τὴν θερμασιὰ (τοῦ δεῖνα) ἀποκρίνετ' ἡ ἄλλη· ἡ ἐρωταπόκρισις αὕτη γίνεται τρεῖς.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις πιστεύουν τοὺς βρουκόλακας τοὺς ὁποίους ὀνομάζουν κ α τ α χ α ν ά δ ε ς· καὶ ἂν κἀνεὶς φαντασθῇ ὅτι εἶδε τὴν σκιὰν κανενὸς ἀποθαμένου, τὸ διαδίδει ἀμέσως, καὶ εὐθὺς ἀκούει τις ὅτα ἡ ἀμάθεια μὲ τὴν ἀδελφήν της δυσειδαιμονίαν, πλάττοον καὶ πιστεύουν· ξαναδιαβάζουν λοιπὸν ἐπὶ τοῦ μνήματος, καὶ ἂν ἡσυχάτῃ καλῶς, εἰδὲ ἀποφασίζουν ἢ νὰ κάψου,

ρόμακτρον εἰς τὸν μικρὸν δάκτυλον τῆς ἀριστερᾶς; (1) εἰς δὲ τὴν δεξιὰν κρατεῖ δοχεῖον μὲ ρακή· κερνᾶ λοιπὸν πρῶτον τὸν ἱερέα, ἔπειτα τοὺς γεροντοτέρους καὶ τελευταῖον τὸν ἀῤῥαβωνιαστικόν της· εὐχόμενοι ὅλοι τὸ *καλὰ ξετελέματα*· ἀλλάζουσιν ἔπειτα τὰ δακτυλίδια καὶ ἀναχωροῦν· τὸν ἀῤῥαβῶνα αὐτὸν ὀνομάζουν δακτυλίδωμα· ὀκτὼ ἡμέρας πρὶν τοῦ γάμου προσκαλεῖ ὁ μὲν ἀνὴρ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους του, οἱ δὲ γονεῖς τῆς νύμφης τοὺς ἰδικούς των· ὁ ἐνωνὸς, ἢ ἐνωνοὶ (διότι πολλάκις εἶναι τρεῖς, πέντε, καὶ κάποτε δέκα) διορίζονται ἀπὸ μέρους τοῦ νυμφίου, οἵτινες συνήθως εἶναι οἱ ἀνάδοχοί του· τρεῖς δὲ ἡμέρας πρὶν τοῦ γάμου συνάζονται αἱ παρθένοι τοῦ χωρίου εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης διὰ νὰ στολίσωσι τὸν νυμφικὸν θάλαμον· καὶ τοὺς μὲν τοίχους, καλύπτουν μὲ σινδόνια καινούρια, ἐπὶ τῶν ὁποίων βάζουν ψωμιὰ σίτεινα, μὲ φύλλα Λεμονιᾶς, Πορτοκαλιᾶς, Μυρτιᾶς καὶ Δάφνης· τραγῳδοῦσαι συγχρόνως διάφορα τραγούδια πρὸς ἔπαινον τῶν νεονύμφων· ἄνωθεν δὲ τῶν προσκεφαλαίων τῆς παστάδος, βάζουν τρία ἡμικύκλια ἀπὸ Βάτον καὶ φύλλα τῆς Μυρτιᾶς· ὅλα ταῦτα εἶναι Συμβολικά· διὰ τοῦ ἄρτου ἐννοοῦν τὴν εὐτυχίαν, διὰ τῆς Μυρτιᾶς Λεμονιᾶς καὶ Δάφνης, ὅτι τῶν νεονύμφων ἡ ἀγάπη νὰ ἦναι εὐώδης καὶ ἀειθαλὴς ὡς τὴν Μυρτιὰ κ. λ. καὶ διὰ τοῦ Βάτου, τὴν πολυγωνίαν· ἐρχομένης τῆς ἡμέρας τοῦ γάμου, αἱ μὲν γυναῖκες κρατοῦσαι τὴν νύμφην ἀπὸ τὰς χεῖρας, οἱ δὲ ἄνδρες τὸν Νυμφίον τους συνοδεύουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀρχίζει ἀμέσως ἡ στεφάνωσις· ὅταν δὲ ὁ ἱερεὺς λέγει, τὸ »δόξῃ καὶ τιμῇ στεφάνωσον αὐτοὺς» ῥένουν τοὺς νυμφίους, μὲ βαμβακό-

---

τὸ πτῶμα ἢ νὰ τὸ μεταφέρουν εἰς κανὲν ἐρημονῆσι, διὰ νὰ περάσῃ θάλασσαν, ὡς τὸ μόνον ἀντιφάρμακόν του.

(1) *Διὰ τοῦ χειρομάκτρου τούτου σκουπίζουν τὰ χείλη των, ἀφοῦ πίουν τὴν ῥακή.*

σπορον, μυρτόφυλλα, καὶ πορτοκαλόφυλλα· ἀρχίζει ἔπειτα ὁ ἀσπασμὸς οὕτω· οἱ Γονεῖς τῆς νύμφης, καὶ ἐν ἐλλείψει οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς της, ἀσπάζονται τὸ εὐαγγέλιον ἔπειτα τὸν Νυμφίον, καὶ τέλος τὴν νύμφην· θέτοντες εἰς τοὺς ὤμους της μανδήλια, ἢ ἄλλα χαρίσματα· ὁμοίως καὶ οἱ Γονεῖς ἢ οἱ συγγενεῖς τοῦ Νυμφίου· ἔπειτα οἱ ἐνωνοὶ καὶ τέλος οἱ περιεστῶτες, οἵτινες κρεμοῦν εἰς τὸν λαιμὸν τῆς νύμφης διάφορα νομίσματα πèρασμένα εἰς κλωστάς· ἐπιστρέφοντες δὲ εἰς τὴν οἰκίαν τους στέκονται ἔξωθεν τῆς θύρας ἐντὸς τῆς ὁποίας στέκει ἡ πενθερὰ τῆς νύμφης, τὴν ὁποίαν ἐρωτοῦν τί χαρίζει εἰς τὴν νύμφην της; αὐτὴ λέγει· τῆς χαρίζω τὸ δεῖνα ἀμπέλι· ἢ 10—20—30, ῥίζας ἐλαίας εἰς τὸ δεῖνα μέρος· τότε παῤῥησιάζουν ἓν ἀγγεῖον μὲ μέλι· καὶ ἡ νύμφη βουτοῦσα εἰς αὐτὸ τὸ μικρὸν δάκτυλον τῆς δεξιᾶς χειρός της, κάμνει τέσσαρας Σταυροὺς σταυροειδῶς ἐπὶ τῆς θύρας· μετὰ ταῦτα τῆς δίδουν ἓν ῥόδιον τὸ ὁποῖον κτυπᾷ καὶ διεσακορπᾷ ἐντὸς τῆς οἰκοίας· καὶ οἱ μὲν Σταυροὶ διὰ τοῦ μέλιτος ἐννοοῦν, νὰ ἦναι γλυκεία ἡ νύμφη ὡς τὸ μέλι· τὸ δὲ ῥόδι νὰ γεμίσῃ ὁ οἶκος των, ἀπὸ τόσα ἀγαθὰ ὅσοι οἱ κόκκοι του· ἀφοῦ γίνουν ὅλα ταῦτα μὲ ὅλην τὴν ἀκρίβειαν εἰσέρχονται ἅπαντες· καὶ κάθηνται ἡ Νύμφη μὲ τὸν Νυμφίον ἐπὶ τῆς Παστάδος, γύρωθεν δὲ αἱ παρθένοι τραγωδοῦσαι διάφορα τραγούδια πρὸς ἔπαινον τῶν νεονύμφων, μετ' ὀλίγον ἑτοιμάζονται δύω τράπεζαι καὶ εἰς μὲν τὴν μίαν κάθηνται ὁ ἱερεὺς, οἱ ἐνωνοὶ καὶ οἱ προύχοντες τοῦ χωρίου, εἰς δὲ τὴν ἄλλην οἱ λοιποὶ, καὶ ἀφοῦ φάγουν οἱ ἄνδρες, κάθηνται καὶ αἱ γυναῖκες· ὅλην δὲ αὐτὴν τὴν ἡμέραν, καὶ ὅλην τὴν νύκτα, τρώγουν, πίνουν, τραγωδοῦν καὶ χορεύουν· τῇ ἐπαύριον, ἀνατέλλοντος τοῦ Ἡλίου, προγευματίζουν, καὶ ἄλλοι ἀναχωροῦν, καὶ ἄλλοι μένουν ἕως εἰς τὸν ἀντίγαμον· ἀφοῦ δὲ περάσωσι 20—30 ἡμέραι ὁ Νυμφίος στέλνει εἰς κάθε ἐνωνὸν 15—20 ἄρτους

καθαρούς, καὶ ἓν ἢ μισὸν ἀρνίον ψητὸν, αὐτὰ δὲ τὰ ὀνομάζουν, ἄλλοι Μπόλια, καὶ ἄλλοι Πέτσα (ταυτοσήμαντα).

Βάπτισις.

Ἅμα γεννήσῃ ἡ ἔγκυος, συνάζονται αἱ συγγένισσαι καὶ φιλινάδαις της καὶ τὴν διασκεδάζουν μὲ χορούς καὶ τραγούδια, ἕως νὰ βαπτισθῇ τὸ βρέφος· καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴν μείνῃ μόνῃ καὶ βλαφθῇ ἀπὸ τὰ ξωτικά· ἀφοῦ λοιπὸν τὸ βαπτίσουν τὸ ἀναδέχεται εἷς, ἢ περισσότεροι (5—10) ὁ δὲ ἱερεὺς, πρὶν τὸ ἐνδύσουν, τὸ δένει σταυροειδῶς μὲ χρωματισμένας κλωστὰς, ἀπ ὁ τὸν δεξιὸν ὦμον καὶ τὴν ἀριστερὰν μασχάλην· καὶ ἀπὸ τὸν ἀριστερὸν καὶ τὴν δεξιάν· καὶ εἰς τοὺς δύω βραχίονας· αὐτὸ τὸ ὀνομάζουν *σταυρώματα* τὰ ὁποῖα οἱ ἐνωνοὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἢ καμίαν ἄλλην τὰ λύουν, καὶ πέρνον μὲ τοὺς παρευρεθέντας ἀπὸ ὀλίγην κλωστὴν, χάριν εὐλαβείας.

Τραγούδια.

Ὅλα σχεδὸν τὰ τραγούδιά των εἶται ἐρωτικὰ (1)· καὶ οἱ Κρῆτες φύσει στιχουργοί· συχνὰ δύω νέαι· ἢ μία νέα καὶ εἷς νέος τραγωδοῦντες εἰς τὸν χορὸν, ἐρεθίζονται τόσον ὥστε ὁλόκληρον ὁμιλίαν τὴν κάμουν διὰ στίχων, π. χ.

ὁ Α. Ἄνοιξε τὰ χειλάκιασου καὶ πές μου μιὰν ἀλήθεια,
μὲ τὴν καρδιάσου μ' ἀγαπᾷς ἢ μὲ τὰ παραμύθια;
ὁ Β. Μὲ τὴν καρδιάμου σ' ἀγαπῶ καὶ μ' ὅλα μου τὰ μέλη
καὶ τὴν ψυχήν μ' ἐρώτησα καὶ μ' εἶπ' ἐσένα θέλει.

Μουσικὰ ὄργανα.

Ἡ λύρα εἶναι τὸ κοινὸν τῶν Κρητῶν ὄργανον· τὴν ὁποίαν

(1) Οἱ Σφακιανοὶ ὅμως συμποσιάζοντες, τραγωδοῦν Ἡρωϊκὰ τραγούδια.

κρούουν ὡραῖα, καὶ εἶναι σπάνιον νὰ ὑπάρχῃ χωρίον ὅπου νὰ μὴν ἦναι εἷς ἢ δύω, κρούοντες τὴν λύραν.

Χορός.

Ὁ χορὸς τῶν Κρητῶν (1) εἶναι συνήθως δύω εἰδῶν, ὁ Σιγανὸς καὶ ὁ Πηδηκτὸς, ἢ ἡ Σούστα· κρατῶνται δὲ ἄνδρες καὶ γυναῖκες οὕτω, ὁ εἷς μὲ τὴν δεξιάντου κρατεῖ τὴν ἀριστερὰν τοῦ πρὸς δεξιὰ τρίτου, καὶ μὲ τὴν ἀριστερὰν τὴν δεξιὰν τοῦ πρὸς ἀριστερὰ τρίτου, ὁ δὲ πρῶτος ὅςτις μὲ τὴν ἀριστερὰν κρατεῖ πότε τὴν δεξιὰν τοῦ πρὸς ἀριστερὰ τρίτου, καὶ πότε τὸν δεύτερον ἀπὸ τὴν ζώνην, ἀφίνει τὴν δεξιάν του ἐλευθέραν δι' ἧς κάμνει διαφόρους χειρονομίας· καὶ εἰς μὲν τὸν Σιγανὸν προχωροῦσι δύω βήματα πλαγίως δεξιὰ, καὶ ἓν πλαγίως ἀριστερὰ, τραγῳδῶν πρῶτον εἷς, καὶ ἔπειτα τὸ ἐπαναλαμβάνουν ὅλοι σχεδόν· εἰς δὲ τὸν Πηδηκτὸν, ὅςτις ἔχει τριπλὴν ταχύτητα ἀπὸ τὸν Σιγανὸν, πότε κάμνουν τρία βήματα δεξιὰ καὶ ἓν ἀριστερὰ (πλαγίως) καὶ τότε λέγεται Τριοζάλης· καὶ πότε πέντε δεξιὰ καὶ ἓν ἀριστερὰ, καὶ λέγεται Πεντοζάλης· ἀλλὰ κάθε ἐπαρχίας ὁ χορὸς διαφέρει κατά τι· καὶ μάλιστα τῶν Δυτικοτέρων ἐπαρχιῶν ὁ Πηδηκτὸς, τὸν ὁποῖον καὶ λέγουν Σούστα, κάμνοντες πυκνὰ καὶ ταχέα βήματα, χωρὶς ὅμως νὰ διαφέρῃ πολὺ ἀπὸ τὸν παλαιὸν πυῤῥίχιον· διότι καθὼς τὸ πάλαι ἐχόρευον ὁπλοφοροῦντες, καὶ κτυπῶντες τὰς ἀσπίδας των μὲ τὰ δόρατα, οὕτω καὶ σήμερον, εὐχαριστοῦνται νὰ χορεύουν ἁρματωμένοι καὶ νὰ κτυπῶσι τοὺς πόδας των, κάμνοντες διαφόρους στροφὰς μὲ

---

(1) *Οἱ Κρῆτες ἀγαποῦν καθ' ὑπερβολὴν τὸν χορὸν, εἰς τὰ στρατόπεδά των ἔφερναν πάντοτε λύρας· πολλάκις μετὰ 5—6 ὡρῶν ἀδιάκοπον πορείαν, ἐνῷ τὸ στράτευμα ἐστέλετο νὰ ἀναπαυθῇ ὀλίγον, πολλοὶ ἤρχιζαν τὸν χορὸν καὶ δὲν ἔπαυον, εἰμὴ καθ' ἣν στιγμὴν, ἐπανελαμβάνετο ἡ πορεία.*

πολλὴν εὐκινησίαν, καὶ ἐπαινούμενος παρὰ πάντων ὅςτις χορεύει καλήτερα.

Ἀσπασμοὶ καθ' ὁδόν.

Συναπαντώμενοι οἱ συγγενεῖς, φίλοι, καὶ γνώριμοι, πιάνονται ἀπὸ τὰς δεξιὰς χεῖρας, ἔπειτα ἐρωτᾷ ὁ εἶς τὸν ἄλλον, τί κάμ' ἡ ἀφεντιά σου, τί κάμουν τὰ κοπέλιά σου (1), τ' ἀρχοντόπουλά σου, ὁ ἀδελφός σου ὁ Θεῖός σου κ. τ. λ. κατ' ὄνομα· ὁ δὲ ἐρωτώμενος ἀποκρίνεται εἰς κάθε ἐρώτησιν, χαιρετᾷ τὴν ἀφεντιά σου· τὸ ἴδιον καὶ αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι ὅταν θὰ παραγγείλωσι μὲ κανένα τοὺς χαίρετισμούς των, εἰς καμίαν συγγένισσαν ἢ φίλην, στέλνουσι καὶ κἀνὲν ὀπωρικὸν, ἢ λουλούδι, τὰ ὁποῖα ὀνομάζουν χαιρετισμόν.

Χαιρετισμοὶ εἰς Συμπόσια.

Πάντοτε προτοπίνει ὁ οἰκοδεσπότης, προκαλῶν πρῶτον ἐκεῖνον ὁποῦ θὰ πίῃ μετ' αὐτὸν οὕτω, *τὴν ἀφεντιάσου·* ἔπειτα εὔχεται, ἡ Παναγία νὰ μᾶς βλέπῃ καὶ νὰ μᾶς ξεμιστεύῃ ἀπὸ κάθε κακὸν· βοήθειά μας καὶ ὁ ἅγιος ὁποῦνε σήμερα· χριστιανικὰ τέλη, καὶ σήμερα ἕνα χρόνο μὲ τὸ καλὸ, νὰ χαρῇς τὸ Στεφάνισου· τ' ἀρχοντόπουλά σου· κι' ὅπ' ἀγαπᾷς καὶ χαίρεσαι· (ὁ προκαλούμενος ἀποκρίνεται, μὲ ζωήσας) θὸς χωρέσ' καὶ ταῖς ψυχαῖς ποῦ πόνεσ' ἡ ψυχήσου· ἀφοῦ εἰπῇ ὅλα ταῦτα, πίνει ἀκολούθως ὁ καλεσθεὶς, ἀποτεινόμενος καὶ αὐτὸς μὲ τὰς ἰδίας εὐχὰς πρὸς ἄλλον, καὶ καθ' ἑξῆς.

Ὅρκος.

Ὁ συνηθέστερος τῶν Κρητῶν ὅρκος εἶναι, ὁ Θηός κ' ἡ γῆ'

---

(2) Ἡ ἐρώτησις αὕτη εἶναι τουρκικὴ, διότι οἱ Τοῦρκοι μὴ θέλοντες νὰ ἐρωτήσουν ὀνομαστὶ διὰ τὰ χαρέμια των ἐρωτοῦν τὰ κοπέλια καὶ ἐννοοῦν τὴν οἰκογένειαν.

κ' ἡ ψυχήμου· ὀμνύουν προσέτι, μὰ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ· μὰ τὴν ἡμέρ' ὁποῦν' ἀπάνωμας· μὰ τὸ ναί· μὰ τὴ γῆ· μὰ τὸν Ἥλιο· μὰ ἐκείνη τὴν φωτιὰ (ἂν ὑπάρχῃ) μὰ ἐκείνη τὴ φέξι· (ἂν καίγει λύχνος) μὰ τὴ δύναμί του (ἂν βαστᾷ ψωμί)· οἱ δὲ Σφακιανοὶ ἰδίως, μὰ τζ' ἁγίους.

Βλασφημίαι.

Αἱ συνηθέστεραι βλασφημίαι των εἶναι· διάλε τ' ἀποθαμένα σου, διάλε τὴ ψύσου· (ψυχὴ) διάλε τὰ πάσπαλά σου· διάλε τὴ πίστι σου· διάλε τὴ σόρτε σου (τύχη) διάλε κάτζε μέσα σου, ἢ στὸν ὀμυαλό σου· διάλε τσαπομονάρους σου (τοὺς ζῶντας) διάλε τοὺς ζωντανούς σου, διάλε τζαναγκεμένους σου. (*φρενοβλαβεῖς*)

Ὕβρις.

Παρὰ τὰς συνήθεις ὕβρεις καὶ αἰσχρολογίας, ἡ πικροτέρα τῶν Κρητῶν ὕβρις εἶναι, τὸ *φιοῦ*· καὶ διὰ περισσότερον τὸ διπλασιάζουν, *φιοῦ* λέγω *φιοῦ*, (1).

Θαυμαστικά.

Οἴ μά!! (ἀντὶ ὢ μάναμου), οἱ δὲ Ἀνωγιανοὶ τοῦ Μυλοποτάμου λέγουν· γιὰ τὸ Θρόνος τοῦ Θεοῦ!! ἀκούτετα!!

Επώνυμα καὶ Τίτλοι.

Τὰ ἐπώνυμά των λέγουν συνήθως εἰς *ακης*. Ζερβουδάκης, Παπαδάκης, Σιφάκης, Λουτζάκης, Ἀνδρεαδάκης, οἱ δὲ Τίτλοι των εἶναι ἀντὶ τοῦ κύρις, τὸ Ἀφέντη· καὶ κατὰ παραφθορὰν ἀφέη καὶ ἀφέδη· εἰς δὲ τοὺς εἰδότας γράμματα

(1) Εἰς δυσωδίανλέγουν φιοῦ.

προσθέτουν τὸ Δάσκαλο· π. χ. Δασκαλογιάννη· Δασκαλοκωσταντῆ, Δασκαλοπέτρο· κ. τ. λ.

Μέτρα.

Δύω εἰδῶν μέτρα ἔχουν οἱ Κρῆτες· τὸ Μίστατον καὶ τὸ Μουζοῦρι· μὲ τὸ πρῶτον μετροῦσι τὰ ῥευστὰ, τὸ ὁποῖον συνήθως εἶναι δέκα ὀκάδων· μὲ τὸ δεύτερον τὰ γεννήματα, λογιζόμενον ἀνὰ 15, ὀκάδες ὁ Σίτος· καὶ 12 ἡ Κριθή· τὸ ἥμισυ τοῦ Μουζουριοῦ τὸ λέγουν Πινάκι· τὸ τέταρτον πρατικὸ, καὶ τὸ 1/16 ἀξάγι· ἔχουν καὶ ἓν ἄλλο μέτρον ὑποθετικὸν, τὸ Κεντινάρι· (1). μὲ τὸ ὁποῖον ἐννοοῦν ἑκατόν· π. χ. ἑκατὸν καρύδια, ἑκατὸν Κοχλιοὺς, λέγουν ἕνα κεντινάρι καρύδια κ. τ. λ.

Διάστημα.

Τὰ διαστήματα τὰ λογίζουν μὲ μίλλια, καὶ παλοτόσυρμα· τρία μίλ. εἶναι μία ὥρα· καὶ ἓν παλοτόσυρμα· (ὅσον πηγαίνει μία σφαίρα τοῦ τουφεκιοῦ) ἓν μίλ. σχεδόν.

Ὅπλα.

Τὰ ὅπλα των εἶναι μακρυὰ καὶ ἐκλεκτὰ, φοροῦν συνήθως μίαν πιστόλαν καὶ ἓν γιαταγάνι· ἡ ὁπλοθήκη των εἶναι στενὴ, ἡ δὲ πυριτοθήκη μεγάλη· ἔχουν εἰς ὑπόληψιν τὰ Ἀγγλικὰ σίδηρα, καὶ τὰ διπλὰ (τζιφτέδες) μακρυὰ τουφέκια· εἰς τὰς πιστόλας των ἀγαποῦν τὰς Γαλλικὰς φωτιὰς· καὶ εἰς τὰ τουφέκια των τὰς Αγγλικὰς, καθὼς τὸ πάλαι οὕτω καὶ σήμερον τὰ Κρητικὰ ὅπλα εἶναι ἐκλεκτὰ καὶ περίφημα. ἕνεκα τούτου ἔχουν καὶ τραγούδι.

---

(1) Ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸν τζέντο.

'ϛὴ Μπαρπαριὰ ν' τὰ ῥοῦχα μου, 'ϛὴ Κρήτη τ' ἄρματάμου,
Καὶ μὲς τῆς Κάσσος τὸ νησὶ ἡ ἀγαπητικιά μου.

Τέχναι

Εἰς τὴν Κρήτην εὑρίσκει τὶς καλοὺς χαλκεῖς, κτίϛας ὄχι εὐκαταφρονήτους, καὶ κεραμεῖς ἀγαθούς· ἰδιαιτέρως, οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Θραμψανὸ (Πεδιάς) καὶ τῶν Μαργαρίτων (Μυλοπόταμον) ἐργάζονται ἀρκετὰ καλὰ τὸν πηλὸν, αἱ δὲ Κρῆσσαι ὑφαίνουν κάλλιστα, καὶ μάλιστα τὰ λινὰ, μεταξωτὰ καὶ μάλινα, κάμνουν καὶ ὑποκάμισα ἀπὸ μαλὶ καὶ μετάξην ὡραία.

Οἶκοι

Οἱ οἶκοι των εἶναι ϛερεοκαμωμένοι καὶ εὐρύχωροι, σκοτεινοὶ ὅμως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· τοὺς σκεπάζουν δὲ μὲ Λεπίδα· (εἶδος κυανοῦ χώματος).

Ἄρτος

Ὁ ἄρτος των εἶναι Κρίθινος, ὁ ὁποῖος διὰ τὴν λευκότητά του καὶ διὰ τὴν καλήν του κατασκευὴν, ὀλίγον διαφέρει καὶ δυσκόλως διακρίνεται ἀπὸ τὸν Σίτινον.

Φαγητὰ

Οἱ Κρῆτες ζῶσι βίον εὐάρεστον, διότι ἐκτὸς ὁποῦ καλοενδύονται, καλοτρώγουν συγχρόνως, καὶ σπανίως τοῦ ἔτους λείπει ἀπὸ τὴν τράπεζάν των μαγείρευμα, μάλιστα συχνὰ κρεωφαγοῦν· παρὰ τὰ ἥμερα λαχανικὰ, τρώγουν καὶ διάφορα εἴδη αὐτοφυῶν χόρτων νοστιμοτάτων, τὰ ὁποῖα καθὼς καὶ ὁ κρίθινος ἄρτος (πιστεύω) νὰ τοὺς ὠφελοῦν ἀρκετὰ, μετριάζοντα τὴν θερμότητα τοῦ καθ' ὑπερβολὴν μεταχειριζομένου παρ' αὐτῶν ἐλαίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Τοπικὴ Διαίρεσις

Ἐπαρχίαι.

Σιτεία.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη κεῖται εἰς τὴν Ἀνατολικὴν ἄκραν, καὶ εἶναι εἰς εἶδος χερσοννήσου, συνδεομένη μὲ τὴν λοιπὴν Κρήτην, δι' ἑνὸς ἑπταμίλλου Ἰσθμοῦ· εἶναι ἀρκετὰ βουνώδης, καὶ μεγαλητέρα τῶν ἄλλων· συνορεύει ἀπὸ Ἄρκτον μὲ τὸ Βόρειον ἢ Κρητικὸν Πέλαγος, ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὸ Καρπάθιον, ἀπὸ Μεσημβρίαν μὲ τὸ Λυβικὸν, καὶ ἀπὸ Δυσμὰς μὲ τὴν Ἱεράπετρον· παράγει γεννήματα, ἔλαιον, βούτυρον, τυρὸν, καὶ μαλία· τὰ δὲ χωρία της 68 τὸν ἀριθμὸν, εἶναι ταῦτα, Λάστρο, Σφάκα, Τουρλοτὴ, μέσα Μουλιανὰ, ἔξω Μουλιανὰ, Καμέζι, Σκοπὴ, Ἀχλάδια, Παρασπόρι, Ῥίζα, ἐπάνω Κρυὰ, κάτω Κριὰ, Κιμουριότι, Σκλαβοδιάκου, Πισκοκέφαλο, Ἅγιος Ἰωάννης, Πετρὰς, Πισκοπὴ, Ζοῦ, Δρῦς, Ῥουσσακκλησιὰ, Μυσιριοῦ, Ξερολίμνη, Μαγκασιὰ, Κελάρια, Χοχλακιαῖς, Ζάκρυ, Ἀζογυριά, Καρύδι, Σίτανο, Ζάκαθο, Κατσιδῶνι, Παντέλη, Σαντάλι, Σφακιὰ, Μουρνιανὰ, Σωτῆρα, ἐπάνω Πισκοπὴ, Τουρτούλους, Συκιὰ, Ἀδρομύλλου, Βαβαίλους, Κανένε, Λαμνόνι, Ζύρο, Χαντρὰ, Βοῖλα, Παπαγιαννάδο, Σκορδίλο, Ἀσπρονερὸ, Τσὼ, Ἀρμένους, Γουτὰ, Ἐτιὰ, Λουτράκι, Λιθίναις, Ἀδρομῆρι, Πέπονας, Ῥουκάκα, Πέτρα, Δάφνη, πέρα Γρυὰ, πόδε Γρυὰ, Στραβοδοξάρι. Φουρνὴ, Ὀρινὸ, ἅγιος Ἰωάννης, Ἀσπραδιανά·

Ἱεράπετρος.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη συνορεύει ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὴν Σιτείαν, ἀπὸ Μεσημβρίαν μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος, ἀπὸ Δυσμὰς μὲ τὴν Ἀρκαδίαν, καὶ ἀπὸ Ἄρκτον μὲ τὸ Λασίθι καὶ Μεραμπέλο· τὸ σημαντικώτερον προϊόν της εἶναι τὸ ἔλαιον, καὶ τὰ χωρία της 22 τὸν ἀριθμὸν εἶναι ταῦτα· Καστέλι, (ἡ πρωτεύουσα, περιτριγυρισμένη μὲ ἓν ἄθλιον τεῖχος) Γιαννίτζι, Ἅγιος Ἰωάννης, κάτω Χωριὸ, ἐπάνω Χωριὸ, Παπαλιάνα, Ἐπισκοπὴ, Μοναστηράκι, Βασιλικὴ, Καβούσι, Καλὸ χωριὸ (τὸ ἥμυσι, τὸ δ' ἄλλο ἀνήκει εἰς τὸ Μεραμπέλον) Μεπελεροῦς, Μακρύλια, Κεντρὶ, Καπίστρι, Ἄσαρη, Καλαμαύκα, Ἀνατολὴ, Μάλαις, Καλογέρους, ἅγιος Ἠλίας, Μύρτος.

Ἀρκαδία. (1)

Συνορεύει ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὴν Ἱεράπετρον, ἀπὸ Ἄρκτον μὲ τὴν Δίκτην καὶ τὴν Πεδιάδα, ἀπὸ Δυσμὰς μὲ τὸ Μονοφάτσι καὶ Καινούριο, καὶ ἀπὸ Μεσημβρίαν μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος· τὰ σημαντικώτερα προϊόντα της εἶναι ἔλαιον καὶ μετάξη, χωρία δὲ ἔχει 51 τὰ ὁποῖα εἶναι· Χριστὸς, Παρσὰς, ἐπάνω Σύμη, κάτω Σύμη, Συκολόγος, Καλάμι, κάτω Πεῦκος, ἐπάνω Πεῦκος, ἅγιος Βασίλης, Κρεβατὰ, Κεφαλοβρύσι, Μυρὰ, ἄνω Βιάνο, κάτω Βιάνο, Χόντρος, Μέση, Σχοινιὰς, Δεμάτι, Φιλίππο, Ἀχεντριὰς, Καλύβια, Γαρύπα, Δραπέτι, Κακοῦ, Ἴνι, Μαχαιρὰ, Λαγοῦτα, Μοναστηράκι, κάτω Πουλιὰ, ἐπάνω Πουλιὰ, Καλὸ χωριὸ, Μουσοῦτα, Ἁγιασεμὴ, Ἀρκαλοχώρι, Γάνι, Ἀλητζανὴ, Χαντροῦ, Χουμέρη, Πατσίδαρο, Ζῆντα, Τουρλοτὴ, Ἀπάρτιρα, Μπαδιὰ, μικρὴ Ἐπισκοπὴ, Πισκοπὴ, Καμάραις, Γουρνιὰ, Στύρονας, Ἀμουργιέλαις, Ἀλάγνι, Ῥοῦμα.

(1) Λέγεται καὶ Ρίζο.

Μονοφάτσι (δρα ἔμπροσθεν)
Καινούριο (δρα ἔμπροσθεν)
Πυργιώτισσα

Μία ἐκ τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν τῆς Μεσαρᾶς, συνορεύει ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὸ Μονοφάτσι καὶ Καινούριο, ἀπὸ Ἄρκτον μὲ τὴν Ἴδην, (Ψηλορίτην) ἀπὸ Δυσμὰς μὲ τὸ Ἀμάρι, καὶ ἀπὸ Μεσημβρίαν μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος· παράγει ἔλαιον καὶ γεννήματα, ἔχει δὲ καὶ 21 χωρία, τὰ ὁποῖα εἶναι· Γληγοριὰ, Καμάραις, Τεμενέλι, Κισσοὺς, Μαγαρικάρι, Καλοχωραφίτης, Σκούρβουλα, Φανερωμένη, Ποταμίτης, Βόροι, Ἄγιος Ἰωάννης, (1) Τυμπάκι, Φαλαύτρα, ἁγία Τριάδα, Συμπάλουσα, Λαγωλιὸ, Καμηλάρι, Πιτζίδια, Σίβα, Καλύβια, Φωτεινόπουλο.

Ἀμάρι

Ἐπαρχία βουνώδης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· συνορεύει ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὴν Πυργιώτισσα καὶ τὴν Ἴδην, ἀπὸ Μεσημβρίαν μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος καὶ μὲ τὸν Ἅγιον Βασίλη, ἀπὸ Δυσμὰς μὲ τὸν Ἅγιον Βασίλη, καὶ ἀπὸ Ἄρκτον μὲ τὸ Ῥέθυμνον· ἔχει ἀναριθμήτους βρύσεις μὲ νερὰ κάλλιστα· καὶ παράγει ἔλαιον καὶ ὀπώρας· τὰ 41 χωρία της εἶναι· Ἀνωμέρος, Κετουκλὰς, Βρύσαις, Σμιλιαῖς, Καρδάκι, Γουργούθους, Μεσοννήσια, Ἐλένες, Γερακάρι, Πατσὸς, Ἀντάνασο, Βολιόνες, ἁγίους Ἀποστόλους, Γομαρᾶς, Ὀψιγιὰς, Κλῆμα, Ὀρνὲ, Σάτα, Λοχριὰ, Ἄρδακτος, Πλάτανος, Βαθυακὸς, Ἀποδούλου, ἁγία Παρασκὴ, ἅγιος Ἰωάννης, Νήσαυρη, Κουρούταις, Φουρφουρᾶς, Βυζάρι, (2) Ἀποσέτι, Ζαμ-

(1) Τὰ δύω ταῦτα χωρία εἶναι νοσώδη.

(2) Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ὑπάρχει μία ἐλαία, μεγαλητέρα πασῶν τῆς Κρήτης.

πιότες, Πλατάνοι, Πισταγὴ, Κλησίδι, Θρόνος, Καλογέρου, Μαναστηράκι, Ἀμάρι, Γέννα, Μέρωνας, Χορδάκι.

Ἅγιος Βασίλης

Συνορεύει ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὸ Ἀμάρι, ἀπὸ Ἄρκτον μὲ τὸ Ῥέθυμνον, ἀπὸ Δυσμὰς μὲ τὰ Σφακιὰ, καὶ ἀπὸ Μεσημβρίαν μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος· ἡ γῆ της δὲν εἶναι τόσον γόνιμος, καὶ τὸ σημαντικώτερον προϊόν της εἶναι τὸ ἔλαιον· ἔχει 54 χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι ταῦτα. Καψοδάσο, Σκαλοτὴ, Ἀργουλὲς, Ῥοδάκινο, Φοινικιὰ, Σελιὰ, Μύρτο, Χαριοῦ, Νεοχώρι, Ἀσώματος, Λευκόγια, Γιαννιοῦ, Καψογρίδο, ἅγιος Ἰωάννης, Δρίμυσκο, Κεραμὲ, Ἀγαλιανοῦ, Σαχτούροι Μέλαμπες, κρυὰ Βρύσι, Βουργάρο, Πλατανὲ, Κούμια, (τὸ μεγαλήτερον) Βρύσαις, Βουδομαγειριὸ, Κισσὸς, Ἄδρακτος, Βάτος, Κτοῦτα, Σπήλι, Μουρνὲ, Διπλοχώρι, Λάκκος, Φρατὶ, ἁγία Πελαγία, Μηξόρουμου, Ταριβιανὰ, Λαμπινὴ, Λαμπιότες, Γένι, Κοξαρὲ, Κορέδο, Ἀτσιπάδες, Νιάτσιδο, ἅγιος Βασίλης, Παλιόλουτρα, Κουσελιανὰ, ἅγιος Ἰωάνης Καμένος, Καλὴ Συκιὰ, Τραχάλα, Μεσοχώρι, Πισοχώρι, Πατσολιανὰ, Κατσογρίδο.

Σφακιά

Ἐπαρχία τραχυτάτη καὶ Βουνώδης· παράγει ὅμως τυρὶ κάλλιστον, οἱ δὲ κάτοικοί της εἶναι φιλοπόλεμοι, ἀνδρεῖοι, καὶ μεγαλόσωμοι· συνορεύει ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὸν Ἅγιον Βασίλη, ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος, ἐκ Δυσμῶν μὲ τὸ Σέλινον, καὶ ἐξ Ἄρκτου μὲ τὰ Λευκὰ ὄρη· ἔχει 26 χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι· Σαμαριὰ, ἁγία Ῥουμελὴ, ἅγιος Ἰωάννης, Ἀράδενα, Γῦρος, ἅγιος Δημήτριος, Σκάλα, Λιμνιὰ Καμπιὰ, Λιβανιανὰ, Λουτρὸ, Μουρὶ, Μπρόσγυαλο, Κομητάδες, Νίμπρο Ἀσκήφου, Πετρὲς, Ἀμουδάρι, Καρὲς, Γονὲς, Ἀσφέντου, Βουβᾶ, Νομικιανὰ, Κολοκάσια, Πατσανὸς, Καλικράτης.

Σέλινον.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη συνορεύει ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὰ Σφακιὰ, ἀπὸ Ἄρκτον μὲ τὰ Χανία καὶ τὴν Κίσαμον, ἀπὸ Δυσμὰς μὲ τὴν Κίσαμον καὶ τὸ πέλαγος, καὶ ἀπὸ Μεσημβρίαν μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος· τὰ περιφημότερα προϊόντα της εἶναι τὸ ἔλαιον καὶ ἡ Μετάξη· ἔχει 78 χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι· Μουστάκος, Τσισκιανὰ, Βοθιανὰ, Σκλαβοπούλα, ἅγιος Θεόδωρος, Χασὶ, Πελεκάκος, Κατσιβελιανὰ, Τσαλιανὰ, Κακοκυνήγι, Κεφάλα, Σέλινο, Βληθιᾶς, Κάλαμος, Σπανιάκος, Κάδρος, Βορινὸ, Σπίνα, Παπαδιανὰ, Ἀρμὶ, Μαχιὰ, Ἀρχοντικὰ, Σφακὸς, Γρηγοριανὰ, Κεφάλι, Σαράκι, Σταυρὸς, Δελιανὰ, Μεσώμουρα, Χόντρου, (1)· Κουφὴ Κερὰ, Αλιγοὺς, Μηλολιαῖς, Φλώρια, Δρῦς, Κοπετὴ, (2), Πλεμενιανὰ, Μανολιανὰ, Τζεβρημιανὰ, Τραχινιάκος, Χατζιδιανὰ, Τσαμπουριὰ, Ἀνισαράκι, Τροδιανὰ, Ἀρχοντικὰ, Σηδεριανὰ, Λαμποριανὰ, Μπενουδιανὰ, Τσανκαριανὰ, (3) Κουφαλοτὸ, Μπαπακάδο, Συμβροῦ, Στράτι, Αχλαδάκαις, Αζωρὲς, Ασφενδυλὲς, Πλατανιὰς, Προδρόμι, Τεμένια, Μυρτὲς, Μάζα, Λιβάδα, Ἀγριλὲς, Ἑβραῖς (4) Μονὴ, Λιβαδᾶς, Κωστογέρακο, Μαράλια, Τζαγκαριάκο, Λουκιανὰ, Σκαφιδάκια, Ἐργαστήρι, Καμπανὸ, Ξανθουδιανὰ, Πρινὲ, Τσάκονας, Ἀπανωχώρι, ἁγία Εἰρήνη.

Κίσαμος.

Ἐπαρχία γόνιμος εἰς ἔλαιον, οἶνον, καὶ Κάστανα· συνορεύει ἀπὸ Ἀνατολὰς μὲ τὰ Χανιὰ, ἀπὸ Μεσημβρίαν μὲ

(1) Τὰ ῥηθέντα 12 χωρία διακρίνονται ὑπὸ τὸ ὄνομα Κακοδίκι.
(2) Τὰ 6 ῥηθέντα χωρίδια ἀποτελοῦν ταῖς Στροβιλίαις.
(3) Τὰ 13 ῥηθέντα χωρίδια ἀποτελοῦν τὴν Κάντανο.
(4) Τὰ 12 ῥηθέντα χωρίδια διακρίνονται ὑπὸ τὸ ὄνομα Ῥολοβάνι.

τὸ Σέλινον· ἀπὸ Δυσμὰς μὲ τὸ Πέλαγος· καὶ ἀπὸ Ἄρκτον μὲ τὸ Βόρειον Πέλαγος· ἔχει δὲ καὶ 113 χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι· Βλάτος, Μηλιὰ, Ροδιὰ, Λίμνη Ραϊσάκους, Πατουριανὰ, Ἕλος, Κουφικαρὰ, Περιβόλια, Δούχι, Ἀερινὸς, Κεφάλι, Παππαδιανὰ, Κούνενης, Αἰκὸς, Τζιντζιφιανὰ, Πλοκαμιανὰ, Αμυγδαλοκεφάλι, Σημαντηριανὰ, Κεραμοτὴ, Κάμπος Ξερόραχος, Σφινάρι, Μελισσὰς, (1) Δέπλα, Πολεμάρχι, Μούλετες, Γαβαλομούρι, Σφεντιλιανὰ, Νέμπρος, Βουκολιαῖς, Κολουκουτιανὰ, Γοῦβες, Ποντικιανὰ, Ταρμαροχώρι, Καμισιανὰ, Ραπανιανὰ, Ἁγιαποστόλους, Μινωτιανὰ, Γρυπουλιανὰ, Γωνιὰ, Μαραθοκεφάλα, Σπηλιὰ, Δρακόνα, Σφεντηλιανὸ, Σκαφιώτης, Ανώσκελη, Παλιαρούματα, Ἄστρικα, Καραῖς, Βασιλόπουλο, Ὄχιὰ, Γερακιανὰ, Βένι, Καμαροκουμοῦλι, Μελισσουριὸ, Ροδοπού, Αϊστράτηγο, Αφράτα, Ραυδούχα, Πλακάλωνα, Αυριδιανὰ, Πανέθυμο, Ρόκα, Σφακοπηγάδι, Καλάθηρο, Καλαμάκι, Περβολάκια, Γρακερὰ, Κοτσιανὰ, Φαλελιανὰ, Μεσονήσι, Νοπήγια, Δραπανιὰς, Χαιρετιανὰ, Παππαδιανὰ, ἁγία Ἄννα, Μάκρονας, Χουδαλιανὰ, ἐπάνω Μουρὶ, κάτω Μουρὶ, Νησὶ, Σάσαλος, ἁγία Βαρβάρα, Μεσαύλια, Τσατσαρονιανὰ, Τοπόλια, ἐπάνω Αϊκυργιάννης, κάτω Αϊκυργιάνης, Βουργάρο, Μαζοκοπιανὰ, Κουρτιανὰ, Γερονημιανὰ, Καλουδιανὰ, Κορφάλωνες, Καλεριανὰ, Μαριδιανὰ, Τσικαλαριὰ, Σκουλουντιανὰ, Κουκουναρὰ, Καλάθενες, Συρικάρι, Παλιόκαστρο, Γληγοριανὰ, Πατεριανὰ, Γαλουβὰς, Κουνουπίτσα, Καμάρα, Καστέλι, Πατεριανὰ, Λουσακαῖς, Μεράδες, Μονοπλάτανος, Βρύσαις, Πορομεσόγια.

---

(1) Τὰ ῥηθέντα 22 χωρία ὀνομάζονται Νιὰ χωριά.

Χανια.

Μεγάλη, ὡραία, καὶ πλουσία ἐπαρχία, εἰς ἔλαιον καὶ Πορτογάλια· συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὸν Ἀποκόρωνα· ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὰ Λευκὰ Ὄρη (Μαδάραις) καὶ τὸ Σέλινον· κ Δυσμῶν μὲ τὴν Κίσαμον· καὶ ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ ἐΒόρειον Πέλαγος· ἔχει 124. χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι· Στέρνες, Ριζόσκολο, Χωριδάκι, Μουζουρᾶς, Καλόρουμου, Μακρυγιαννὰ, Ξηρολιαῖς, Καλαγκάδες, Παζινοῦ, Καθιανὰ, Ἀρώνι, Πυθάρι, Ἀργουλιδὲς, Βόθονας, Πλακούρες, Καμπάνες, Χωραφάκια, Κουνουπιδιανὰ, Κόρακαῖς, Καλογράδο, (1) Χαλέπα, Τσικαλαριὰ, Νεροκούρου, Τσουπανὴ, Μουρνιαῖς, Γαρύπας, Μαρινιανὰ, Παρδιανὰ, Πορὶ, Κουκιανὰ, Γκαριανὰ, Κατσιστροχώρι, Πύργος, Βαρύπετρο, Νταράτσος, Γαλατᾶς, Σταλὸς, ἁγία Μαρίνα, Πλατανιᾶς, Δρακιανὰ, Κιρτομάδο, Ἁγιὰ, Πισκοπὴ, Ἀληκιανοῦ, Σχοινιᾶς, Βατόλακκο, Φουρνὲς, Μαλάξα, Σαμωνᾶ, Καραῖς, Μαδαρὸς, Κάμπους, Κεραμιὰ, Κατωχώρι, Κοντόπουλα, Γερολάκκος, Σπηλιάρια, Θυμιὰ, Πλατυβόλια, Ἀλωνάκι, Δρακόνα, Λοῦλος (2), Ἀλετρουβάρι, Χωραφιανὰ, Ἀχλάδες, Παναγιὰ, ἅγιος Γεώργης, Θέρισο, Ζούρβα, Μεσκλὰ, Λάκκους, Σκαφηδάκια, Σκαρδαλοῦ, Καράνου, Ὀρθούνι, Χοστὴ, Πρασιαῖς, Σέμπρωνὰ, Νεαρούματα, Τερὲς, Σκονίζο, Μανολόπουλο, Ἀποθήκαις, Παπιόλο, Ψαθογιάννο, Κουφὸς, Ἐπανωχώρι, Πατελάρι, Σιφιανὰ, Βρύσαις, Ἐπανωμόδι, Κατωμόδι, Ξενικοχώρι, Μπερτιανὰ, Γεράνι, Πυργοψηλόνερο, Τσιχλὲς, Κοντομαρὶ, Ψύραις, Τελιμανολιανὰ, Ξηροκάμπου, Λουτράκι, μέσα Συρίλι, Νιὸ χωριὸ, κατω Συρίλι, Κεφάλα, Ἀγού-

---

(2) Τὰ 20 ταῦτα χωρία εἶναι ἐπὶ τοῦ Ἀκρωτηρίου Μελέχα.

(3) Εἰς τοῦ Λούλου, ἐπρωτοκτύπησαν τοὺς Τούρκους τὴν 18. Ἰουλίου 1821. ἡμέρα Σάββατον, ἀνατέλλοντος τοῦ Ἡλίου.

στου, Βλαχερωνίταις, Ξαμουδοχώρι, Λαμπαδιανά, Μαριανά, Μάλεμε, Πασαλιανά, Σαμαλιανά, Τσουπανά, ἅγιοι Πάντες, Φουρνάδο, Πιπεριανά, Καλυβιαῖς, ἅγιος Γεώργης, Ἀζογυραῖς, Νιοχωριό, Κυρατσαριανά, Ἀκτή.

Ἀποκόρωνας

Ἐπαρχία ὡραία καὶ γόνιμος εἰς ἔλαιον καὶ γεννήματα· συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὸ Ῥέθυμνον· ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Βόρειον Πέλαγος· ἐκ Δυσμῶν μὲ τὰ Χανία· καὶ ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὰ Λευκὰ Ὄρη· ἔχει 62. χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι· Στῦλος, Πρόβαρμα, Ζαχαριά, Κυριακοσέλια, Μελιδόνι, Ῥαμνή, Χιλιομοδοῦ, Μαχαιροῦς, Νεροχώρι, Παγιδοχώρι, Καραῖς, Φραί, Κούκου, Πεμόνια, Καῖνα, Νίππος, Τσιντσιφέ, Πρόσνερο, Ἀλήκαμπος, Φιλίππος, Κάζα, Χάμπαθα, Φονέ, Ἀσπροσυκιά, Μαθές, Μουρί, Κουρνᾶς, Κάστελος, Πάτημα, Φλακή, Γωνιὰ Μεγάλη, Δράμμια, Ἀργυρομούρι, Ξώπολι, Κατούνα, πέρα Καλαμίτσι, πόδε Καλαμίτσι, Καρύδι, Βάμος, Μαμουνιανά, Νιοχώρι, Κατσουφιανά, Ἁρμένοι, (1) Καλύβαις, Τσιβαρᾶς, Ντουλιανά, Κοπράνα, ἅγιος Βασίλης, ἅγιος Παῦλος, Γαβαλοχώρι, Πλάκα, Καμπιά, Κόκκινο Χωριό, Δράπανο, Παλαιλώνι, Ξεροστέρνι, Λιτσάρδα, ἐπάνω Κεφαλᾶς, κάτω Κεφαλᾶς, Σοῦρι, Σελιά, Λυκοτιναρέ.

Ῥέθυμνον

Ἐπαρχία ὡραία καὶ μεγάλη, καὶ πρώτη εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἐλαίου· συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὸ Μυλοπό-

---

(1) Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἀναβρύει ὕδωρ ἄφθονον (ὥστε ἀλέθει μύλους) τὸ ὁποῖον εἶναι κατάψυχρον καὶ κάλλιστον.

ταμον· ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Βόρειον Πέλαγος· ἐκ Δυσμῶν μὲ τὸν Ἀποκόρωνα· καὶ ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὸν ἅγιον Βασίλη καὶ Ἀμάρι· ἔχει 83 χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι· Χαμαλεύρι, Ἀστέρι, Παγκαλοχώρι, Πίκρες, Καψαλιανὰ, Χάρκια, ἐπάνω Καβούσια, κάτω Καβούσια, Ἀμνάτο, Κυργιάννα, Μέση, ἁγία Τριάδα, Δούτρου, ἅγιος Δημήτρης, Πηγὴ, Ἄδελε, Μαρουλὰ, ἅγιος Ἰωάννης, ἁγία Παρασκευὴ, Γιαννοῦδι, ἅγιος Μάρκος, Ξηροχωριὸ, Μύλους, Χαλεβὴ, Ῥουφοσπῆτι, Καπεδιανὰ, Χρωμοναστήρι, Πρασσαῖς, Χατσιδιανὰ, Σελλί, Μύρτο, Ὄρος, Γουλεδιανὰ, Κρὲς, Ἀμπελάκι, Φωτεινοῦ, ἐπάνω Ἀρμένοι, κάτω Ἀρμένοι, ἅγιος Γεώργης, Κούμη, Κάστελος, Ἀνώγια, ἁγία Εἰρήνη, Περιβόλια, Σωματᾶς, Γαλοῦ, ἐπάνω Βαρσαμονέρι, Μονοπάρι, ἐπάνω Μαλάκι, κάτω Μαλάκι, Σαϊτοῦρες, Καλονύκτες, Παλέλιμνο, Βελονάδο, Ῥουπάδο, Μπηλαντρέδο, Μυριοκέφαλα, Ἀργολίθι, Μαρουλοὺς, Ἀσιγωνιὰ, Γαϊδουρόπολι, (1) Νησὶ, Μούντρος, Προφήτ-Ἡλία, Ἀρούστικα, Κάτανος, κάτω-Πόρο, ἅγιος Κωνσταντῖνος, ἅγιος Γεώργης, Ζουρίδι, μεγάλη Πισκοπὴ, Ἀρκούδαινα, Καροτὴ, Κοῦφι, κάτω Βαρσαμόνερο, ἅγιος Ἀδρέας, Γωνιὰ, Φραντσεσκιανὰ, Γεράνι, Βαδέρι, Πρινὲς, Μετόχια, Ἀτσιπόπουλο.

Μυλοπόταμον

Μία ἀπὸ τὰς μεγαλητέρας, πλουσιωτέρας καὶ τερπνὰς ἐπαρχίας τῆς Κρήτης· συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὸ Μαλεβύζι· ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Βόρειον Πέλαγος· ἐκ Δυσμῶν μὲ τὸ Ῥέθυμνον· καὶ ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὴν Ἴδην· παράγει ἔλαιον, Χαρούπια, Λάδανον, λαγωδέρματα, μαλλιὰ, Λεμόνια καὶ γλυ-

(1) Λέγεται καὶ Ἀργυρόπολις· ὡς ἐκ τοῦ φαινομένου ἀρχαίου Μεταλλείου.

κολέμονα' ἔχει δὲ καὶ 98. χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι. Ῥουμελί, Δαλαπέλο, Ἀληπεγιανά, Μαρνελιανά, Σκεπαστή, Συγριπιδιανά, Ἐξάτης, Λαμεριανά, Μοσκονησιανά, Λαδιανά, Παπαδιανά, Σολαχιανά, Βληχάδα, Μελιδώνι, (1) Ἀγιά, Ἀπλαδιανά, Χελιανά, Κλεψίμια, Ἀμυγδαλιά, Θοδώρα, Ἀλόϊδες, Σίσαις, Φόδελες, (2) Μάραθος, Δαμάστα, Χόνος, Αἵμονας, Τσαχιανά, Ἀσυρότους, Κωστεφάνου, Φαράτσι, Γαράζο, Ὀμάλα, Νησί, Μουρτσανά, Μοῦσκι, Ἐπισκοπή, Δαφνέντες, Πραχήμο, Ἀμαράτος, Τσελεπιανά, Πέραμα, (3) Ἀγγελιανά, Μετόχια, Σχλοποχώρι, (4) Χανιωτιανά, Πρῖνος, Βεραν-Ἐπισκοπή, Ἔρφους, Ῥουσουναύλη, Σκουλούφια, Ἀλφά, Σκορδίλο, Καλέργο, Βεριανά, Λαγκά, ἐπάνω Μετόχια, Πρινιᾶς, Κυνηγιανό, Τριπόδος (5), κάτω Τριπόδος, Μαγαρίταις, Σταυρομένο, Πλευριανά, Τσανακιανά, Ὀρθές,

---

(1) Πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον τοῦ Μελιδωνίου, ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς ἑνὸς πετρώδους Βουνοῦ, ὑπάρχει ἓν Σπήλαιον, ὅπου κατὰ τὸ 1822, κατέφυγον 300 ψυχαὶ Χριστιανῶν ἐκ τοῦ Μελιδωνίου, τὰς ὁποίας πολιορκήσας ὁ Χασᾶν Πασᾶς, καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ τὰς ὑποτάξῃ ἀπέφραξε τὴν εἴσοδον μὲ πυρίνα καὶ χλωρὰ ξύλα, καὶ βαλὼν πῦρ τὰς ἐπλάνταξε ὅλας μὲ τὸν καπνόν.

(2) Τὸ χωρίον τοῦτο παράγει πλῆθος Γλυκολέμονα, Πορτοκάλια, καὶ Λεμόνια.

(3) Τὸ χωρίον τοῦτο ἐκατοικεῖτο ἀπὸ τοὺς θηριωδεστέρους Τούρκους τῆς Κρήτης, μία ἀπὸ τὰς ἀναριθμήτους ἀπανθρωπίας των εἶναι καὶ αὐτή, κάποιος Οξούζης ὑποχρέωσεν ἕνα χριστιανὸν (διότι δὲν τοῦ ἐπῆγε λαχανικὰ) νὰ φάγῃ σαράντα κόκκινες πεπεριαῖς, καὶ νὰ πίῃ σαράντα ποτήρια ῥακί ! ! !

(4) Γλαυκοχώρι, Κουκουβαϊχώρι.

(5) Πλησίον τοῦ χωρίου τούτου σώζονται ἀρχαῖα ἐρείπια, καὶ ἓν Σπήλαιον Πελεκητόν, ὑπῆρχε καὶ ἀρχαία πόλις Τρίποδος, καὶ πιθανὸν νὰ ἦτον ἐνταῦθα.

Καλανταρὲς, Καλάμᾶς, Μελισσουργάκι, Πασαλήταις, κάτω Πασαλήταις, Χουμέρι, Κρασούνας, Γαρίπας, Κεραμωτὰ, Ἀβδελᾶ, Ἀβδανίτες, Δαμαβόλου, Ἀλητάκες, Κεφάλι, Μούτουρος, Κχστρὶ, (1) ἅγιος Μάμας, Ἀργουλιὸ, ἅγιος Ἰωάννης, Κάλυβο, Λιβάδια, Κράνα, Ζουτουλάκο Βενὶ, Ἀξὸ, (2) Λιβάδα, Ἀνώγια, Σύσαρχα, Καμαριώτης, (3) Καμαράκι, Ἀστυράκι.

Μαλεβύζι

Ἐπαρχία γονιμοτάτη καὶ τερπνοτάτη· παράγει γεννήματα, ἔλαιον, Σταφίδα, καὶ οἶνον κάλλιστον· συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὸ Τέμενος· ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὸ Μονοφάτσι· ἐκ Δυσμῶν μὲ τὸ Μυλοπόταμον καὶ τὴν Ἴδην· καὶ ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Βόρειον Πέλαγος· ἔχει 29. χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι· Ἀχλάδα, Ῥοδιὰ, Γονιαῖς, Γάζι, Καβροχώρι, (4) Τήλησο, (5) Μονὴ, Καμάρι, Λουτράκι, Κορφαῖς, Κιθαρίδα, Σάρχου, (6) Κρουσῶνας, (7) ἐπάνω-

---

(1) Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ὑπάρχουν ἐρείπια μικροῦ φρουρείου ὅθεν καὶ ὀνομάσθη Καστρί.

(2) Ὑπῆρχε καὶ τὸ πάλαι πόλις ὀνομαζομένη Ἄξος· πιθανὸν νὰ ἦναι ἐνταῦθα· διότι σώζονται ἀρχαῖα ἐρείπια φρουρίου, οἰκιῶν. κ. λ. π. καὶ μάλιστα εὑρίσκονται συχνὰ καὶ νομίσματα ἀρχαῖα.

(3) Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι μία ἐκκλησία ἀρχαία καὶ ὡραιοκτισμένη ἀπὸ Πορί.

(4) Γάζι καὶ Καβροχώρι, χωρία νοσώδη.

(5) Πατρὶς τοῦ ἀγαθοῦ Στρατηγοῦ Π. Ζερβουδάκη.

(6) Πρὸς Μεσημβρίαν τοῦ Σάρχου, ἕως 200 βήματα, ὑπάρχει Σπήλαιον μέγιστον, τὸ ὁποῖον κάθε 3 ἢ 4 ἔτη, ξερνᾶ τόσον πολὺ ὕδωρ, ὥστε γίνεται χείμαῤῥος ἐπικίνδυνος.

(7), Τριακόσιοι Ἀλβανοὶ ἐκλεκτοὶ, σωματοφύλακες τοῦ περιφήμου Χασὰν

Α'σίταις, κάτω 'Ασίταις (1) Βλαχιανὰ, Κεράσια, Εὐγενική, Σίβα, Βενεράτο, (2) Δαφναῖς, (3) Πυργοῦ, ἅγιος Μύρων (4) Πενταμόδι, Πετροκέφαλο, Βούταις, Σταυράκια, ἐπάνω Καλέσια, κάτω Καλέσια.

Τέμενος

Η ἐπαρχία αὕτη συνορεύει ἐξ 'Ανατολῶν μὲ τὴν Πεδιάδα· ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὸ Μοτοφάτσι· ἐκ Δυσμῶν μὲ τὸ Μαλεβύζι· καὶ ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Βόρειον Πέλαγος, τὰ 15. χωρία της εἶναι ταῦτα· Μακρυτεῖχος, Φορτέτσα (5) Σίλαμο, Σπήλια, Μαρκθίτης, Βασιλικαῖς, ἅγιος Σύλας, ἅγιος Βλάσης, Καρνάρι, Κανλ·Καστέλι, (6) Δάφναῖς, (7) Δρακουλιάρης, ἐπάν' 'Αρχάναις, κάτ' 'Αρχάναις, (8), Πατσίδες.

Πασσᾶ, πολιορκηθέντες εἰς μίαν ἐκκλησίαν τοῦ Κρουσῶνος κατὰ τὸ 1822 κατεκάησαν παρὰ τῶν Ἑλλήνων μέχρι ἑνός.

(1) Αἱ δύω 'Ασίταις εἶναι περίφημαι, διὰ τὴν καλιφωνίαν καὶ τὸν Χορὸν τῶν Γυναικῶν.

(2) Τὸ χωρίον τοῦτο ἦτον καὶ ἐλέγετο ἀ ρ χ ο ν τ ο χ ώ ρ ι, ὥστε ἔλεγον, παρὰ κρομυδόφλουδα νὰ ἦτον Βενετία.

(3) Τὸ ἥμυσι ἀνήκει εἰς τὸ Τέμενος.

(4) Ὁ οἶνος τοῦ Α. Μύρωνος εἶναι περίφημος,

(5) Τὰ δύω ταῦτα χωρία κεῖνται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Περιφήμου Κνωσοῦ.

(6) 'Απὸ τὸ τουρκ. Κανλλί, (αἱματηρὸν) ἄνωθεν δὲ πρὸς Μεσημβρίαν εἶναι βουνὸν Πετρῶδες ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτον ποτὲ φρούριον, μέγα μέρος τοῦ ὁποίου σώζεται καὶ σήμερον.

(7) Τὸ ἥμυσι τοῦ χωρίου Δαφναῖς, ἀνήκει εἰς τὸ Μαλεβύζι.

(8) Ὁ 'Αρχανιώτικος οἶνος εἶναι κάλλιστος καὶ περίφημος.

Πεδιάδα (ὅρα Σελ. 49)

Μεραμπέλο.

Πλουσία καὶ γόνιμος ἐπαρχία, παράγουσα ἔλαιον, ἀμύγδαλα, χαρούπια, ἀκώνια, ἅλας, τυρὶ, βούτυρον. Συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὸ Ἀνατολικοβόρειον Πέλαγος καὶ τὴν Ἱεράπετρον· ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὸ Λασίθι· ἐκ Δυσμῶν μὲ τὴν Πεδιάδα· καὶ ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Βόρειον Πέλαγος· ἔχει 43 χωρία τὰ ὁποῖα εἶναι· Μήλατο (1), Βραχάσι, Κατσαριανὸ, Λατσίδα, Σύσι, Βουλισμένη, Καινούριο Χωριὸ, Νικητιανὸ, Πλατυπόδι, Βρύσαις, Χουμεριάκο, Λίμναις, Φουρνὶ, κάτω Χωριὸ, ἐπάνω Χωριὸ, Δοριαῖς, Καρύδι, Σχοινιὰς, Ἀγαλιανὸ, ἐπάνω Βρουχάς, κάτω Βρουχὰς, ἐπάνω Ἐλοῦντα, κάτω Ἐλοῦντα (2), Κριτσὰ (3), Κροῦστας, Καλοχωριὸ (4), Πρίνα, Δράσι, Σούβλο, Ἀμυγδαλιὰς, Ἀμυγδαλόλακκο, Ἀνώγια, ἅγιος Ἀντώνης, ἅγιος Νικόλας, Χοχλακιὰς, Ξερολίμνη, μέσα Φραθιὰ, ἔξω Φραθιὰ, Παπάδο, Κουνάλι, Ἀγύρους, Ἀρχάγγελο, Ἀμυγδαλίδια.

Λασίθι.

Η μεσόγειος καὶ ὑψηλὴ αὕτη επαρχία περικυκλοῦται ἀπὸ τὴν Δίκτην, καὶ συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὴν Ἱεράπετρον καὶ Μεραμπέλο· ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὴν Ἱεράπετρον· ἐκ Δυσμῶν μὲ τὴν Πεδιάδα· καὶ ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Μεραμπέλο· ἔχει τὴν ὡραι-

---

(1) Πλησίον τῆς Μήλατος ὑπάρχει σπήλαιον εὐρυχωρότατον, ὁποῦ κατέφυγον 2000 ψυχαὶ κατὰ τὸ 1823· τὰς ὁποίας πολιορκήσας ὁ Χασὰν Πασσᾶς ἐβίασε νὰ παραιδοθοῦν τὴν 5 Φεβρουαρίου τοῦ ἰδίου ἔτους.

(2) Ενταῦθα ἦτον ἡ Παλαιὰ Νάξος,

(3) Η Κριτσὰ εἶναι τὸ μεγαλήτερον χωρίον τοῦ Μεραμπέλου

(4) Τὸ ἥμισυ ἀνήκει εἰς τὴν Ἱεράπετρον.

στέραν Πεδιάδα τῆς Κρήτης, εἰς σχῆμα τραπεζοειδὲς· παράγει γεννήματα, Θέρμους (Λούπουνα) Μῆλα περίφημα, τυρὸν, βούτυρον, Μαλλία. ἔχει καὶ 20 χωρία τὰ ὁποῖα διαιρούμενα εἰς Μεσημβρινὰ καὶ Ἀρκτικὰ, κεῖνται εἰς τὰς ἐντὸς ὑπωρείας τῆς Δίκτης, καὶ εἶναι· κάτω Ποτάμοι, ἐπάνω Ποτάμοι, Τσερμιάδο, Φαρσάνο, Μαρμακέτο, ἅγιος Κωνσταντῖνος, μέσα Λασίθι, μικρὸ Χωριδάκι, ἅγιος Γεώργιος, Πλατυανὸ, Κουδουμαλιὰ, Ἀβρακόντες, Καμινάκι, Μαγουλὰ, Ψυχρὸ, Πλάτη, Γεροντομουρὶ, κάτω Μετόχι, Λαγοῦ, Πινακιανό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Ακριβὴς Τοπογραφία καὶ Στατιστικὴ τριῶν Επαρχιῶν Πεδιάδος, Μονοφάτσι καὶ Καινουρίου.

Πεδιάδα.

Επαρχία μεγάλη, ὡραία καὶ γονιμοτάτη· συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὸ Μεραμπέλο καὶ Λασίθι· ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὴν Αρκαδίαν καὶ Μονοφάτσι· ἐκ Δυσμῶν μὲ τὸ Τέμενος· καὶ ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Βόρειον Πέλαγος. Η ἐπιφάνειά της εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμαλὴ καὶ ἐπίπεδος· τὸ κλίμα της ὑγιεινὸν, τὰ ὕδατά της πολλὰ καὶ καλὰ, καὶ τὰ χωρία της εἰς θέσιν τερπνοτάτην· Ποταμοὺς ἔχει τρεῖς· τὸν Αὐδιώτικον, ὅστις καὶ Λαγκὰ λέγεται· τοῦ ὁποίου αἱ πρῶται πηγαὶ εἶναι ἀπὸ τὸ Λασίθι, ἀναβρύει δὲ πλησίον εἰς ταῖς Γονιαῖς καὶ Ἀβδοῦ, διευθυνόμενος ἐκ Μεσημβρίας πρὸς Ἄρκτον, καὶ εἰσβάλλων εἰς τὸ Λυβικὸν Πέλαγος μεταξὺ τῶν χωρίων Χερσόνησο καὶ Γούβαις. Τὸν Καρτερὸν, τοῦ ὁποίου αἱ πρῶται πηγαὶ ἄρχονται ἀπο τοὺς Ἀστρακοὺς· καὶ διευθυνόμενος ἀπὸ Μεσημβρίαν πρὸς Ἄρκτον εἰσβάλει καὶ οὗτος εἰς τὸ Βόρειον Πέλαγος πλησίον τοῦ χωρίου Καρτερὸ. Καὶ τὸν Αὐλιώτικον, ὅστις ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Αὐλὴ, καὶ διευθυνόμενος ἀπὸ Ἄρκτον πρὸς Μεσημβρίαν εἰσβάλλει εἰς τὸ Λυβικὸν Πέλαγος κατὰ τὴν Δυτικομεσημβρινὴν ἄκραν τῆς Ἀρκαδίας. Τὸ σημαντικότερον ὄρος της εἶναι ἡ Δίκτη κειμένη εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν της· ἔχει τέσσαρα Μοναστήρια κείμενα σταυροειδῶς· πρὸς Ἀνατολὰς τὴν Κεράν, κτισθεῖσαν πρὸ 240 ἐτῶν, καὶ πανηγυρίζουσαν τὴν

8 Σεπτεμβρίου· πρὸς Δυσμὰς τὴν Σπηλαιώτισα (ἐντὸς Σπηλαίου) καὶ πανηγυρίζουσα τὴν 15 Αὐγούστου· πρὸς Ἄρκτον τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον, πανηγυρίζοντα τὴν 26 Σεπτεμβρίου· καὶ πρὸς Μεσημβρίαν τὸν Ἀγκάραθον, κτισθέντα πρὸ 400 ἐτῶν καὶ πανηγυρίζοντα τὴν 15 Αὐγούστου.

Τὰ προϊόντα της κυρίως εἶναι ἔλαιον, γεννήματα, βαμβάκια, λινάρια, χαρούπια, οἶνος, μέλι, κηρίον. Τὰ δὲ χωρία της 85 τὸν ἀριθμὸν εἶναι ταῦτα·

Σκαλάνι (1) κεῖται εἰς τὴν Δυτικοβόρειον ἄκραν τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς καὶ ὑγιεινῆς, καὶ ἀπέχει δύο ὥρας πρὸς τὸ Ἀνατολικομεσημβρινὸν τοῦ Μ. Κάστρου· ἐκατοικεῖτο πρὶν τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ 50 οἰκογ. Χριςτ. καὶ 20 Οθωμ. εἶχεν 9 ἐκκλησίας (μὲ τὰ ἐξωκκλήσια) καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· σήμερον (2) ἔχει 15 οἰκογ. Χριστ. καὶ 18 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον. Πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ μισὴν ὥραν εἶναι τὸ χωρίον

Αϊτάνια· κείμενα ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς καὶ ὑγιεινῆς ἐκατοικοῦντο πρὶν ἀπὸ 70 οἰκογ. Χριστ. ἔχοντα καὶ 5 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον, σήμερον ἔχουν 25 οἰκογ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιτορ. πρὸς Ανατολὰς αὐτῶν 3|4 τῆς ὥρας εἶναι τὸ χωρίον

Σταμιοὺς, κείμενοι εἰς θέσιν καλὴν καὶ ὑγιεινήν· ἐκατοικοῦντο πρὶν ἀπὸ 65 οἰκογ. Χριστ. ἔχοντες 4 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον, σήμερον ἔχουν 18 οἰκογ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῶν μισὴν ὥραν εἶναι τὸ χωρίον

---

(1) Ἀπὸ τὸ χωρίον τοῦτο ποτὲ δὲν ἔλλειψεν ἡ χασσίδα, ἕνεκα τούτου ἐπεκράτησε καὶ παροιμία "ἀπὸ τοῦ Σκαλιανοῦ τὸ νερὸ ἔπιε" διὰ τοὺς ἔχοντας χασσίδαν

(2) Η στατιστικὴ αὕτη ἔγινε περὶ τὸ 1832.

Επισκοπή, εἰς θέσιν εὐάρεστον καὶ ὑγιεινὴν, κατοικουμένη πρὶν ἀπὸ 140 οἰκογ. Χριστ. καὶ 60 Οθωμ. ἔχουσα 15 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. σήμερον ἔχει 65 οἰκογ. Χριστ. καὶ 40 Οθωμ. 7 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. γεννήματα, ἔλαιον καὶ οἶνον παράγει ἀφθόνως· 1|4 τῆς ὥρας πρὸς Ἄρκτον αὐτῆς εἶναι τὸ χωρίον·

Ἐπάνω Βάθυα· ἐπὶ θέσεως πληκτικῆς καὶ ἀγόνου ἐκατοικεῖτο πρὶν ἀπὸ 6 οἰκογ. Χριστ. καὶ 20 Οθωμ. ἔχουσα 5 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. σήμερον ἔχει 5 οἰκογ. Χριστ. 16 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. (1) ἓν μίλιον (2) πρὸς τὸ Ἀνατολικοβόρειον αὐτῆς εἶναι τὸ χωρίον.

Κάτω Βάθυα· κειμένη ἐντὸς δύο πετρωδῶν Βουνῶν· ἐκατοικεῖτο πρὶν ἀπὸ 20 οἰκογ. Χρις. καὶ 15 Οθωμ. ἔχουσα 4 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα· ἤδη ἔχει 8 οἰκογεν. Χριστ. 10 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα, πρὸς τὸ βόρειον αὐτῆς ἕως δύο μίλια εἶναι τὸ χωρίον

Ἐλιά· ἐπί τινος ὑγιεινῆς ῥάχης· ἐκατοικεῖτο πρὶν ἀπὸ 22 οἰκογ. Χριστ. καὶ 30 Οθωμ. ἔχουσα 3 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα· ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. Χριστ. καὶ 14 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῆς καὶ τῆς Βάθυας, ἕως ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Ἀνώπολι· κειμένη ἐντὸς ὀρέων μὲ ἀέρα ὑγιεινὸν, καὶ γῆν γόνιμον, ἐκατοικεῖτο πρὶν ἀπὸ 15 οἰκογ. Χριστ. ἔχουσα 4 ἐκκλ. καὶ 4 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 45 οἰκογ. 1 ἐκκλ.

---

(1) *Ἀπὸ τὸ χωρίον τοῦτο πηγάζει ὀλίγον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον διερχόμενον διὰ τῆς Κάτω Βάθυας, καὶ δεχόμενον ἄλλους μικροὺς ῥύακας ἀποτελεῖ μικρὸν ποταμὸν ὅστις εἰσβάλλει εἰς τὸ Βόρειον Πέλαγος, πλησίον τῆς Παχυᾶς Ἄμμου,*

(2) *Τρία μίλια ἐννοοῦνται μία ὥρα.*

καὶ 1 ἐλαιότριβεῖον (3). πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῆς ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον.

Καινούριο χωριό· ἐπὶ θέσεως δυσαρέστου ἀλλὰ γονίμου· ἐκατοικεῖτο πρὶν ἀπὸ 22 οἰκογ. Χριστ. καὶ 13 Οθωμ. ἔχον καὶ 3 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα, σήμερον ἔχει 10 οἰκογ. Χριστ. 6 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ ἓν ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίον·

Ασκόπουλα· ἐπί τινος ὁμαλῆς καὶ ὑγιεινῆς ῥάχης, κατοικούμενα πρὶν ἀπὸ 35 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη 26· ἔχοντα 1 ἐλαιοτρ. καὶ 1 Τζαμίον· πρὸς τὸ Ἀνατολικοβόρειον αὐτῶν ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Γάλιπε· ἐπὶ θέσεως εὐαρέστου καὶ ὑγιεινῆς, κατοικούμενον πρὶν ἀπὸ 25 οἰκογ. Χριστ. καὶ 48 Οθωμ. εἶχεν 5 ἐκκλησ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα· ἔχει ἤδη 16 οἰκογ. Χριστ. 22 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα· πρὸς τὸ Ἀνατολικοβόρειον αὐτοῦ ἓν ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Γαλίφα· ἐπί τινος λόφου, περικυκλουμένου ἀπὸ πετρώδη βουνά· ἐκατοικεῖτο πρὶν ἀπὸ 52 οἰκογ. Χριστ. εἶχεν καὶ 5 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἔχει ἤδη 22 οἰκογ. 1 ἐκκλ καὶ 2 ἐλαιοτρ. δύο μίλια αὐτοῦ καὶ ἓν ἥμισυ τοῦ Γάλιπε πρὸς τὸ Ἀνατολικοβόρειον εἶναι τὸ χωρίον

Χαρασό· ἐπὶ θέσεως ἀγόνου καὶ ὑγιεινῆς, κατοικούμενον πρὶν ἀπὸ 26 οἰκογ. Χριστ. ἔχον καὶ 4 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς τὸ Νότιον αὐτοῦ, ἕως τρία μίλια, εἶναι μία καρποφόρος κοιλὰς τριῶν μιλίων πε

(3) Πλησίον τῆς Ανωπόλεως, εἶναι ἡ Μονὴ ἅγιος Ιωάννης ὁ Θεολόγος, ἔχουσα ἴσα κτήματα μὲ ὅλων τῶν οἰκογενειῶν τοῦ χωρίου.

ριφερείας, καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς λόφος πετρώδης καὶ ὑγιεινὸς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ χωρίον

Ασμάρι· ἔχον πρὶν 70 οἰκογ. Χριστ. καὶ 5 ἐκκλ.. ἤδη ἔχει 30 οἰκογ. καὶ 1 ἐκκλ. πλησίον αὐτοῦ εἶναι τὸ χωρίδιον

Λαχοῦ· κατοικούμενον ἀπὸ 9 οἰκογ. Χριστ. ἔχον καὶ μίαν ἐκκλησίαν, πρὸς τὸ Βόρειον αὐτοῦ ἕως 5 μίλια εἶναι τὸ χωρίον,

Καλὸ χωριὸ· ἐπὶ θέσεως ἀρκετὰ ὑψηλῆς, ὅθεν φαίνονται τὰ ὀρεινότερα τῆς ἐπαρχίας μέρη, καὶ ὅλον σχεδὸν τὸ Βόρειον Πέλαγος, εἶχε πρὶν 30 οἰκογ. Χριστ. καὶ 5 Οθωμ. μὲ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 26 οἰκογ. Χριστ. καὶ 2 ἐκκλ. (1) πρὸς τὸ Ἀρκτικὸν αὐτοῦ ἕως 2 μίλια καὶ ἐντὸς ῥυάκων εἶναι τρία χωρία, τὸ

Βοροῦ· ἔχον πρὶν 26 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· ἤδη ἔχει 12 οἰκογ. καὶ τὸ ἐλαιοτριβεῖον, ἡ

Κόξαρη· ἔχουσα πρὶν 46 οἰκογ. Χριστ· 2 ἐκκλ. καὶ

---

(1) Πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Καλοῦ χωρίου εἶναι ὄρος ὀνομαζόμενον Πυργιὰ, καὶ πρὸς Μεσημβρίαν ἕτερον ὀνομαζόμενον Πλακοκεφάλαις, πρὸς Δυσμὰς εἶναι ἡ Κερὰ Ελεοῦσα μετόχιον τοῦ Αγκαράθου, κατὰ δὲ τὸ Ανατολικοβόρειον εἶναι ὁ ποταμὸς Λαγκὰ περὶ τοῦ ὁποίου εἴρηται, εἰς δὲ τὸ μέσον σχεδὸν τοῦ ποταμοῦ ὅπου τὸ πλάτος του εἶναι ἕως 28 ὀργυιαῖς, σώζονται ἑκατέρωθεν τείχη ἔχοντα 10 ὀργυιῶν ὕψος καὶ 2 σχεδὸν πλάτος, ἐπὶ τῶν ὁποίων διερχόμενον (δι' ὑδραγωγείου) τὸ ὕδωρ κατέβαινε τὸ πάλαι εἰς τὴν Χερσόνησον, πλησίον αὐτοῦ εἶναι γέφυρα ἀπέχουσα 5 μίλια ἀπὸ τὴν Χερσόνησον, διάστημα πετρῶδες καὶ δύσβατον· ὄπισθεν δὲ πρὸς Δυσμὰς φαίνονται καὶ ἕτερα ἐρείπια ὑδραγωγείου ἀπὸ ταῖς Γονιαῖς (ὅθεν ἀναβρύει ὁ ποταμὸς) ἕως τὴν γέφυραν (4 μιλίων διάστημα), αἱ ὄχθαι τοῦ ποταμοῦ εἶναι κατάφυται ἀπὸ ἐλαίας, κερατέας, καὶ πλατάνους· τὸν χειμῶνα ὁ ποταμὸς οὗτος γίνεται χείμαῤῥος ἀδιάβατος, ἐνῷ τὸ καλοκαίριον μόλις εἴς τινα μέρη φαίνεται τὸ ὕδωρ του-

2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 44 οἰκογ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. καὶ τὸ

Σκοτεινὸ· ἐπί τινος λόφου, ἔχον πρὶν 42 οἰκογ. Χριστ. καὶ 16 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· ἤδη ἔχει 40 οἰκογ. Χριστ. 4 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πρὸς τὸ Ἀνατολικομεσημβρινὸν αὐτοῦ ἕως 5 μίλια καὶ κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Λαγκὰ ἐπί τινος λόφου εἶναι τὸ χωρίον

Ποταμιαῖς· τῶν ὁποίων τὰ πέριξ εἶναι κατάφυτα ἀπὸ ἐλαίας, ὁ ἀὴρ των ὅμως δὲν εἶναι τόσον ὑγιὴς· εἶχον δὲ πρὶν 42 οἰκογ. Χριστ. καὶ 40 Οθωμ. 5 ἐκκλ. καὶ 4 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 22 οἰκογ. Χριστ. 15 Ὀθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 4 ἐλαιοτρ. δύω μίλια πρὸς μεσημβρίαν αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ εἶναι τὸ χωρίον

Αὔδου· ἔχοντα πρὶν 50 οἰκογ. Χριστ. καὶ 16 Οθωμ. 11 ἐκκλ. καὶ 4 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 45 οἰκογ. Χριστ. 7 Οθωμ. 8 ἐκκλ. καὶ 4 ἐλαιοτρ. (1) ἓν μίλιον πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῶν, ἐπὶ θέσεως πετρώδους καὶ ὑγιεινῆς εἶναι τὸ χωρίον

Γονιαῖς· κατοικούμεναι ἀπὸ 42 οἰκογ. Χριστ. καὶ ἔχουσαι 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτ. (2) δύο μίλια ἄνωθεν πρὸς

---

(1) *Πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτοῦ ἕως 1 μίλιον εἶναι ὄρος ἀπότομον Ἁγία Φωτεινὴ ὀνομαζόμενον μὲ δύο φάραγγας, εἰς ἕνα τῶν ὁποίων εἶναι δύο ἐκκλησίαι*

(2) *2 μίλια ἄνωθεν πρὸς Μεσημβρίαν ἐπὶ θέσεως τερπνοτάτης καὶ ὑγιεινῆς εἶναι τὸ μοναστήριον ἡ Κερά, ἔχουσα δένδρα καὶ ὕδατα πολλά, ἄνωθεν δὲ αὐτῆς εἶναι ἓν ἀπότομον βουνὸν Καρφὶ λεγόμενον, καὶ πρὸς Ἄρκτον τοῦ Μοναστηρίου, μισὸν μίλιον, ἀναβρύει ὕδωρ, τὸ ὁποῖον τὸ πάλαι, δι' ὑδραγωγείου ἐπὶ τῶν ἀρκτικῶν βράχων τῆς Δίκτης, μετήρχετ εἰς τὴν Λύττον, ἡ θέσις τοῦ ὑδραγωγείου προξενεῖ θαυμασμὸν πῶς δηλαδὴ ἐκατασκευάσθη ἐπὶ τῶν ἀποτόμων βράχων, ἀπὸ δὲ τὴν πηγὴν τοῦ ὕδατος ἕως τὴν Λύττον εἶναι κατ' εὐθεῖαν 6 μίλια ἀλλὰ τὸ ὑδραγωγεῖον εἶναι 12, ὡς ἐκ τῶν στροφῶν καὶ ἑλιγμῶν τῶν βράχων,*

Μεσημβρίαν· ἐπὶ θέσεως εὐαρέστου εἶναι τὸ χωρίον

Μεσομούρι· κατοικούμενον ἀπὸ 20 οἰκογ. Χριστ. ἔχον καὶ τρεῖς ἐκκλ. πρὸς Βοῤῥᾶν, δὲ αὐτοῦ ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Κράσι· ἔχον γῆν ἄγονον, καὶ περικυκλωμένον ἀπὸ Βουνὰ πετρώδη. κατοικεῖται ἀπὸ 55 οἰκογ. Χριστ. ἔχον καὶ 3 ἐκκλ. οἱ δὲ κάτοικοί του εἶναι ὅλοι σχεδὸν γανωματῆδες (1). πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτοῦ 4 μίλια εἶναι τὸ χωρίον

Μοχός· κείμενος ἐπὶ θέσεως πετρώδους εἰς τὴν Δυτικὴν ἄκραν μιᾶς ὡραίας πεδιάδος, ἐχούσης 6 μιλίων περιφέρειαν, πρὸς Βορρᾶν τοῦ χωρίου εἶναι σειρὰ βουνῶν, τὸ ὑψηλότερον τῶν ὁποίων λέγεται Κεφάλα, καί ἔχον ἐρείπεια ἀρχαιότητος, (ἐπὶ δὲ τῆς Μεσημβρινῆς ὑπωρείας της εἶναι μία μικρὰ λίμνη Αιγαρὰ ὀνομαζομένη,) καὶ πρὸς τὸ Μεσημβρινὸν εἶναι εἷς τερπνότατος λόφος, Ἀνεμόμυλοι λεγόμενος, τοῦ ὁποίου τὰ πέριξ εἶναι κατάφυτα ἀπὸ ἀμπέλους· ἐπὶ δὲ τῆς Κορυφῆς του, φαίνονται ἐρείπεια ἀρχαῖα· τὸ χωρίον τοῦτο ἐκατοικεῖτο πρὸ 30 ἐτῶν ἀπὸ 60 οἰκογ. Χριστ. σήμερον ὅμως ἔχει 106 οἰκογ. 7 ἐκκλησ. καὶ 6 ἐλαιοτριβεῖα· πρὸς τὸ Βόρειον αὐτοῦ 8 μίλια εἶναι τὸ χωρίον

Μάλια· ἐπὶ θέσεως ἐπιπέδου, καὶ ἀπέχοντα τῆς θαλάσσης 1 μίλιον· κατοικοῦνται ἀπὸ 100 οἰκογ. Χριστ. ἔχουν καὶ 12 ἐκκλ. (μὲ τὰ ἐξωκκλήσια) καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον (2) πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν 6 μίλια ἐπὶ τῆς αὐτῆς παραλίας εἶναι τὸ χωρίον

---

(1) Ανωθεν τοῦ Κράσι εἶναι ὄρος ὑψηλὸν Σέλενα λεγόμενον (συνέχεια τῆς Δίκτης) τὸ ὁποῖον τὰ 4 | 5 τοῦ ἔτους καλύπτεται ἀπὸ νέφη.

(2) Πρὸς τὸ Ἀρκτικὸν τοῦ χωρίου τούτου εἶναι ἓν πηγάδι τοῦ ὁποίου τὸ ὕδωρ εἶναι διαυγέστατον, κατάψυχρον, καὶ χωνευτικώτατον, καὶ ἐνταῦθα εἶναι ἡ Αρκτανατολικὴ ἄκρα τῆς ἐπαρχίας, ὅπου γίνονται καὶ τὰ καλήτερα Χαρούπια τῆς Κρήτης.

Χερσόνησος· συγκειμένη ἀπὸ τρία χωρία ἢ μᾶλλον συνοικήσεις (Χερσόνησον, Πισκοπιά, καὶ Κουτουλουφάρι) κατοικούμενα ἀπὸ 60 οἰκογ. Χριστ. καὶ 11 Οθωμ. ἔχουν 4 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτριβεῖα· πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν 6 μίλια εἶναι τὸ χωρίον

Γούβαις· ἔχουσαι πρὶν 65 οἰκογ. Χριστ. καὶ 18 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 4 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 60 οἰκογ. Χριστ. 12 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. πρὸς τὸ Ἀρκτικὸν τοῦτο μέρος μὴ ἔχουσα ἡ ἐπαρχία αὕτη ἄλλο χωρίον, ἐπιστρέφομεν εἰς τ' Αὐδοῦ, καὶ πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν 3 μίλια εἶναι τὸ χωρίον

Ἀσκοὺς· κείμενοι πρὸς τὰς Ἀρκτικὰς ὑπωρείας τῆς Δίκτης ἐντὸς λόφων, ἔχοντες πρὶν 22 οἰκογ. Χριστ. καὶ 15 Οθωμ. 3 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 17 οἰκογ. Χριστ. 4 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. σώζονται καὶ κάμποσα ἐρείπεια Ἐνετικῶν οἴκων· πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν δύο μίλια εἶναι λόφοι ὑψηλοὶ καὶ ἄδενδροι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαιοτάτη πόλις Λ ύ κ τ ο ς, ἀπέχουσα τοῦ Μ. Κάστρου 20 μίλια πρὸς τὸ Ἀνατολικομεσημβρινὸν· καὶ 12 τῆς Χερσονήσου· πρὸς τὸ Δυτικομεσημβρινὸν, τῆς ἀρχαίας καὶ λαμπρᾶς αὐτῆς πόλεως ἄλλο παρὰ τὸ ὄνομα καὶ τὰ ἐρείπεια δὲν ἔμεινεν· (1) ἀπὸ τὴν θέσιν ταύτην

---

(1) *Κατὰ τὸ 1817 εὑρέθησαν δύο ὡραῖα ἀγάλματα καὶ εἷς Σαρκοφάγος ἀπὸ λαμπρότατον μάρμαρον, καταστολισμένος μὲ ὡραῖα ἀνάγλυφα· καὶ τὰ τρία ταῦτα τὰ μετέφερεν εἷς πλούσιος Οθωμανὸς εἰς τὸ χωρίον Ξυδὰ (ὅπου εἶχε καὶ τὴν κατοικίαν του) τὰ ἐχρωμάτισε καὶ τὰ ἔβαλεν εἰς μίαν Βρύσιν, ἀλλ' ἀσθενήσας μετ' ὀλίγον καὶ βεβαιωθεὶς ὅτι ἐξ αἰτίας τῶν Ἀγαλμάτων καὶ τοῦ Σαρκοφάγου, τὰ ὁποῖα ἦσαν στοιχιωμένα, πάσχει, διέταξε τοὺς χωρικοὺς καὶ τὰ μετέφεραν εἰς τὴν πρώτην θέσιν των· ἀλλὰ κάποιος Δομίνικος ἰατρὸς, προσκληθεὶς εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Τούρκου, τὰ ἠκρωτηρίασε, λαβὼν τὰς κεφαλὰς καὶ τὰς χεῖράς των· πόση διαφορὰ μεταξὺ δυσιδαίμονος Οθωμανοῦ, καὶ ἐξοχωτάτου Εὐρωπαίου ἰατροῦ!*

βλέπει τις ὅλην σχεδὸν τὴν ἐπαρχίαν, τὴν Μεσαρὰ (Γορτύνην) τὸ Τέμενος, τὰ βουνὰ τοῦ Μαλεβυζίου, καὶ πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου· εὗρον δὲ ἐκεῖ καὶ τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας

ΜΑΡΚΙΑΝΗΝ ΣΕΒΑΣΤΗΝ ΘΕΑΝ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΝΕΡΟΥΑ ΤΡΑΙΑΝΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΓΕΡΜΑ
ΝΙΚΟΥ ΔΑΚΙΚΟΥ ΑΔΕΛΦΗΝ ΛΥΤΤ
ΙΩΝ Η ΠΟΛΙΣ ΔΙΑ ΠΡΩΤΟΚΟΣΜΟΥ Μ
ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΒΟΙΝΟΒΙΟΥ

ΠΛΩΤΙΝΗΝ ΣΕΒΑΣΤΗΝ ΑΥΤΟ
ΚΡΑΤΟΡΟΣ ΝΕΡΟΥΑ ΤΡΑΙΑΝΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΓΑΡΜΑΝΙΚΟΥ
ΔΑΚΙΚΟΥ ΓΥΝΑΙΚΑ ΛΥΤΤΙΩΝ
Η ΠΟΛΙΣ ΔΙΑ ΠΡΩΤΟΚΟΣΜΟΥ Μ
ΠΟΜΠΗΙΟΥ ΚΛΕΥΜΕΝΙΔΑ

ΑΥΤΤΙΩΝ Η ΠΟΛΙΣ ΠΟΥΠΛΙΑΝ
ΑΙΛΙΑΝΗΝ ΑΙΘΕΝΙΤΗΝ ΣΟΦΙΟ

ΤΙΑ . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

ΣΩΚ . . . Η . Α . ΝΕΙΚΙΟ . ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΗΣ

ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΟΥ . . . . ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΗΣ

ΝΙΚΩΙ ΔΑΝΙΚΩΙ ΑΡΧΗC

ΜΕΓΙCΤΩΙ ΔΗΜΑΡΧΗC

. . . .

ΠΑΤΡΙΔΟC ΤΗ ΛΥΤ . . .

ΠΟΛΙC

ΕΠΙ ΤΑC ΑΡΧΗΑC ΚΟCΜΙΟΝ

ΤΩΝ ΤΩΝ ΣΥΝ ΛΑCΘΕ

ΝΗΤΩ ΚΩΜΑCΤΑ ΕΠΕΜΕ

ΛΗΘΗ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΤΑC ΑΡΤΕ

ΜΙΔΟΣ ΤΑC ΣΩΤΕΙΡΑC ΚΑ

ΤΑΡΤΙCΘΗ ΜΕΝΕ . . . . ΤΩ ΙΕΡΩ

ΜΝΑΜΟΝΙΚΩ ΧΡΗΜΑΤΟC . . . . . .

ὀλίγοντι πρὸς Μεσημβρίαν τῆς Λύττου εἶναι τὸ χωρίον

Ξυδά· ἔχον πρὶν 75 οἰκογ. Χρισ. καὶ 2 Ὀθωμ. 10 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 30 οἰκογ. Χριστ. 6 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. εὗρον ἐνταῦθα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην

ΦΑΥCΤΕΙΝΗ ΚΑΙ CΩΤΕΙΡΑ ΚΑΙ CΩΠΑΤΡΑ

ΚΑΤΕΛΙΠ

. . ΦΑΥCΤΟC ΜΝ . . . . ΕΥΤΥ

ΧΙΑ ΤΗ ΓΥ . . . .

πρὸς Μεσημβρίαν τοῦ Ξυδὰ εἰς τοὺς ἀρκτικοὺς πρόποδας τῆς Δίκτης εἶναι τὸ χωρίον

Κασταμονίτσα· ἔχουσα πρὶν 65 οἰκογ. Χριστ. καὶ 11 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 24 οἰκογ. καὶ 3 ἐκκλ. (1) πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῆς ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Ἀμαργιανό· εἰς θέσιν πετρώδη· εἶχε πρὶν 60 οἰκογ. Χριστ. 5 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιτρ. ἤδη ἔχει 32 οἰκογ. 3

(1) Μισὸν μίλιον πρὸς τὸ ἀνατολικοβόρειον σώζεται ἀρχαῖος τεῖχος ἢ μᾶλλον ὑδραγωγεῖον, ἔχον 600 βημάτων μῆκος, 5 πλάτος καὶ 13 ὕψος ἐπὶ τοῦ ὁποίου διήρχετο τὸ ὕδωρ εἰς τὴν Λύττον· εἰς πολλὰ μέρη ὅμως εἶναι κρεμνισμένος.

ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιότρ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ ἐπὶ θέσεως ἐπίσης πετρώδους εἶναι τὸ χωρίον

Μαθιά· ἔχουσα πρὶν 45 οἰκογ. Χριστ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 22 οἰκογ. καὶ 2 ἐκκλ. πρὸς Βοῤῥᾶν πλησίον αὐτῆς καὶ μισὸν μίλιον πρὸς Δυσμὰς τοῦ Ξυδᾶ εἰς θέσιν ἐπίπεδον καὶ ὁμαλὴν εἶναι τὸ χωρίον

Διαβαϊδὲ· ἔχον πρὶν 8 οἰκογ. Χριστ. 15 Οθωμ. καὶ 3 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 6 οἰκογ. Χριστ. 5 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ μισὸν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Πηγαϊδούρι· ἔχον πρὶν 10 οἰκογ. Χριστ. 15 Οθωμ. καὶ 3 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 4 οἰκογ. Χριστ. 6 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς Βοῤῥᾶν αὐτοῦ εἶναι πέντε χωρίδια

Επάνω Καρζανὸ· *Κάτω Καρζανὸ*· *Πιτζαρωανὸ*· *Μύλοι* καὶ *Τσίκουνα*·	κατοικούμενα ἀπὸ 34 οἰκογ. Χριστ. ἔχοντα καὶ 5 ἐκκλ. πρὸς δὲ Δυσμὰς τοῦ Διαβαϊδὲ μισὸν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Καστέλι· ἐπί τινος γηλόφου, ὅθεν βλέπει τις τὴν ὡραίαν πεδιάδα ἥτις ἔχει 40 μιλίων περιφέρειαν· ἡ πεδιὰς αὕτη εἶναι γονιμοτάτη εἰς κάθε εἶδος γεννημάτων καὶ ἀμπέλων· εἶναι ὅμως ἄδενδρος καὶ ὑστερεῖται ὕδατα τρεχάμενα, τὸ Καστέλι εἶχε πρὶν 82 οἰκογ. Χριστ. 35 Οθωμ. 22 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 32 οἰκογ. Χριστ. 9 Οθωμ. 4 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. (1) πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίδιον

---

(1) Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο φαίνονται πολλὰ ἐρείπια ἀρχαῖα· εἶχε καὶ 4 Πύργους ἕως τὴν Χερσόνησον· ὁ εἷς εἰς τὸ Καλέργι, βουνὸν πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον, ὁ ἕτερος εἰς τὸ Νησί, (βουνὸν πρὸς τὸ Βόρειον) ὁ τρίτος εἰς τὸν Ῥουσσολάκκον, καὶ ὁ τέταρτος εἰς τὴν Χερσόνησον.

Καρδουλιανὸ· ἔχον πρὶν 4 οἰκογ. Χριστ. 7 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 3 οἰκογ. Χριστ. 5 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. πλησίον αὐτοῦ εἶναι τὸ χωρίδιον

Σκλαβοδοχῶρι· ἔχον πρὶν 4 οἰκογ. Χριστ. 7 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 2 οἰκογ. Χριστ. καὶ 5 Οθωμ. μὲ 1 ἐκκλ. πρὸς τὸ Δυτικονότιον τοῦ Καστελιοῦ ἐπί τινος λόφου εἶναι τὸ χωρίον

Επάνω Βαρβάροι· ἔχοντες πρὶν 7 οἰκογ. Χριστ. 30 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη ἔχουν 5 οἰκογ. Χριστ. 20 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῶν δύο μίλια εἶναι τὸ χωρίδιον

Αυλιανὰ· ἔχοντα πρὶν 11 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη ἔχουν 6 οἰκογ. καὶ 1 ἐκκλ. ἓν μίλιον πρὸς μεσημβρίαν αὐτῶν εἶναι τὸ χωρίδιον

Αγία Παρασκευή, ἐπὶ θέσεως ἐπιπέδου· ἔχουσα πρὶν 12 οἰκογ. Χριστ. 1 Οθωμ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 5 οἰκογ. Χριστ. 1 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῆς ἓν ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Αρμάχη· ἐπὶ θέσεως πετρώδους, ἔχουσα πρὶν 10 οἰκογ. Χριστ. 9 Οθωμ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 5 οἰκογ. Χριστ. 1 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. ἓν μίλιον πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῆς εἶναι τὸ χωρίον

Γεράκι· ἐπί τινος πετρώδους λόφου, ἔχον πρὶν 30 οἰκογ. Χριστ. καὶ 4 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 21 οἰκογ. καὶ 1 ἐκκλ. (1) πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ δύο ἥμισυ μίλια ἐπὶ θέσεως πετρώδους εἶναι τὸ χωρίον

Νιπηδητὸ· ἔχον πρὶν 40 οἰκογ. Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ

---

(1) Πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ εἶναι τὰ δύω πρὸς Δυσμὰς ὑψηλότερα ὄρη τῆς Δίκτης, Μουριανὸ καὶ Σαρακηνὸ ὀνομαζόμενα.

1 ἐλαιοτριβεῖον· ἤδη ἔχει 12 οἰκογ: καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ 2 μίλια καὶ ἐπὶ θέσεως πετρώδους εἶναι τὸ χωρίον

Παναγιά· (1) ἔχουσα πρὶν 80 οἰκογ. Χριστ. 32 Οθωμ. 11 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτριβεῖα· ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. Χριστ. 11 Οθωμ. 6 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πλησίον αὐτῆς εἶναι καὶ τὸ χωρίδιον

Φρατὶ· κατοικούμενον ἀπὸ 14 οἰκογ. Χριστ. ἔχον καὶ μίαν ἐκκλ. πρὸς Ἀνατολὰς τῆς Παναγίας 4 μίλια εἶναι τὸ χωρίον

Εμπαρο· (τὸ τελευταῖον πρὸς Μεσημβρίαν Ανατολικὸν χωρίον τῆς ἐπαρχίας) κειμένη εἰς τὰς δυτικὰς ὑπωρείας τῆς Δίκτης εἰς θέσιν νοσώδη, ἔχουσα πολλὰ ὕδατα, καὶ μεγαλωτάτας ἐλαίας, κυπαρίσσους καὶ δρεῖς. εἶχε πρὶν 5 οἰκογ. Χριστ. καὶ 120 Οθωμ. 16 ἐκκλ. καὶ 9 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 4 οἴκογ. Χριστ. 52 Οθωμ. 1 ἐκκλ. δύο ἐλαιοτρ. καὶ 1 τζαμίον (2) πρὸς τὸ Ανατολικοβόρειον αὐτῆς ἐντὸς ῥυάκων εἶναι τὸ χωρίον

Μετόχι· ἔχον πρὶν 30 οἰκογ. Χριστ. 11 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 12 οἰκογ. Χριστ. 3 Οθωμ. καὶ 2 ἐκκλ. πρὸς τὸ Ανατολικοβόρειον αὐτοῦ ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίδιον

Κατοφύγι· ἔχον πρὶν 11 οἰκογ. Χριστ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 7 οἰκογ. καὶ 2 ἐκκλ. πλησίον αὐτοῦ εἶναι καὶ τὸ χωρίον

---

(1) Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο εὗρον ἐρείπιον Ενετικοῦ οἴκου κτισθέντος κατὰ τὸ 1627.

(2) Ἀπὸ τὴν Εμπαρον τρέχει εἷς μικρὸς ποταμὸς Μπαρίτικος λεγόμενος, ὅστις ὀλίγον παρακάτω ἑνοῦται μὲ τὸν Αὐλιώτικον.

Μιλιάράδο· (1) ἔχον πρὶν οἰκογ. 22 Χριστ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. καὶ 2 ἐκκλ. (2) δύο μίλια πρὸς Μεσημβρίαν τῆς Εμπάρου εἶναι δύο χωρίδια.

Καραβάδο· ἔχον 6 οἰκογ. Χριστ. καὶ 3 Οθωμ. μὲ 1 ἐκκλ. καὶ ἡ

Μάρθα· ἔχουσα 4 οἰκογ. Χριστ· 3 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτ. πρὸς Ἄρκτον τῆς Μάρθας 4 μίλια εἶναι τὸ χωρίον

Κασσάνοι· ἐπί τινος ῥάχης πετρώδους, ἔχοντες πρὶν 16 οἰκογ. Χριστ. 12 Οθωμ. καὶ 3 ἐκκλ. ἤδη ἔχουν 8 οἰκογ. Χριστ. 6 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. ἓν μίλιον πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτῶν εἶναι τὸ χωρίον

Αὐλή· εἰς θέσιν ὡραίαν, ἔχουσα πρὶν 35 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη ἔχει 20 (3) πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον τῆς Αὐλῆς 2 μίλια ἐπὶ θέσεως ὑγιεινῆς καὶ γονίμου εἶναι τὸ χωρίον

Ῥουσσωχώρι. ἔχον πρὶν 15. οἰκογ. Χριστ. καὶ 50 Ὀθωμ. 2 ἐκκλησ. 1 τζαμὶ καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 27 οἰκογ. Ὀθωμ. 1 τζαμὶ καὶ 2 ἐλαιοτρ. (4) πρὸς τὸ δυτικοβόρειον αὐτοῦ 3 μίλ. ἐπὶ θέσεως ἐπιπέδου καὶ γονίμου εἶναι τὸ μεγαλήτερον τῆς ἐπαρχίας χωρίον.

Θραψανό. ἔχον πρὶν 230 οἰκογ. Χριστ. 9 Ὀθωμ. 5 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 42 οἰκογ. Χριστ. 4

---

(1) Τρία μίλια πρὸς Ἄρκτον αὐτοῦ εἶναι ἄντρον βαθύτατον Ξεκατομένη λεγόμενον· ἐκ τοῦ ὁποίου, καὶ εἰς τὴν μεγαλητέραν νηνεμίαν ἐξέρχεται μία λεπτὴ αὔρα· τρομάζει τις βλέπων τὸ ἄπειρον χάος του·

(2) Τῶν τεσσάρων ῥηθέντων χωρίων οἱ κάτοικοι εἶναι ἀνθρακοποιοί.

(3) Πρὸς τὸ Ανατολικοβόρειον τῆς Αὐλῆς ἕως 35 βήματα πηγάζει ὁ Αὐλιώτικος ποταμὸς ἔχων νερὸν διαυγέστατον καὶ κατάψυχρον, καὶ τὰς ὄχθας του κεκαλυμμένας ἀπὸ Πλατάνους καὶ συκαμηνέας.

(4) Ἐνταῦθα φαίνονται ἐρείπια ἀρχαίου νερομύλου.

Ὀθωμ. 5 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. (1) δύω μίλ. πρὸς Ἄρκτον αὐτοῦ (καὶ μεταξὺ τοῦ χωρίου Ρουσσωχώρι) εἶναι τὸ χωρίον.

Μουκτάροι. ἐπί τινος λόφου· ἔχοντες πρὶν 95 οἰκογ. Χριστ. καὶ 20 Ὀθωμ. 4 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 23 οἰκογ. Χριστ. 7 Ὀθωμ. καὶ 2 ἐκκλ. ἐνταῦθα εὗρον καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην·

ΕΥΦΡΑΤΗΣ
ΕΥΦΡΑΤΗ
ΤΩ ΥΙΩ
|X| ΝΗ |X| ΗΧ

δύω μίλ. πρὸς Ἄρκτον αὐτοῦ καὶ ἐπὶ θέσεως πετρώδους εἶναι τὸ χωρίον.

Ἀποστόλοι. ἔχοντες πρὶν 42 οἰκογ. Χριστ. 40 Ὀθωμ. 4 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 16 οἰκογ. Χριστ. 11 Ὀθωμ. 3 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. (2) πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν 2 μίλ. εἶναι τὸ χωρίον.

Ζοφόροι· ἐπὶ θέσεως πετρώδους· ἔχοντες πρὶν 11 οἰκογ. Χριστ. 18 Ὀθωμ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχουν 8 οἰκογ. Χριστ. καὶ 7 Ὀθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. πλησίον αὐτῶν πρὸς Μεσημβρίαν εἶναι τὸ χωρίδιον

Σαπά· ἔχον πρὶν 11 οἰκογ. Χριστ. καὶ 2 ἐκκλ ἤδη ἔχει 3 οἰκογ. Χριστ. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ δύω μίλια εἶναι τὸ χωρίον

---

(1) Οἱ Κάτοικοι τοῦ χωρίου τούτου κατασκευάζουν καλὰ πήλινα ἀγγεῖα.

(2) Κατέμπροσθεν τῶν Ἀποστόλων ἦναι μία Κοιλὰς (4 μιλίων περιφέρειαν ἔχουσα) ἄδενδρος μὲν, ἀλλὰ γονιμωτάτη.

ἡ *Βόνη*, περικυκλομένη ἀπὸ χαμηλὰ βουνά· εἶχε πρὶν 4 οἰκογ. Χριστ. καὶ 80. Ὀθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· ἤδη ἔχει 30 οἰκογ. Ὀθωμ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῆς ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον.

Γαλατᾶς, ἐπί τινος λόφου πετρώδους· ἔχον πρὶν 62 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. πλησίον αὐτοῦ, ἕως ἓν μίλ. πρὸς Δυσμάς, εἶναι τὸ χωρίδιον

Νύρα· ἔχουσα πρὶν 4 οἰκογ. Χριστ. 7 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 3 Οθωμ. πλησίον αὐτῆς πρὸς Δυσμὰς εἶναι τὸ χωρίον

Ἀστρίτσι· ἔχον πρὶν 30 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη 14· (1) πρὶν τὸ δυτικοβόρειον αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Σταφυλίσια, ἐπί τινος λόφου· ἔχοντα πρὶν 7 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 3 οἰκογ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν πλησίον εἶναι τὸ χωρίον

Ἁγιαῖς Παρασκαῖς, ἐπὶ θέσεως ὑγιεστάτης· ἔχουσαι πρὶν 72 οἰκογ. Χριστ. 9 Οθωμ. 11. ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 30 οἰκογ. Χριστ. 9 Οθωμ. 3 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῶν ἓν μίλ. καὶ ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς εἶναι τὸ χωρίον

Κελιά· ἔχοντα πρὶν 6 Χριστ. 20 οἰκογ. Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 14 οἰκογ. Οθωμ. πλησίον αὐτῶν εἶναι τὸ χωρίδιον

Καταλαγάρι, ἐπὶ θέσεως πετρώδους· ἔχον πρὶν 6 οἰκογ. Χριστ. 7 Οθωμ. καὶ 1. ἐκκλ. ἤδη ἔχει 2 οἰκογ. Χριστ. καὶ 6 Οθωμ. πρὸς τὸ δυτικοβόρειον τῶν ἁγίων Παρασκῶν ἕως δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Μαλέσαις, κείμεναι ἐντὸς τερπνοτάτης κοιλάδος,

---

(1) Καὶ εἰς τὰ τρία ταῦτα χωρία φαίνονται ἀρκετὰ ἐρείπια ἀρχαῖα·

καταφύτου ἀπὸ διάφορα ὀπωροφόρα δένδρα μὲ ἀέρα ὑγιεινὸν καὶ νερὰ κάλλιστα. εἶχον πρὶν 42 οἰκογ. Χριστ. 25 Οθωμ. 5 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 11 οἰκογ. Χριστ. 15 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. (1) πρὸς τὰ δυτικομεσημβρινὸν αὐτῶν ἐν ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἅγιος Βασίλης· περικυκλομένος ἀπὸ λόφους κεκαλυμμένους ἀπὸ ἀμπέλους, ἐλαίας καὶ διάφορα ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα· εἶχε πρὶν 82 οἰκογ. Χριστ. 10 Οθωμ. 6 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 25 οἰκογ. Χριστ. 3 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. πρὸς τὸ ἀρκτικοδυτικὸν αὐτοῦ ἕως ἕνα ἥμυσι μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Χουδέτσι· κεῖται ἐντὸς ὀρέων, καὶ εἶναι τὸ τελευταῖον πρὸς Μεσημβρίαν Δυτικὸν χωρίον, καὶ τὸ ὑποληπτικότερον τῆς ἐπαρχίας διὰ τὸν ὑγιεινὸν ἀέρα του, διὰ τὰ ἄφθονα καὶ ὑγιεινὰ ὕδατά του· διὰ τὰ πολλὰ δένδρα, καὶ τὸν κατάμαυρον καὶ ἐκλεκτὸν οἶνον του· εἶχε πρὶν 90 οἰκογ. Χριστ. 5 Οθωμ. 6 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 26 οἰκογ. Χριστ. 5 Οθωμ. 6 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. (2) πρὸς Ἄρκτον αὐτοῦ ἐν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Σκυλούς· ἐπὶ θέσεως τερπνῆς καὶ πλουσίας εἰς δένδρα καὶ περιβόλια, ὄχι ὅμως καὶ τόσον ὑγιεινῆς· εἶχον πρὶν 28 οἰκογ. Χριστ. 60 Οθωμ. 6 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη

(1) Μισὸν μίλιον πρὸς Ἀνατολὰς εἶναι ἐρείπια ἑνὸς χωρίου Κάστελος λεγομένου· ἔχον καὶ ἐρείπια δύω ἐκκλησ. καὶ πρὸς μεσημβρίαν αὐτοῦ μισὸν μίλιον ἐπί τινος ῥάχης, Τραπεζάκι λεγομένης, φαίνονται πολλὰ ἀρχαῖα ἐρείπια, καθὼς καὶ δύω ἐκκλησιῶν.

(2) Μεταξὺ τοῦ Α. Βασιλείου, καὶ Χουδέτσι ἐντὸς τῆς φαραγγώδους διόδου ὑπάρχει Σπήλαιον ἔνθα εἶναι ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου Σπηλαιότησσα λεγομένου, ἔχει ὕδατα ἄφθονα καὶ ὑγιεινὰ (ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔπινον οἱ πασσάδες τοῦ Μ. Κάστρου) καὶ 7 ἐξωκκλήσια·

ἔχουν 11 οἰκογ. Χριστ. 9 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῶν ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πεζά, εἰς θέσιν εὐχάριστον καὶ ὑγιεινήν· ἔχοντα πρὶν 21 οἰκογ. Χριστ. 20 Οθωμ· 4 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ· ἤδη ἔχουν 10 οἰκογ. Χριστ. 11 Οθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. αὐτοῦ πλησίον εἶναι καὶ τὸ χωρίδιον

Κόμανοι· ἔχοντες πρὶν 6 οἰκογ. Χριστ. 10 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ., ἤδη ἔχουν 1. οἰκογ. Χριστ. καὶ 6 Οθωμ. πλησίον αὐτῶν εἶναι τὸ χωρίδιον

Γαϊδουριάνες· ἔχουσαι 4 οἰκογ. Οθωμ. (1) καὶ πλησίον αὐτῶν πρὸς Μεσημβρίαν εἶναι τὸ χωρίον

Κουνάβοι, ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς καὶ ὑγιεινῆς· ἔχοντες πρὶν 41 οἰκογ. Χριστ. 40 Οθωμ. 16 ἐκκλ. (2) καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 20 οἰκογ. Χριστ. 20 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ τὸ ἐλαιοτρ. πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτῶν 2 μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Κάτω Βαρβάροι, ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς αἱ ὑγιεινῆς· ἔχοντες πρὶν 20 οἰκογ. Χριστ. καὶ 14 Οθωμ. 4 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 10 οἰκογ. Χριστ. 8 Οθωμ 1 ἐκκλ. καὶ τὸ ἐλαιοτρ. (3) πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῶν μισὸν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἐπάνω Ἄστρακοί· ἔχοντες πρὶν 32 οἰκογ. Οθωμ.

---

(1) Εἰς τὸ χωρίδιον τοῦτο φαίνονται ἀρχαῖα ἐρείπια.

(2) Τοῦ Σωτῆρος ἡ ἐκκλησία ἦτον μεγαλοπρεπὴς καὶ ὡραία, τὰ δὲ πέριξ τοῦ χωρίου εἶναι γονιμώτατα, διότι πολλάκις παράγουν τὸ 1· 50—70.

(3) Πρὸς τὸ δυτικὸν τοῦ χωρίου εἶναι εἷς ποταμίσκος Ἀχελωνάρης ὀνομαζόμενος.

καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 30 οἰκογ. (1) μισὸν μίλι πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῶν εἶναι τὸ χωρίον

Κάτω Ἀστρακοί ἔχοντες πρὶν 41 οἰκογ. Χριστ. 30 Οθωμ. 14 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 11 οἰκογ. Χριστ 25 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. πρὸς τὸ ἀνατολικοβόρειον αὐτῶν ἓν μίλ. εἶναι τὸ τελευταῖον χωρίον

---

(1) *Πλησίον αὐτοῦ τοῦ χωρίου ἐξέρχεται ὕδωρ τὸ ὁποῖον ἑνούμενον μὲ τὰ ὕδατα τοῦ Ἀγιλωνιάρη, καὶ τοῦ Νεραϊδοσπήλου* (α) *γίνεται ποταμὸς, ὅςτις διερχόμενος πρὸς δυσμὰς τοῦ χωρίου Ἀϊτάνια, εἰσβάλλει εἰς τὸ βόρειον πέλαγος πλησίον τοῦ Καρτεροῦ.*

(α) Ὁ Νεραϊδόσπηλος εἶναι σπήλαιον κάτωθ τῶν κάτω Αστρακῶν, ὅθεν ἐξέρχεται ὕδωρ ἀρκετὸν, καθαρὸν καὶ ψυχρόν· μυθολογοῦν οἱ χωρικοὶ ὅτι εἰς αὐτὸ κατοικοῦν Νεραΐδες, καὶ ὅτι ὅταν τὰ ὕδατά του ἐξέρχονται θολὰ (τὸ ὁποῖον συμβαίνει ὅτε γίνεται βροχὴ ῥαγδαία), τότε λούονται αἱ Νεραΐδες· κάθε δὲ 8—10 ἔτη στερεύει ὀλίγον· καὶ ἔπειτα (λέγουν) ἐξέρχονται μὲ τὸ ὕδωρ Πορτογάλια μὲ πορτογαλόφυλλα μυθολογοῦν προσέτι ὅτι εἷς χωρικὸς ἀπὸ τὸ Σγουροκεφάλι μὲ τὸ νὰ ἔκρουε τὴν Λύραν ὡραῖα τὸν ἔπερνον εἰς τὸ Σπήλαιον αἱ Νεραΐδες καὶ τὰς διασκέδαζε· οὗτος δὲ ἐρωτευθεὶς μίαν καὶ μὴν ἠξεύρων πῶς νὰ θεραπεύσῃ τὸν ἔρωτά του, κατέφυγεν εἰς μίαν γραῖαν τοῦ χωρίου του, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐξομολογήθη τὸ πάθος του· αὐτὴ δὲ τὸν ἐσυμβούλευσεν ὅτι, καθὴν στιγμὴν πλησιάζουν νὰ φωνάξουν οἱ πετεινοὶ, ν' ἁρπάξῃ τὴν ἐρωμένην του, ἀπὸ τὰ μαλλιὰ καὶ νὰ τὴν κρατῇ καλὰ, καὶ ἐπειδὴ ἡ νεράιδα ἐνδέχεται νὰ μεταμορφωθῇ εἰς διαφόρους μεταμορφώσεις, αὐτὸς νὰ μὴν δειλιάσῃ· ἀλλὰ νὰ τὴν βαστᾷ ἕως ὅτου νὰ φωνάξουν οἱ πετεινοί· ἐρωδιασμένος ὁ νέος μὲ τὴν συμβουλὴν ταύτην, καὶ μεταφερθεὶς εἰς τὸ σπήλαιον ἀπὸ τὰς Νεραΐδας, ἤρχισε κατὰ τὴν συνήθειάν του νὰ κρούῃ τὴν Λύραν καὶ αὐταὶ νὰ χορεύωσι· ὅτε δὲ ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα τοῦ νὰ φωνάξουν οἱ πετεινοὶ, παραιτᾷ τὴν λύραν ὁρμᾷ καὶ ἁρπάζει τὴν ἐρωμένην του ἀπὸ τὰ μαλλιὰ, αὐτὴ δὲ ἄρχισεν εὐθὺς νὰ μεταμορφοῦται, πότε εἰς σκύλον, πότε εἰς ὄφιν, πότε εἰς Καμήλαν καὶ πότε εἰς πῦρ, ἀλλ' αὐτὸς ἄφοβος εἰς ὅλα ταῦτα, ἤκουσεν εὐθὺς τοὺς πετεινοὺς νὰ φωνάζουν

Σγουροκεφάλι· ἐπὶ τινος ῥάχης ὑγιεινῆς, καὶ ἀπέχον ἓν μίλ. πρὸς Μεσημβρίαν τῆς Ἐπισκοπῆς· εἶχε πρὶν 30 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 28 οἰκογ. Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. (1).

καὶ εἶδε τὰς λοιπὰς Νεραΐδας νὰ γίνωσιν ἄφαντοι, τότε καὶ ἡ ἐρωμένη του ἔλαβε τὴν προτέραν ὡραίαν μορφήν της, καὶ ἠκολούθησε τὸν νέον εἰς τὸ χωρίον του, μετὰ τοῦ ὁποίου συζήσασα ἓν ἔτος, τοῦ ἔτεκε καὶ υἱὸν, χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ τοῦ προφέρῃ οὐδὲ γρύ· ἡ παράδοξος καὶ ἀνυπόφορος αὕτη σιωπή της τὸν ἐβίασε νὰ καταφύγῃ πάλιν εἰς τὴν γραῖαν, καὶ νὰ τῆς ἐκφράσῃ τὴν ἀθυμίαν του· ἡ δὲ γραῖα τὸν ἐσυμβούλευσε νὰ ἀνάψῃ καλὰ ἕνα φοῦρνον καὶ κρατῶν τὸ βρέφος εἰς χεῖρας νὰ εἰπῇ εἰς τὴν Νεραΐδα δὲν θέλεις νὰ μὲ μιλήσῃς; ἰδοὺ καὶ ἐγὼ πῶς καύγω τὸ παιδίσου· καὶ ταῦτα λέγοντας νὰ προσποιηθῇ ὅτι θὰ ῥίψει εἰς τὸν φοῦρνον τὸ βρέφος· ἔκαμε κατὰ τὴν παραγγελίαν τῆς γραίας· ἀλλ' ἡ Νεραΐδα, μόλις τοῦ εἶπεν, μὴ σκύλε τὸ παιδίμου· καὶ ἁρπάξασα αὐτὸ ἔγινεν ἄφαντος ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του· καὶ ἐπειδὴ αἱ ἄλλαι δὲν τὴν ἐδέχθησαν εἰς τὴν συνοδίαν των ὡς οὖσα πλέον μήτηρ, ἐκατοίκησεν εἰς μίαν βρύσιν πλησίον τοῦ Νεραϊδοσπήλου, Λοῦτρα λεγομένην· τὴν ἔβλεπον δὲ δὶς καὶ τρὶς τοῦ ἔτους κρατοῦσαν τὸ βρέφος της. Ἠρώτησα τὸν γέροντα χωρικὸν ὅστις μ' ἐδιηγεῖτο αὐτὸν τὸν μῦθον, ἕως πόσα ἔτη νὰ ἦτον ἀφ' ὅτου ἔγινε τοῦτο; μ' ἀπεκρίθη, ὅτι τὸ ἤκουσε ἀπὸ τὸν Πάππον του, καὶ συμπεραίνει ὅτι πρέπει νὰ ἦναι ἕως 160 ἔτη· καὶ καλὰ γέροντά μου (τοῦ εἶπα) εἰς τόσα χρόνια αὐτὸ τὸ παιδὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ μεγαλώσῃ; καὶ τί θαῤῥεῖς ἀφέντη (μὲ λέγει)· πῶς ἔτζι εὔκολα μεγαλώνουν ὅσοι ζοῦν χίλια καὶ χίλια πεντακόσια χρόνια;

Μυθολογοῦν προσέτι ὅτι συχνὰ ἀκούουν ταῖς Νεράϊδες νὰ χορεύουν καὶ νὰ τραγῳδοῦν εἰς τὸ σπήλαιον χωρὶς ὅμως να ἔχουν πλέον καὶ λύραν

Τὸ σπήλαιον εἶναι πετρῶδες· τὸ δὲ ὕδωρ διερχόμενον διὰ τῶν χασμάτων, ἀποτελεῖ διὰ τοῦ φλοίσβου, τὸν χορὸν καὶ τὰ τραγούδια εἰς τὰ ὦτα τῶν δυσειδαιμόνων.

(1) Ἕως τρία μίλια ἀπέχει πρὸς μεσημβρίαν τὸ Μοναστήριον ὁ Ἀγκάραθος, κείμενον εἰς θέσιν ξηρὰν μὲν, ἀλλὰ ὑγιεινὴν, μὲ πολλὰς καὶ μεγάλας κυπαρίσσους· εἶναι καλοκτισμένον, καὶ ἔχει ἄλλας 5 ἐκκλησίας, τὰ δὲ κτήματάτου εἶναι σημαντικά· ἀλλ' ἐγεύθη καὶ τοῦτο τοῦ πολέμου τὴν κατα-

Ἀνακεφαλαίωσις τῆς Στατιστικῆς τῆς Ἐπαρχίας Πεδιάδα.

	Χωρία.	Οἰκογένειαι.		Τὸ ὅλον τῶν οἰκογεν	ἐκκλησίαι.	ἐλαιοτριβεῖα
		Χριστ.	Οθωμ.			
εἶχεν.	8[illegible]	2956	1335	4291	346	102
ἔχει	85	1526	653	2179	150	61
ἀπωλέσθ.		1430	682	2112	196	41

στροφήν· ἓν μίλιον πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἀγκαράνθου· εἶναι ἐρείπια χωρίου, Φουνάρους λεγόμενον, το ὁποῖον ὡς φαίνεται ἐρήμαξεν ἀπὸ τὴν ἅλωσιν τῆς Κρήτης (1668). καὶ ὅτι εἶχεν 28—30. Οἰκογεν. ἔχει δὲ δύω χρησμινησμένας ἐκκλησίας καὶ μίαν ϐῶαν.

Μονοφάτσι.

Μία ἀπὸ τὰς τρεῖς ἐπαρχίας τῆς Μεσαρᾶς, συνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὴν Ἀρκαδίαν, ἐξ Ἄρκτου μὲ τὸ Τέμενος καὶ Μαλεβύζι, ἐκ Δυσμῶν μὲ τὴν Πυργιώτισσα, καὶ ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος· ἡ γῆ της εἶναι γονιμοτάτη· ὁ δὲ ἀήρ της εἴς τινα μέρη εἶναι νοσώδης (ὡς ἐκ τοῦ λιναρίου·) τὸ περιφημότερον ὄρος της εἶναι ὁ Κόφινας· κείμενον εἰς τὸ Μεσημβρινὸν μέρος πλησίον τοῦ Λυβικοῦ Πελάγους· (1) εἶναι σχεδὸν Κωνοειδὲς καὶ ἀρκετὰ ὑψηλὸν, ὅθεν βλέπει τὶς πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τοὺς Μιναρέδες τοῦ Μ. Κάστρου, (μ' ὅλον ὅτι μεσολαβεῖ ὁ Ἀνατολικὸς Κλάδος τῆς Ἴδης·) τὸ ἀνατολικὸν ἥμισυ τῆς Κρήτης, καὶ ὅλον τὸ Λυβικὸν Πέλαγος. ἐπὶ τῆς κορυφῆς του, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιφάνεια ἔχει 75. βημάτων ὠοειδῆ περιφέρειαν, ὑπάρχουν ἐρείπια ἀρχαίου κτηρίου, ἐπὶ τῶν ὁποίων σήμερον εἶναι ἀπὸ ξηρότοιχον μία μικρὰ ἐκκλησία (ὡς ἐκείνη τοῦ Ψηλορείτου) τοῦ Σωτῆρος· καὶ ὀλίγον τι παρακάτω πρὸς Ἄρκτον εἶναι ἄλλη τῆς Παναγίας· τὸ δύσβατον καὶ ἀπότομον τοῦ ὄρους προξενεῖ ἀπορίαν πῶς ἐδυνήθησαν νὰ ἀναβάσωσιν εἰς τὴν κορυφήν του τὸ ὕδωρ καὶ λ. π. διὰ τὴν κατα-

---

(1) Ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ Κόφινα ἕως τὸ παράλιον εἶναι τρία μίλ. ὅπου ὑπάρχει ἓν σπήλαιον ἀρκετὰ εὐρύχωρον, Ἁγίους ὀνομαζόμενον· ἔχει ἐκκλησίαν (ἐπ' ὀνόματι τοῦ Α Ἀντωνίου) δεξαμενὰς· καὶ πλῆθος σταλακτήτων λίθων.

σκευὴν τοῦ κτηρίου· ἐνῷ μόλις δὲ ἑνὸς στενοτάτου καὶ κινδυνώδους μονοπατίου δύναται ν' ἀναβῇ τίς. (1)

Ποταμὸν ἔχει ἕνα, Αναποδιάρη λεγόμενον, τοῦ ὁποίου αἱ πρῶται πηγαὶ ἄρχονται ἀπὸ τὸν Ἅγιον Γεώργιον τὸν Ἐπανωσύφη· καὶ ἀπὸ τὰ χωρία Κεφάλα, Δοῦλι, καὶ Λαράνι, διέρχεται δὲ ἔμπροσθεν τῆς Βορᾶς καὶ πρὸς Ἀνατολὰς τῶν Πραιτωρείων· καὶ δεχόμενος καί τινας ῥύακας περνᾷ πλησίον τοῦ Σχοινιᾶ (χωρίον τῆς Ἀρκαδίας) καὶ εἰςβάλλει εἰς τὸ Λυβικὸν Πέλαγος κατὰ τὴν θέσιν Τσούτσουρα, ἄρχεται δὲ ἀπὸ τὸ δυτικοβόρειον, κλίνει πρὸς Μεσημβρίαν, διευθύνεται ἔπειτα πρὸς Ἀνατολὰς, καὶ τελειώνει πρὸς Μεσημβρίαν· (2) Μοναστήρια ἔχει τὸν Ἅγιον Γεώργιον τὸν Ἐπανωσύφη, κατὰ τὴν Ἀνατολικοβόρειον ἄκραν τῆς ἐπαρχίας, ἐπὶ θέσεως ξηρᾶς καὶ ὑγιεινῆς, ἔχων εἰς τὰς πέριξ πολλὰς κυπαρίσσους· (3) τὰ δὲ χωρία της 93 τὸν ἀριθμὸν εἶναι ταῦτα· πρὸς Μεσημβρίαν τοῦ ῥηθ. Μοναστηρίου δύω μίλ. εἶναι τὸ πρῶτον χωρίον

Λαμάρια· ἐπί τινος ῥάχης, ἔχοντα πρὶν. 25 οἰκογ.

---

(1) Ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου ὑπάρχει Δίκταμος ἀρκετὸς

(2) Κατὰ τὰ 1811 κατέβη μὲ τόσην ὁρμὴν, ὥστε ξεῤῥιζώσασα ἀπὸ τὸ Λαράνι μίαν μεγάλην Κυπάρισσον, τὴν μετέφερεν εἰς τὴν θάλασσαν, διάστημα ἐπέκεινα τῶν 30 μιλ.

(3) Τὸ Μοναστήριον τοῦτο ἀγκαλὰ καὶ νὰ μὴν ἦναι παλαιότερον τῶν 135 ἐτῶν, εἶναι ὅμως ἓν ἀπὸ τὰ πλουσιώτερα (πρὸ πάντων εἰς κτήματα) τῆς Κρήτης

Ὀθωμ. ἤδη μόνον 8· πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Κεφάλα· ἐπί τινος ὑψηλοῦ καὶ ἀγόνου λόφου, ἔχουσα πρὶν 30 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη 9. πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτῆς ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον.

Ἀρκάδι· ἔχον πρὶν 18 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ 1 Χριστ. ἤδη ἔχει 10 οἰκογ. Ὀθωμ. δύω μίλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ εἶναι τὸ χωρίον.

Κόλενα· ἔχουσα πρὶν 5 οἰκογ. Χριστ. 16 Ὀθωμ. καὶ 1 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 10 οἰκογ. Ὀθωμ. ἥμισυ μίλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς εἶναι τὸ χωρίον

Δοῦλι· ἔχον πρὶν 18 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη ἔχει 6. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ τρία μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἅγιος Θωμᾶς· κείμενος εἰς τὰς Ἀνατολικὰς ὑπωρείας τῆς Ἴδης, ἐπὶ θέσεως πετρώδους, μὲ ἀέρα ὑγιέστατον καὶ νερὰ πολλά· ἔχει ἀρκετὰ καὶ πλούσια περιβόλια γέμοντα ὀπωροφόρων δένδρων· εἶχε πρὶν 300 οἰκογ Χριστ. 7 Ὀθωμ. 13 ἐκκλησίας καὶ 8 ἐλαιοτριβεῖα· ἤδη ἔχει 68 οἰκογ. Χριστ. 1 Ὀθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα· τὸ χωρίον τοῦτο κεῖται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίας καὶ μεγάλης πόλεως, σώζονται δὲ τάφοι μεγαλότατοι σκαλισμένοι εἰς σκληρὰν πέτραν, καὶ εἶναι τόσον εὐρύχωροι, ὥστε ἕνα ἐξ αὐτῶν ἔχουν ἐκκλησίαν, καὶ πολλοὺς ἀχυρῶνας· εὗρον δὲ ἐπ' αὐτῶν καὶ τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας.

ΚΥΛΙΑC. . . ΠΡΑΤΙ. . ΠΑΡΙ. . .

ΘΕΑΙϹ ΔΗΜΗΤΡΙ ΚΑΙ ΚΟΡΗ
ΔΑΡΚΙΑ . . ΑΡΤΕΜΕΙϹ .
ΕΚ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ

πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ ἕως ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἐπάνω Ἀργάτια· ἔχοντα πρὶν 35 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη δὲ 20. πλησίον αὐτοῦ εἶναι τὸ χωρίον

Κάτω Ἀργάτια· ἔχοντα πρὶν 28 οἰκογ. Χριστ. 1 ἐκκλησ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· ἤδη ἔχουν 18 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. μεταξὺ δὲ τοῦ χωρίου τούτου καὶ τοῦ ἁγίου Θωμᾶ ἥμισυ μίλ. πρὸς Μεσημβρίαν εἶναι τὸ χωρίον

Ἀξέντι. εἰς θέσιν ὑγιεινὴν καὶ μὲ νερὰ κάλλιστα. εἶχε πρὶν 55 οἰκογ. Ὀθωμ. 2 Χριστ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα· ἤδη ἔχει 40 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· (1) πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἥμισυ μίλ· εἶναι 11 χωρίδια

Πιρουριανὰ, *Ζαχαριανὰ*, *Πελεκανιανὰ*, *Παρπεριανὰ* *Παπαδιανὰ*, *Ἀραπουζανὰ*, *Τιτιανὰ*, *Ἀλητιανὰ*, *Πορτὶ* (τὸ μεγαλήτερον), *Θαλασσιανὰ*, καὶ *Καμπιτιανὰ*, τὰ ὁποῖα λέγονται *ἁγία Βαρβάρα*· ἔχουσα πρὶν 94 οἰκογ. Χριστ. 11 Ὀθ.

---

(1) Πρὸ 40 ἐτῶν, εἶχε 90 οἰκογ. Οθωμ. σώζονται δὲ καὶ ἐρείπια 12 ἐκκλησ.

13 ἐκκλησίας καὶ ἓν ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 35 οἰκογ. Χριστ. 8 Ὀθωμ. καὶ 2 ἐκκλησ. τὰ ὕδατα καὶ ὁ ἀὴρ τῆς ἁγίας Βαρβάρας εἶναι κάλλιστα· πρὸς Ἀνατολὰς τῶν Καμπιτιανῶν ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Μεγάλη Βρύσι· μὲ ἀέρα ὑγιέστατον, ἔχουσα πρὶν 35 οἰκογ. Χριστ. 3 Ὀθωμ. 6 ἐκκλησ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα. ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. Χριστ. 2 Ὀθωμ. 1 ἐκκλησ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῆς ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον.

Πρεβελιανά· ἐπίσης ὑγιεινά, καὶ ἔχοντα πρὶν 52 οἰκογ. Χριστ. 4 ἐκκλησ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 16 οἰκογ· καὶ 1 ἐκκλησ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῶν δύω ἥμυσι μίλ. ἐπί τινος ξηροῦ λόφου εἶναι τὸ χωρίδιον

Γράτος· ἔχων πρὶν 16 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη δὲ 7. πρὸς Μεσημβρ. αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Κάτω Μούλια ἔχοντα πρὶν 25 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ ἤδη 6. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῶν τρία μίλ. εἶναι τὸ χωρίον.

Ξερόκαμπος· ἔχων πρὶν 18 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ ἤδη καμίαν· πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ ἕως 400 βήματα εἶναι τὸ χωρίον

Βαλί. ἔχον πρὶν 22 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ ἤδη 9. πρὸς Μεσημβρ. αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Καγκάλαις· ἔχουσαι πρὶν 42 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· ἤδη ἔχουν 16 οἰκογ. πρὸς τὸ Ἀνατολικονότειον αὐτῶν τρία μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Βαγιονιά· κειμένη πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ Ληθαίου ποταμοῦ, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίας πόλεως, μὲ ἀέρα νοσώδη· εἶχε πρὶν 41 οἰκογ. Ὀθωμ. 15 Χριστ. 5 ἐκκλ. (μὲ τὰ ἐξωκκλήσια)· καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 12

οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ 4 Χριστ. πρὸς τὸ Ανα[illegible] αὐτῆς δύω μίλ. καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν ὑπώρειαν τοῦ ὄρους Κόρινς εἶναι τὸ χωρίον

Λούκια· ἔχουσα πρὶν 24 οἰκογ. Χριστ. καὶ 3 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 10 οἰκογ. καὶ 1 ἐκκλ. μεταξὺ δὲ Βαγιονιᾶς καὶ Λούκιας εἶναι τὸ χωρίδιον

Κουμάσια· ἔχοντα πρὶν 8 οἰκογ. Χριστ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχουν 6 οἰκογ. καὶ 1 ἐκκλησ. πλησίον αὐτοῦ πρὸς Ἀνατολὰς εἶναι τὸ χωρίδιον

Φουρνοφάραγγο· ἔχον πρὶν 10 οἰκογ. Χριστ. 4 Ὀθωμ. καὶ 3 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 5 οἰκογ. Χριστ. (1) πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ ἕως 4 μίλ. ἐπὶ θέσεως ἀγόνου καὶ κρημνώδους εἶναι τὸ χωρίον

Καπεταριανά· βλέποντα τὸ Λυβικὸν πέλαγος, καὶ ἔχοντα πρὶν 42 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλησ. ἤδη ἔχουν 25 οἰκογ. καὶ τὴν ἐκκλησ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῶν πλησίον εἶναι τὸ χωρίδιον

Ἅγιος Κύριλλος· ἔχων πρὶν 5 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη δὲ εἶναι ἔρημον, πλησίον αὐτοῦ εἶναι ἕτερον χωρίδιον

Καλάλαγκα· ἔχοντα πρὶν 6 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλησ. ἐντός, καὶ 17 εἰς τὰ πέριξ καὶ εἰς τὸ παράλιον· ἤδη ἔχουν 4 οἰκογ. καὶ τὰς 18 ἐκκλησ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ 4 μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

---

(1) Πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ ἥμισυ μίλ. ὑπῆρχε ναὸς μεγαλοπρεπὴς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, Κουλουρίτης λεγόμενος, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίας Πόλεως καὶ ἐρήμου χωρίου τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος.

Αἰνικόλας· ἔχων πρὶν 16 οἰκογ. Χριστ. 1 Ὀθωμ. καὶ 3 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 7 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς Ἄρκτον αὐτοῦ 3 μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Ζάμπρες· ἔχουσαι πρὶν 8 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ ἤδη 2. πρὸς τὸ Ἀνατολικομεσημβρινὸν αὐτῶν 3 μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Πλατανιάς· ἔχων πρὶν 10 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ ἤδη 2. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Παρανύχι· ἔχον πρὶν 6 οἰκογ. Ὀθωμ. 4 Χριστ. καὶ 1 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 2 οἰκογ. Ὀθωμ. 4 Χριστ. καὶ 1 ἐκκλησ. πρὸς Ἄρκτον αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Ἀμύγδαλο· ἔχον πρὶν 16 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη δὲ 7. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Πρινιᾶς· ἔχων πρὶν 7 οἰκογ. χριστ. 1 Ὀθωμ. καὶ 2 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 3 οἰκογ. Χριστ. 2 μίλ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ εἶναι τὸ χωρίον

Ξυλά· ἔχουσα πρὶν 17 οἰκογ. Χριστ. 10 Ὀθωμ. καὶ 2 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 5 οἰκογ. Χριστ. 3 Ὀθωμ. καὶ 1 ἐκκλησ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῆς 3 μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἀχεντριᾶς· ἔχων πρὶν 28 οἰκογ. Χριστ. καὶ 4 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς τὸ Δυτικομεσημβρινὸν αὐτοῦ, καὶ εἰς τὰς Ἀρκτικὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Κόφινα εἶναι τὸ χωρίον

Χάρακας· τοῦ ὁποίου αἱ γαῖαι παράγουν πολλὰ καὶ καλὰ λινάρια· εἶχε πρὶν 60 οἰκογ. Χριστ. 30 Ὀθωμ. καὶ 6 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 26 οἰκογ. Χριστ. 20 Ὀθωμ.

καὶ 2 ἐκκλ. (1) πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἐν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἁγῖα Φωτιά· ἔχουσα πρὶν 12 οἰκογ. Ὀθωμ. 4 Χριστ· καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη εἶναι ἔρημος· πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς ἐν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Χαντρά· ἔχων πρὶν 5 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη μίαν· εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν καὶ ἀπόστασιν εἶναι τὸ χωρίον

Στέρναις· ἔχουσαι πρὶν 14 οἰκογ. Χριστ. 12 Ὀθωμ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχουν 4 οἰκογ. Χριστ. καὶ 6 Ὀθωμ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἐν μίλ. εἶναι δύω χωρίδια

Πετριᾶς καὶ Παναγιά· Πετροπάναγα λεγόμενα, τὰ ὁποῖα εἶχαν πρὶν 32 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη δὲ μόνον 16. ἐπιστρέφοντες αὖθις εἰς τὸν Χάρακα, ἀπαντῶμεν πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ ἥμισυ μίλ. τὸ χωρίον

Δωράκι· κείμενον ἐπίτινος λόφου πετρώδους, ἔχον πρὶν 30 οἰκογ. Ὀθωμ· 3 Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 25 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ 1 Χριστ. (2) πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ ἐν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Καλογερικό· ἐπὶ θέσεως ξηρᾶς, ἔχον πρὶν 16 οἰκογ. Ὀθωμ., 6 Χριστ. καὶ 2 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. Ὀθωμ. εἰς τὴν αὐτὴν σχεδὸν σειρὰν καὶ ἀπόστασιν εἶναι τὸ χωρίον

---

(1) 200 *βήματα πρὸς Δυσμάς αὐτοῦ εἶναι εἷς βράχος ὑψηλὸς καὶ ἀπότομος ἔχων* 120 *βημ. περιφέρειαν, ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχουν ἐρείπια ἀρχαιοτάτου κτιρίου, καὶ ἐπὶ Ἐνετῶν ἦτον φρούριον τὸ λεγόμενον* Μπὲλ Βεδέρε (*Ὡραία Θέα*)

(2) *Ἔξωθεν τοῦ χωρίου τούτου εἶναι* 4 *ἐκκλ. σταυροειδεῖς αἱ ὁποῖαι ἐκτίσθησαν οὕτω, διότι λέγουν ὅτι δὲν ἔζων τὰ ἄρρενα τέκνα των.*

Πύργος: ἔχων πρὶν 30 οἰκογ. Ὀθωμ. 8 Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· ἤδη ἔχει 24 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 4 Χριστ. πρὸς τὸ Ἀνατολικοβόρειον αὐτοῦ ἕως δύω μίλ. ἐπὶ θέσεως πετρώδους εἶναι τὸ χωρίον

Ῥοτάσι· ἔχον πρὶν 90 οἰκογ. Οθωμ· 9 Χριστ. καὶ 3 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 20 οἰκογ. Οθωμ. (1) δύω μίλ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ (καὶ τρία πρὸς Ἄρκτον τοῦ Ἀχεντριᾶ) εἶναι τὸ χωρίον

Μεσοχώρι· ἐπὶ θέσεως πετρώδους, ἔχον πρὶν 52 οἰκογ, Χριστ. 30 Ὀθωμ. καὶ 5 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 8 οἰκογ. Χριστ. 6 Ὀθωμ. καὶ 1 ἐκκλησ. πρὸς Ἄρκτον αὐτοῦ πέντε μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Αἰγόρτυνο· ἐπίτινος ὑγιεινοῦ λόφου, ἔχουσα πρὶν 70 οἰκογ. Ὀθωμ. 8 Χριστ. 5 ἐκκλησ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 20 οἰκογ. Ὀθωμ. 1 Χριστ. καὶ τὸ ἐλαιοτρ. πρὸς Δυσμὰς αὐτης ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πλακιότισσα· ἔχουσα πρὶν 30 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη 2. καὶ ἐρείπια 3 ἐκκλ. πρὸς τὸ Ἀνατολικοβόρειον τῆς Αἰγόρτυνος ἓν ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἀποσελέμι. ἔχον πρὶν 35 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 11. ἔχον καὶ τοῦτο ἐρείπια 3 ἐκκλ. πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Τεφέλι· ἔχον πρὶν 80 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη μόνον 20. φαίνονται καὶ ἐνταῦθα ἐρείπια 4 ἐκκλ. πρὸς Βορρᾶν αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

---

(1) Πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ εἶναι λόφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου φαίνονται ἐρείπια ἀρχαῖα.

Ἀρμανώγια· ἔχοντα πρὶν 30 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 6 μὲ ἐρείπια 2 ἐκκλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Κακὸ χωριό· ἔχον πρὶν 42 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 18. φαίνονται καὶ ἐδῶ ἐρείπεια 4 ἐκκλ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Χαράκι· ἐπὶ θέσεως εὐαρέστου, ἔχον πρὶν 18 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 5 μὲ ἐρείπια 2 ἐκκλ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Περτοκεφάλι· ἐπί τινος λόφου, ἔχον πρὶν 5 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη 3. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Μαδέ· ἔχον πρὶν 7 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 5. ἓν μίλ. τῆς αὐτῆς σειρᾶς εἶναι τὸ χωρίδιον

Μελιδοχώρι· ἐπί τινος ῥάχης, ἔχον καὶ πρὶν καὶ ἤδη 5 οἰκογ. Οθωμ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ πλησίον εἶναι τὸ χωρίον

Βοργιά· ἔχουσα πρὶν 35 οἰκογ, Οθωμ. ἤδη 30. μὲ ἐρείπια 2 ἐκκλησ. πρὸς Μεσημβρ. αὐτῆς δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Κάτω Καστέλι, ἐντὸς κοιλάδος, ἔχον πρὶν καὶ νῦν 5 οἰκογ. Οθωμ. ἓν ἐλαιοτρ. καὶ μίαν ἐκκλησ. κρημνισμένην· πρὸς τὸ Ἀρκτοδυτικὸν αὐτοῦ πλησίον ἐπί τινος ὑψηλοῦ καὶ πετρώδους λόφου εἶναι τὸ χωρίδιον

Τσιφούτ Καστέλι. ἔχον πρὶν 14 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη δὲ 6. (1) ἐπιστρέφοντες αὖθις εἰς τὸ Δυτικὸν τῆς Βοργιᾶς τέσσαρα μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

---

(1) Ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου εἶναι φρούριον ἀρχαῖον, σώζονται δὲ σήμερον ἀρχαῖοι θόλοι καὶ δεξαμεναί· κατὰ δὲ τὴν μέσην τῆς Ἀνατολικῆς

Λαρδνι. ἔχον πρὶν 40 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη δὲ 30. μὲ ἐρείπια 2 ἐκκλησ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ ἐν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Κουτοῦ· ἔχον πρὶν 4 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη δὲ 2. μὲ ἐρείπιον, μιᾶς ἐκκλησ. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Βοροῦ· ἔχον πρὶν 6 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 2. μὲ ἐρείπια μιᾶς ἐκκλ. ἐπιστρέφοντες αὖθις πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον τῆς Βοργιᾶς ἕως δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πραιτώρια· κείμενα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀναποδιάρη, μὲ ἀέρα νοσώδη, καὶ ἔχοντα πρὶν 41 οἰκογ. Οθωμ. 25 Χριστ. καὶ 3 ἐκκλησ. ἤδη ἔχουν 20 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 6 Χριστ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῶν ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Δαμάντρι· ἔχον πρὶν 10 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη 4 μὲ ἐρείπια 2 ἐκκλησ. πρὸς Δυσμὰς δὲ τῶν Πραιτωρίων ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Καλαματιανά· ἔχοντα πρὶν 35 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη εἶναι ἔρημα, ὅπου φαίνονται καὶ ἐρείπια 3 ἐκκλησ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἄσημι· εἰς θέσιν ἐπίπεδον, καὶ ἔχον πρὶν 32 οἰκογ. Χριστ. 30 Οθωμ. καὶ 3 ἐκκλησ. ἤδη ἔχει 6 οἰκογ. Χριστ. καὶ 15 Οθωμ. πρὸς τὸ Δυτικονότιον αὐτοῦ ἕως τρία μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

πλευρᾶς του, σώζεται μία δεξαμενή, ἔχουσα 12 ὀργυιῶν μῆκος καὶ μιᾶς πλάτος

Κάργια· ἔχουσα πρὶν 6 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη δὲ 3. πλησίον αὐτοῦ πρὸς Μεσημβρίαν εἶναι τὸ χωρίον

Διονύσι· ἐπί τινος γηλόφου, ἔχον πρὶν 25 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη 12. μὲ ἐρείπια 2 ἐκκλησ. (1) πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ πλησίον εἶναι τὸ χωρίδιον

Ἀκάματος· ἔχων πρὶν 5 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 2. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Στάβιαις· ἔχουσαι πρὶν 8 οἰκογ. Οθωμ. 6 Χριστ. καὶ 2 ἐκκλησ. ἤδη ἔχουν 5 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 3 Χριστ. ἐπιστρέφοντες πάλιν εἰς τὰ Καλαματιανὰ ἀπαντῶμεν πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῶν ἕως ἓν μίλ. τὸ χωρίδιον

Βελοῦλι· ἔχον πρὶν 12 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 4 μὲ ἐρείπιον μιᾶς ἐκκλησ. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Μπαπαλιανά· ἔχοντα πρὶν 6 οἰκογ. Χριστ. καὶ ἤδη 2. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἀποῖνι· ἔχον πρὶν 22 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 8. μὲ ἐρείπια 4 ἐκκλησ. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Σωκαρά· ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς καὶ πετρώδους, ἔχουσα πρὶν 51 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 1 Χριστ. ἤδη ἔχει 20 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἐρείπια 6 ἐκκλησ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς πλησίον εἶναι τὸ χωρίον

Φαραγγιανά· ἔχοντα πρὶν 25 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη δὲ 15 μὲ ἐρείπια 3 ἐκκλησ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

---

(1) Τὰ ὕδατα τοῦ χωρίου τούτου, τὰ μὲν ῥέουν πρὸς Ἀνατολὰς εἰς τὸν Ἀναποδιάρην ποταμὸν, τὰ δὲ πρὸς Δυσμὰς εἰς τὸν Γεροπόταμον (Ληθαῖον.)

Μοριά· ἔχουσα πρὶν 6 οἰκογ. Οθωμ. ἤδη 3. πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Κάτω Ἄκρια· ἔχουσα πρὶν 18 οἰκογ Οθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 3 οἰκογ. καὶ τὰ ἐρείπια 2 ἐκκλησ. καὶ τοῦ ἐλαιοτρ. πλησίον αὐτοῦ πρὸς Δυσμὰς εἶναι τὸ χωρίον

Επάνω Ἄκρια· ἔχουσα πρὶν 18 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 3 οἰκογ. καὶ ἐρείπια 2 ἐκκλ. καὶ τοῦ ἐλαιοτριβείου, πλησίον αὐτῆς πρὸς Δυσμὰς εἶναι τὸ χωρίον

Ἀσσιπάδες· ἔχοντες πρὶν 25 οἰκογ. Οθωμ. 8 Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη ἔχουν 10 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 1 Χριστ. μὲ ἐρείπια 3 ἐκκλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Λούραις· ἔχουσαι πρὶν 20 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 6 πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Ῥίζικας· ἔχων πρὶν 5 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 2. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Στόλοι· ἔχοντες πρὶν 12 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 7. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἴνια· ἐπὶ θέσεως εὐαρέστου, ἔχοντα πρὶν 20 οἰκογ. Οθωμ. καὶ ἤδη 4 μὲ ἐρείπια 2 ἐκκλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν τέσσαρα μίλ. εἶναι καὶ τρία χωρίδια.

Λαγκᾶς, Κάβαλλο, καὶ Καλικάδες· ἔχοντα πρὶν 32 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 5 Χριστ. ἤδη ἔχουν 20 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 2 Χριστ. μὲ ἐρείπια 5 ἐκκλ.

Ἀνακεφαλαίωσις τῆς Στατιστικῆς τῆς Ἐπαρχίας Μονοφάτσι.

	Χωρία.	Οἰκογένειαι. Χριστ.	Οἰκογένειαι. Οθωμ.	Τὸ ὅλον τῶν οἰκογεν.	ἐκκλησίαι.	ἐλαιοτριβεῖα
εἶχεν.	93	940	1586	2526	102	22
ἔχει	89	302	665	767	18	5
ἀπωλέσθ.	4	638	921	1559	8 4	17

Καινούριον

Μία ἀπὸ τὰς τρεῖς ἐπαρχίας τῆς Μεσσαρᾶς (Γορτύνης)· σύνορεύει ἐξ Ἀνατολῶν μὲ τὸ Μονοφάτσι, ἐκ Μεσημβρίας μὲ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος, ἐκ Δυσμῶν μὲ τὴν Πυργιώτισσα, καὶ ἐξ Ἄρκτου μὲ τὴν Ἴδην καὶ τὸ Μαλεβύζι· ἡ γῆ της εἶναι γονιμοτάτη, καὶ κατὰ μέρος νοσώδης (ὡς ἐκ τοῦ Λιναρίου) παράγει λινάρια, βαμβάκια, γεννήματα, καὶ ἔλαιον, ἔχει πρασέτι Γύψον καὶ Θεῖον, πλησίον τοῦ Λαβυρίνθου· ὄρος ἔχει τὴν Ἴδην, ποταμὸν δὲ τὸν Γεροποταμὸν (Ληθαῖον) τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ εἶναι ἀπὸ τὸ Μεσημβρινὸν τοῦ χωρίου Διονύσι καὶ τὸ Ἀρκτικὸν τοῦ χωρ. Κάτω Μοῦλια (χωρία τοῦ Μονοφάτσι) δεχόμενος δὲ ἄλλους μικροὺς ῥύακας, διέρχεται τρία μίλ. πρὸς Μεσημβρίαν τῶν ἐρειπείων τῆς Γορτύνης, δύω πρὸς Ἄρκτον τῆς Πόμπιας (Πομπηΐας), καὶ ἓν πρὸς Μεσημβρίαν τοῦ Τυμπακιοῦ, ὅπου καὶ εἰσβάλλει εἰς τὸ Λυβικὸν Πέλαγος, τὸ καλοκαίριον εἰς πολλὰ μέρη τὸ ὕδωρ του δὲν φαίνεται, ἐνῷ τὸν χειμῶνα ἀποκαθίσταται πολλάκις ἀδιάβατος, ῥέει δὲ ἀπὸ Ἄρκτον πρὸς Μεσημβρίαν· Μοναστήρια ἔχει, δύω ταῖς Ἀπεζαναῖς (τὸ ὁποῖον πρὶν ἐλέγετο Πλοῦ Μοναστήρι) ἄνωθεν πρὸς Μεσημβρίαν τῆς Πόμπιας, μὲ ἀέρα ὑγιεινὸν, νερὰ κάλλιστα, καὶ μὲ πολλὰς Κυπαρίσσους, καὶ τὴν Ὁδηγήτριαν πλησίον αὐτοῦ· ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχει 56 χωρία, τὰ ὁποῖα εἶναι ταῦτα· εἰς τὴν βόρειον ἄκραν τῆς ἐπαρχίας, καὶ εἰς τὰς Ἀνατολικὰς ὑπωρείας τῆς Ἴδης, ἐντὸς βουνῶν· εἶναι τὸ χωρίον

Πρινιᾶς· ἔχων πρὶν 60 οἰκογ. Χριστ. 3 Οθωμ. καὶ 4 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 30 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς τὸ Δυτικονότιον αὐτοῦ τρία μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Γέργερη· εἰς θέσιν ὀρεινὴν (ἐπὶ τῶν Ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν τῆς Ἴδης) ὑγιεστάτην, καὶ πλουσίαν ἀπὸ ὕδατα· (1) ἔχει πλῆθος περιβόλια γέμοντα ὀπωροφόρων δένδρων· εἶχε πρὶν 200 οἰκογ. Χριστ. 3 Οθωμ. 5 ἐκκλ. καὶ 7 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 55 οἰκογ. Χριστ. 1 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῆς ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἀπομαρμᾶς· κείμενος ἐντὸς πληκτικῆς κοιλάδος· εἶχε πρὶν 10 οἰκογ. Χριστ. 8 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 2 οἰκογ. Χριστ. 3, Ὀθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ τὸ ἐλαιοτρ. πρὸς τὸ Ἀνατολικοβόρειον αὐτοῦ τρία μίλ. καὶ ἐπὶ θέσεως νοσώδους, εἶναι τὸ χωρίον

Παρασός· ἔχων πρὶν 30 οἰκογ. Οθωμ. 20 Χριστ. 4 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 20 οἰκογ. Οθωμ. 11 Χριστ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἐπάνω Μούλια· ἔχοντα πρὶν 25 οἰκογ. Χριστ. καὶ 25 Ὀθωμ. 3 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 8 οἰκογ. Χριστ. 15 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ῥάντης· ἐπί τινος ῥάχης, ἔχων πρὶν 90 οἰκογ. Οθωμ. 1 Χριστ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 40 οἰκογ. Οθωμ.

---

(1) Δύω ἀπὸ τὰς πολλὰς βρύσεις της ὀνομάζονται ἡ μία Ἄσπρη βρύσι καὶ ἡ ἄλλη Μαύρη βρυσι, τῆς πρώτης ὅμως τὸ ὕδωρ εἶναι ὑγιέστατον.

1 ἐλαιοτρ: καὶ ἐρείπια 6 ἐκκλ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Βουρβουλίτης· ἐπὶ θέσεως ὑγιεινῆς, καὶ μὲ ὕδατα καλά· εἶχε πρὶν 22 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτρ: ἤδη ἔχει 15 οἰκογ: καὶ ἐρείπια 4 ἐκκλ. πρὸς τὸ Ἀνατολικαβόρειον αὐτοῦ 3 μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Ἅγιοι Δέκα· κείμενοι εἰς τὴν Ἀνατολικοβόρειον ἄκραν τῆς ἀρχαίας Γορτύνης· εἶχε πρὶν 45 οἰκογ. Χριστ. 18 Ὀθωμ: καὶ 5 ἐκκλ. (1) ἤδη ἔχει 10 οἰκογ. Χριστ: 9 Ὀθωμ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Μητρόπολις· κειμένη ἐπὶ τῆς Δυτικοβορείου πλευρᾶς τῆς Γορτύνης· ἔχουσα πρὶν 14 οἰκογ. Ὀθωμ. 12 Χριστ· 3 ἐκκλ. (2) καὶ 4 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 5 οἰκογ. Ὀθωμ. 5 Χριστ. καὶ 2 ἐλαιοτρ: πρὸς τὸ Δυτικομεσημβρινὸν αὐτῆς ἓν μίλ: εἶναι τὸ χωρίον

Ἀμπελοῦζος· κείμενος εἰς τὴν Δυτικομεσημβρινὴν ἄκραν τῆς Γορτύνης, καὶ ἔχων πρὶν 14 οἰκογ: Χριστ: 10 Ὀθωμ: 3 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 8 οἰκογ. Χριστ. καὶ 5 Ὀθωμ. τὰ τρία ταῦτα χωρία κεῖνται, ὡς εἴρηται ἐπὶ

---

(1) Ἡ ἐκκλησ. ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἁγίων Δέκα ἦτον μεγαλοπρεπὴς καὶ τρισυπόστατος, ἐστρωμένη μὲ λευκότατα μάρμαρα καὶ ἔχουσα ἓξ στήλας ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐχούσας δύω ὀργυιῶν ὕψος, καὶ ἓξ ἥμισυ σπιθαμῶν πάχος.

(2) Μία ἐκ τῶν τριῶν ἐκκλ. ἐπ' ὀνόματι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἥτις καὶ ἰδίως μητρόπολις λέγεται· ἦτον ἡ μεγαλητέρα καὶ μεγαλοπρεπεστέρα πασῶν τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ ἐκκλησιῶν, τὰ τείχη της κτισμέ-

να ἀπὸ ὀργυιαίους τετραγώνους λίθους πωρίους, καὶ προσηρμοσμένους ἄνευ ἀσβέστου, φαίνονται εἰσέτι ὡς γιγάντειον ἔργον· ἑκατέρωθεν εἶχε δύο ἄλλας μικροτέρας ἐκκλησίας σήμερον ὅμως σώζεται, μόνον τὸ ἱερὸν μὲ τὴν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐκκλησίαν· καὶ ἄνωθεν τοῦ ἱεροῦ ἡ ἐπιγραφ αὕτη, ἐγχαραγμένη οὕτω,

+ΚΥΡΙΕ ΒΟΗ
ΘΙ ΤΟΙC ΔΟΥΛΟΙC COΥ ΛΕΟΝΤΙΩ ΚΑΝΔΡΕΑ ΚΑΙ ΠΑCΙ ΤΟΙC
ΜΕΤΑΥΤΩΝ+

τῶν ἄκρων τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας μεγαλοπόλεως Γορτύνης, ἥτις εἶχε τριῶν ἥμισι μιλ. περιφέρειαν· κεῖται δὲ ἐπὶ τῶν Ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν τῆς Ἴδης, καὶ ἀπέχει τοῦ Μ. Κάστρου 30 μίλ. Στῆλαι διαφόρου μεγέθους καὶ χρώματος, ὑδραγωγεῖα, ἀμφιθέατρα, Λουτρὰ, κ. τ. λ. δείχνουν εἰσέτι τὴν ἀρχαίαν της λαμπρότητα καὶ μεγαλεῖον, μ' ὅλον ὅτι ἡ γῆ (ἐπὶ τῆς ὁποίας οἱ χωρικοὶ σήμερον γεωργοῦν) καλύπτει πολλὰ μνημεῖα ἀρχαιότητος· Πρὸς τὴν Ἀνατολικονότιον ἄκραν της ὑπάρχει μία ὀπὴ, ὅθεν κατέβην εἰς ἓν τετράγωνον κτίριον, τοῦ ὁποίου ἡ κάθε πλευρὰ ἔχει ὕψος καὶ μῆκος 24 σπιθαμῶν, πρὸς Δυσμὰς ἔχει μίαν Θύραν, καὶ πρὸς Μεσημβρίαν ἄλλην, καὶ τέσσαρες στῆλαι ἀπὸ Κεράμια (τριῶν Δακτύλων πάχους) ὑποβαστάζουν τὴν ὀροφήν· ἔχει προσέτι ὀκτὼ Θυρίδας (ἀνὰ δύω εἰς κάθε πλευρὰν) καμαρωτὰς, ἐχούσας τριῶν σπιθαμῶν πλάτος, δύω βάθος, καὶ ἓξ ὕψος. Πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον τῆς Πόλεως εἶναι ὄρος πετρῶδες, ἅγιος Ἰωάννης λεγόμενον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτον ἀκρόπολις, καὶ ὅπου φαίνονται εἰσέτι πλῆθος ἀρχαίων ἐρειπίων, εἰς τὴν πρὸς Ἀνατολὰς μέσην τοῦ ὄρους, εἶναι τὸ ὑδραγωγεῖον τῆς Πόλεως ἄφθαρτον κατὰ μέγα μέρος, τὸ δὲ ὕδωρ ἤρχετο ἀπὸ τὸ Βότομον, (Θέσις πλησίον τοῦ χωρίου Ζάρου) ἀπέχον πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον τῆς Γορτύνης 8 μίλ. Πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ ὄρους εἶναι καὶ ἕτερον ὄρος χαμηλότερον, ὅπου διὰ γεφύρας διέβαινε τὸ ὕδωρ, μεταξὺ δὲ τῶν δύω τούτων βουνῶν σώζεται γέφυρα ἀρχαία ἔχουσα ἐπὶ

ἑνὸς μεγάλου μαρμάρου ἐπιγραφὰς διεφθαρμένας, ἐπὶ δὲ τῶν ἐρειπίων τῆς Γορτύνης εὗρον τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας·

ϕ ΠΕΤΡΩΝΙΟΝ ΠΡΟΒΟΝ
ΤΟΝ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΝ ϕ
ΑΠΟ ΥΠΑΤΩΝ ΚΑΙ ϕ
ΑΠΟ ΕΠΑΡΧΩΝ ΠΡΑΙΤΟΡΩΝ
ϕ Γ ϕ ΔΟΓΜΑΤΙ ΤΗϹ ΛΑΜΠΡΑϹ
ΓΟΡΤΥΝΙΩΝ ΒΟΥΛΗϹ
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΟϹ ΔΩϹΙΘΕΟϹ
ΑϹΚΛΗΠΙΟΔΟΤΟϹ ϕ
Ο ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟϹ ΥΠΑΤΙ
ΚΟϹ ΑΝΕϹΤΗϹΕΝ ϕ

ΤΟΝ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΝ
ΑΠΟ ΥΠΑΤΩΝ ΚΑΙ
ΑΠΟ ΕΠΑΡΧΩΝ ΠΡΑΙΤΩ
ΡΩΝ . . . .

Πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον τοῦ Ἀμπελούζου ἕως ἓν ἥμυσυ μίλ. εἶναι ὁ Λαβύρινθος· ἡ εἴσοδός του εἶναι φυσική, διὰ τῆς ὁποίας εἰσέρχεται καὶ ἵππος· ἐπ' αὐτῆς ὑπάρχουν καὶ ἴχνη ἀρχαίας ἐπιγραφῆς· εἰσερχόμενός τις (Δυτικῶς) ἀπαντᾷ ἀριστερόθεν μικρὸν θάλαμον πελεκητὸν, καὶ δεξιόθεν σπήλαιον ἐπίσης πελεκητὸν, ἔχον 110 βημάτων περιφέρειαν· διὰ νὰ εἰσέλθῃ ὅμως τὶς εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ Λαβυρίνθου, κλίνει, μετὰ τὴν πρώτην εἴσοδον λοξῶς δεξιὰ, καὶ προχωρῶν ὀλίγον κατηφορικῶς μὲ τὸ φῶς τῆς εἰσόδου ἕως 75 βήματα, ἀπαντᾷ ἑτέραν δίοδον ἐπίσης κατωφερῆ, ὅπου διαδέχεται τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῆς εἰσόδου σκότος ψηλαφητόν· ἡ δίοδος αὕτη ἔχει 120 βημάτων μῆκος, 8 πλάτος, καὶ 10 ὕψος, καὶ τελειώνει εἰς τὴν ἀρχὴν μιᾶς τετραγώνου εἰσόδου, ἐχούσης 30 βημάτων μῆκος, 2 πλάτος, καὶ 2 ὕψος· μετὰ τὴν δίοδον αὐτοῦ τοῦ στενώματος, (τὸ ὁποῖον διὰ νὰ τὸ διέλθῃ τὶς ἐννοεῖται ὅτι πρέπει νὰ κύπτῃ ἕως νὰ ἐγγίζωσι τὰ δάκτυλα τῶν χειρῶν του εἰς τὸ ἔδαφος) ἀπαντᾶται ἑτέρα δίοδος, ἔχουσα 12 βημάτων πλάτος, 12 ὕψος, καὶ 1000 μῆκος, καὶ ἑκατέρωθεν εἰσόδους ἄλλων διόδων· εἰς τὸ τέλος δὲ αὐτῆς ὑπάρχει σπήλαιον, ἔχον 4 ὀργυιῶν περιφέρειαν, καὶ 2 ὕψος, ἀπὸ δὲ τὴν ὀροφὴν αὐτοῦ σταλάζει ὕδωρ (15—20 ὀκάδες τὸ ἡμερονύκτιον), τὸ ὁποῖον καὶ βυθίζεται εἰς ἓν πρὸς δεξιὰ μικρὸν χάσμα (1), ἐπιστρέφον-

(1) Τὸ ὕδωρ τοῦτο ἀναμφιβόλως εἶναι ἐκ τοῦ ῥύακος τῆς Πλουτῆς (χωρίον ἄνωθεν τοῦ Λαβυρίνθου) πρῶτον ὅτι πρὸς ἐκεῖνα τὰ μέρη ἄλλο ὕδωρ τρεχούμενον δὲν ὑπάρχει· καὶ δεύτερον, ὅτι ἔχει ἀποφορὰν θείου ὡς ἐκεῖνο τῆς Πλουτῆς.

τες. ἐκ τοῦ Σπηλαίου τούτου ἀπαντᾶται δεξιόθεν ἑτέρα ὁμοία δίοδος, καὶ εἰς τὸ τέλος αὐτῆς (πάλιν δεξιόθεν) ἄλλη συντομωτέρα, (ἕως 380 βημάτων), καὶ τετάρτη (ἐπίσης δεξιόθεν) καὶ τελευταῖον εἰς πέμπτην, 500 βημάτων, εἰς τῆς ὁποίας τὸ τέλος εἶναι εἷς θάλαμος τετράγωνος, Τράπεζα λεγόμενος, ἔχων 50 βημάτων περιφέρειαν· ὅλαι αἱ ῥηθεῖσαι δίοδοι ἔχουν ἑκατέρωθεν, εἰσόδους ἄλλων συντομοτέρων μὲν, ἀλλ' ἐπιφόβων διὰ τὴν περιπλοκήν των· εἰς πολλὰ μέρη ἀπαντᾷ τὶς τῶν περιηγητῶν τὰς ἐπιγραφὰς καμωμένας ἄλλας εἰς τὴν ὀροφὴν μὲ τὸν καπνὸν τοῦ κηρίου, καὶ ἄλλας σκαλιστὰς εἰς τὰ πλάγια, ἀλλ' αἱ περιεργότεραι εἶναι εἰς τὰ δεξιὰ πλάγια τῆς πρώτης μετὰ τὴν στενὴν εἴσοδον, διόδου, ὅπου τὰ σκαλισμένα στοιχεῖα, γίνονται μετὰ καιρόν τινὰ κατάλευκα ἀπ' ἓν λευκὸν καὶ σκληρὸν δάκρυ, διὰ τοῦ ὁποίου τὰ στοιχεῖα παριστάνονται ὡς νὰ ἦσαν καμωμένα ἀπὸ μαργαριτάρια. εἰς ὅλων δὲ σχεδὸν τῶν διόδων τὰ πλάγια ὑπάρχουν ξηρότειχοι, (ἀπὸ τὰ πελεκήματα τοῦ Λαβυρίνθου) τοὺς ὁποίους ὡς συμπεραίνεται, ἔκαμαν διὰ νὰ εὐκολύνετο ἡ δίοδος τῶν χειραμαξῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἴχνη τῶν τροχῶν φαίνονται εἰσέτι εἰς πολλὰ μέρη, ὡς μικροὶ αὔλακες.

Εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ Λαβυρίνθου ὑπάρχουν ἀναρίθμητοι νυκτερίδες, αἱ ὁποῖαι κολλημέναι εἰς τὰς ὀροφὰς κρέμανται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην εἰς εἶδος Πυραμίδος ἀντιστρόφου, ἐνῷ κάτωθεν ὑψουμένη ἡ κόπρος των ὡς ἄλλη πυραμὶς, ἑνοῦται σχεδὸν εἴς τινα μέρη ἡ κορυφή της μ' ἐκείνην τὴν ἀντίστροφον τῶν νυκτερίδων· τὰ ζῶα ταῦτα (ὡς εἶναι γνωστὸν) ὅλην τὴν ἡμέραν ἠρεμῶσιν· ἀλλ' ἂν κανεὶς τὰ ἐγγίξῃ, ἢ μὲ τὸ φῶς καύσῃ κανένα, τότε ὁρμοῦν κατὰ τῶν ἀνθρώπων, συρίζουν, κτυποῦν μὲ τὰς πτέρυγάς των τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ φῶτα, καὶ προ-

ξενοῦν κάμπσην φρίκην εἰς τοὺς δειλούς· ἡσυχάζουν ὅμως ἀμέσως εἰς τὰς θέσεις των, ἅμα σβυσθῶσι τὰ φῶτα, καὶ καθίσωσιν οἱ ἄνθρωποι σιωπῶντες δι' ὀλίγας στιγμάς·

Ἡ πέτρα τοῦ Λαβυρίνθου εἶναι πορώδης, ἐπομένως πελεκᾶται εὐκόλως. ὅτι δὲ αἱ πέτραι τοῦ Λαβυρίνθου ἐχρησίμευσαν κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰ κτίρια τῆς μεγαλοπόλεως Γορτύνης, ἀμφιβολία δὲν ὑπάρχει, πρῶτον ὅτι ἔξωθεν τοῦ Λαβυρίνθου δὲν φαίνονται αἱ ἐξαχθεῖσαι πέτραι, καὶ δεύτερον, πολλαὶ πέτραι τῶν ἐρειπίων τῆς Γορτύνης εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως (ἂν καὶ σκληρυνθεῖσαι ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας) μ' ἐκείνας τῶν ἐντὸς τοῦ Λαβυρίνθου ξηροτείχων.

Ὁ Λαβύρινθος εἰς πολλὰ μέρη εἶναι βεβλαμμένος καὶ κρημνισμένος ἀπὸ τοὺς σεισμούς, οἵτινες συχνὰ ταράττουν τὴν Κρήτην· τὸ πολύπλοκον καὶ κινδυνῶδες τοῦτο πολυδρόμιον, τὸ ὁποῖον εἶναι ὅλον πελεκημένον καὶ σχεδὸν μονοκόμματον, διὰ νὰ τὸ περιέλθῃ τις ὅλον μὲ βῆμα σύνηθες, μόλις ἀρκοῦν τέσσαρες ὧραι· τὸ περίεργον δὲ εἶναι ὅτι καὶ εἰς τὰ ἐνδότερά του ἀναπνέει τὶς τόσον ἐλευθέρως, ὡς νὰ μὴ εὑρίσκετο τόσον βαθέως ὑπὸ τὴν γῆν, αἱ δὲ γωνίαι τῶν διόδων του, εἶναι ὀξύταταί, ὥστε νομίζει τὶς ὅτι σήμερον ἐπελεκήθησαν.

Ποῖος ὁ σκοπὸς τοῦ πολυπλόκου καὶ τεραστίου τούτου ὑπογείου, καὶ πρὸς τὶ ἐχρησίμευεν, ἀγνοεῖται· ἄλλοι λέγουν ὅτι ἦτον τὸ λατομεῖον τῆς Γορτύνης καὶ τῆς Κνωσσοῦ. (!!) ἐνῷ ἡ μὲν Κνωσσὸς ἀπέχει αὐτοῦ ἐννέα ὥρας, ἡ δὲ Γορτύνη ἔχει πλησιέστερον τοῦ Λαβυρίνθου ὄρη πετρώδη· ἄλλοι ὅτι κατεσκευάσθη ἐπίτηδες, διὰ νὰ πλανᾷ τοὺς ἀνθρώπους, τὶ ἰδέα! ἄλλοι ὅτι ἦτον νεκροταφεῖον! ἐνῷ κανὲν σημεῖον νεκροταφείου δὲν δείχνει, καὶ ἄλλοι ἄλλως· ὅςτις ὅμως περιέλθῃ τὴν Κρήτην, καὶ ἴδῃ ὅτι

ἡ Νῆσος αὕτη γέμει ἀπὸ φυσικὰ ἄντρα καὶ ἐκτεταμμένα σπήλαια, ὡς ἡ Κεπατωμένη τοῦ Μιλιαράδου, καὶ τὸ Μέγα σπήλαιον τοῦ Σάρχου, καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα, ὑποθέτει μὲ ἀρκετὴν πιθανότητα, ὅτι καὶ ὁ Λαβύρινθος ἦτον κατ' ἀρχὰς σπήλαιον φυσικὸν, καὶ ὅτι οἱ μεγαλοπράγμονες τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἄνδρες, τὸ ἐπελέκησαν καὶ τὸ ἐδιόρθωσαν τοιουτοτρόπως, ὥστε νὰ νομίζηται πῶς ἀπαρχῆς ὑπῆρξε χειροποιητόν· τοῦτο δὲ καταντᾷ τόσον πιθανότερον, καθ' ὅσον παρατηρεῖται, πρῶτον, ὅτι ἡ εἴσοδός του εἶναι φυσική, δεύτερον, εἰς πολλὰ μέρη ἡ ὀροφή του εἶναι ἀλλοῦ ὑψηλοτέρα καὶ ἀλλοῦ χαμηλοτέρα, τρίτον, οἱ δρόμοι του ἄλλοι εἶναι στενοί, ἄλλοι πλατεῖς, ἄλλοι σύντομοι, καὶ ἄλλοι ἐκτεταμμένοι, τέταρτον, ἂν ἦτον ἀπ' ἀρχῆς Λατομεῖον, πρὸς τί τὸ μέγα ἐμπόδιον τῆς στενοτάτης διόδου, ὅθεν ὡς εἴρηται, μόλις εἷς ἄνθρωπος δύναται νὰ εἰσέλθη κύπτων, ἕως νὰ ἐγγίζωσι τὰ δάκτυλα τῶν χειρῶν του εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ πέμπτον, ὅταν κατὰ τὸ 1832 εἰσῆλθον τὴν ἕκτην φορὰν εἰς αὐτὸν, ἀνεκάλυψα νέαν εἴσοδον ἄντικρυ ἀμέσως τῆς εἰσόδου, ὅθεν βλέπει τις τὴν φυσικότητά του. (1) Ἐν μίλ. πρὸς Μεσημβρίαν τοῦ Ἀμπελούζου εἶναι τὸ χωρίον

(1) Κατὰ τὸ 1832. εἰσῆλθον ἕκτην φορὰν εἰς τὸν Λαβύρινθον συνοδευμένος ἀπὸ μόνον τὸν ὑπηρέτην μου· παρατηρήσας δὲ μίαν ὀπὴν ἄντικρυ τῆς εἰσόδου εἰσῆλθον δι' αὐτῆς καὶ μετέβην καὶ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ εἰς τὴν τράπεζα, καὶ εἰς ὅλα τὰ συνήθη μέρη του· καὶ ὅμως ἀπεπλανήθην καὶ ἐπεριφερόμην 11. ὥρας κατὰ συνέχειαν· ἐπανερχόμενος δεκάκις εἰς τὰ ἴδια· ἀπηυδησμένος τέλος, ἀπεφάσισα νὰ περιμένω τῆς περιεργείας μου τὰ ἐπίχειρα, ἀλλ' ἔξαφνα ἐστοχάσθην ἐν μέσον διὰ τοῦ ὁποίου, καὶ ἐσώθην· εἶχον πολλὰ κηρία, τὰ ὁποῖα ἅμα ἐννόησα ὅτι ἀπεπλανήθην, ἔκαιγον μὲ τὴν μεγίστην οἰκονομίαν. αὐτὰ λοιπὸν κόψας εἰς μικρὰ κομμάτια, ἄφινα ἀνὰ ἓν ἀναμμένον εἰς κάθε γωνίαν ὅθεν διερχό-

Καστέλι· ἔχον πρὶν 8 οἰκογ. Χριστ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 4 οἰκογ. τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἐλαιοτρ. (1) πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Σεφεριανά· ἐπὶ θέσεως ἐπιπέδου, καὶ ἔχοντα πρὶν 42 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη ἔχουν 16 οἰκογ. καὶ ἐρείπια δύω ἐκκλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἕως 800 βήματα εἶναι τὸ χωρίον

Καπαριανά· ἔχοντα πρὶν 35 οἰκογ. Ὀθωμ. ἤδη ἔχουν 15 καὶ ἐρείπια δύω ἐκκλ. πλησίον αὐτοῦ εἶναι καὶ τὸ χωρίδιον

Δρέλι· ἔχον πρὶν 12 οἰκογ. Χριστ. 3 Ὀθωμ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 5 οἰκογ. Χριστ. ἥμισυ μίλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν εἶναι τὸ χωρίον

Μοίραις· ἔχουσαι πρὶν 26 οἰκογ. Χριστ. 25 Ὀθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 6 οἰκογ. Χριστ. καὶ 7 Ὀθωμ. (ἐνταῦθα τελειόνει ἡ πρὸς Δυσμὰς βόρειος ἄκρα τῆς ἐπαρχίας)· ἐπιστρέφοντες αὖθις εἰς τὸ Καστέλι, ἀπαντῶμεν πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ ἓν μίλ. τὸ χωρίον

Ῥουφᾶς· ἔχων πρὶν 40 οἰκογ. Ὀθωμ. καὶ 6 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 16 οἰκογ. 2 ἐλαιοτρ. καὶ ἐρείπια 2 ἐκκλ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πλουτή· ἔχουσα πρὶν 42 οἰκόγ. Ὀθωμ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 16 οἰκογ. 1 ἐλαιοτρ. καὶ ἐρείπια 2 ἐκκλ. (2)

μην, καὶ οὕτως ἐδυνήθην νὰ φθάνω εἰς τὴν στενὴν δίοδον, ὅθεν εὐκόλως πλέον φθάνει τὶς εἰς τὴν ἔξοδον.

(1) *Πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτοῦ εἶναι λόφος ὑψηλὸς καὶ κωνοειδὴς ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτον τὸ πάλαι φρούριον, σώζονται δὲ σήμερον μέρος τῶν Κυκλωπείων τειχῶν του, καὶ δύω δεξαμεναί.*

(2) *Πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ εἶναι μικρὰ βουνὰ ἔχοντα θεῖον, πλησίον δὲ αὐτοῦ τρέχει καὶ εἷς ῥύαξ ὀνομαζόμενος ἀ π ε ι ρ ό ν ε ρ ο (θειόνερον) εἰς τὸν ὁποῖον ποτίζουσι τὰ ψωραλέα πρόβατα καὶ θεραπεύονται.*

πρὸς τὸ Ἀνατολικοβόρειον αὐτῆς πλησίον εἶναι τὸ χωρίον *Κερμεσή*· ἔχουσα πρὶν 25 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 10 οἰκογ. τὸ ἐλαιοτρ. καὶ ἐρείπια μιᾶς ἐκκλ: πλησίον αὐτῆς εἶναι, καὶ τὸ χωρίδιον

Μάκραις· ἔχουσαι πρὶν 10 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 1 ἐλαιοτρ: ἤδη ἔχει 2 οἰκογ. καὶ ἐρείπια 1 ἐκκλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Μορώνι· ἐπὶ θέσεως εὐαρέστου, ἔχον πρὶν 92 οἰκογ· Οθωμ. καὶ 9 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 26 οἰκογ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. μὲ ἐρείπια 2 ἐκκλ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ ἓν ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίδιον

Παναγιά· μεταξὺ βουνῶν μὲ ὕδωρ κάλλιστον, ἔχουσα πρὶν 30 οἰκογ. Οθωμ. 1 Χριστ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 1 οἰκογ. Οθωμ. 2 Χριστ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πλησίον αὐτῆς εἶναι τρία χωρίδια

Φιτζαρὰ, *Σαλισίμα* καὶ *Παλιάμα*· ἔχοντα πρὶν 25 οἰκογ. Χριστ. 4 Οθωμ. καὶ 4 ἐκκλ. ἤδη ἔχουν 11 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. πρὸς Μεσημβρίαν τῆς Παλιάμας ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίδιον

Φαρὶ· ἔχον πρὶν 8 οἰκογ. Χριστ. 1 ἐκκλ. καὶ 5 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 1 οἰκογ. Χριστ. πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίδιον

Δρόσοι· ἔχοντες πρὶν 4 οἰκογ. Χριστ. 2 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 2 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 Οθωμ. ἐπιστρέφοντες αὖθις εἰς τὴν Παναγιὰ ἓν μίλιον πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς εἶναι τὸ χωρίον

Κούρταις· ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς καὶ ὑγιεινῆς· ἔχουσαι πρὶν 63 οἰκογ· Οθωμ. 1 Χριστ. καὶ 8 ἐλαιοτρ. ἤδη

ἔχουν 12 οἰκογ. Οθωμ. 1 Χριστ. 1 ἐλαιοτρ. καὶ ἐρείπια 4 ἐκκλ. πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτῶν ἕως 300 βήματα εἶναι τὸ χωρίδιον

Κέραμος· ἔχων πρὶν 12 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 3 οἰκογ. καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ἐλαιοτριβείων καὶ 2 ἐκκλ. πλησίον αὐτοῦ εἰς θέσιν κοιλώδη καὶ πλουσίαν ἀπὸ ὕδατα καὶ δένδρα εἶναι τὸ χωρίδιον

Μαστρογεργιανά· ἔχοντα 12 οἰκογ. Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. πλησίον αὐτῶν εἰς θέσιν παρομοίαν εἶναι τὸ χωρίον

Ζαρό· ἔχον πρὶν 35 οἰκογ. Χριστ. καὶ 30 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 10 ἐλαιοτριβεῖα, ἤδη ἔχει 30 οἰκογ. Χριστ. 10 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 4 ἐλαιοτριβεῖα (1)· πρὸς τὸ Ανατολικοβόρειον αὐτοῦ ἕως ἓν μίλιον εἶναι τὸ χωρίδιον

Νήβριτο· ἔχον πρὶν 8 οἰκογ. Χριστ. 7 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον, ἤδη ἔχει 4 οἰκογ. Χριστ. καὶ 4 Οθωμ. Μεταβαίνοντες ἤδη εἰς τὸ Μεσημβρινὸν τῆς ἐπαρχίας πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ Ληθαίου Ποταμοῦ καὶ 6 μίλια πρὸς Μεσημβρίαν τῶν Αγίων Δέκα ἀπαντῶμεν τὸ χωρίον

Βασιλική· ἐπὶ θέσεως εὐαρέστου, καὶ τὸ πρῶτον πρὸς Μεσημβρίαν ἀνατολικὸν χωρίον τῆς ἐπαρχίας, ἔχουσα πρὶν 20 οἰκογ. Χριστ. 18 Οθωμ. 3 ἐκκλ. καὶ 3 ἐ-

---

(1) Πρὸς τὸ Ανατολικὸν αὐτοῦ τοῦ χωρίου εἶναι θέσις, Βότομος λεγομένη, ὅθεν ἀναβρύει ἀφθόνως ὕδωρ κάλλιστον καὶ ψυχρότατον, τὸ ὁποῖον δὶ ἐπίτηδες ὑδραγωγείου ἤρχετο εἰς τὴν ἀρχαίαν Γορτύνην.

λαιοτρ. ἤδη ἔχει 12 οἶκογ. Χριστ. 4 Οθωμ. 3 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον· πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς πολλὰ πλησίον εἶναι τὸ χωρίδιον

Κανδήλα· ἔχουσα πρὶν 12 οἰκογ. Χρίστ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 7 οἰκογ. πρὸς Ἄρκτον αὐτῆς εἶναι τρία χωρίδια

Φιλιδιανὰ, *Νεονιανὰ*, καὶ *Καλογεριανὰ*· ἔχοντα πρὶν 16 οἰκογ. Χριστ. 4 Οθωμ. 4 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτριβεῖον. ἤδη δὲ εἶναι ἔρημα. δύω μίλια πρὸς Δυσμὰς τῆς Κανδήλας εἶναι τὸ χωρίον

Ἀνώγια· ἔχοντα πρὶν 30 οἰκογ. Χριστ. 20 Οθωμ. 4 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 8 οἰκογ. Χριστ. 15 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πλησίον αὐτῶν πρὸς Δυσμὰς εἶναι τὸ χωρίδιον

Φλαχτιάκαις· ἔχουσαι πρὶν 7 οἰκογ. Οθωμ. 5 Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 6 οἰκογ. Οθωμ. καὶ 4 Χριστ. ἥμισυ μίλ. πρὸς Δυσμὰς αὐτων εἶναι τὸ χωρίον

Αποσωκάρι· ἔχον πρὶν 31 οἰκογ. Χριστ. 3 Οθωμ. 3. ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 6 οἰκογ. Χριστ. 2 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πλώρα· ἔχουσα πρὶν 56 οἰκογ. Χριστ. 3 Οθωμ 4 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 12 οἰκογ. Χριστ. 2 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. (1) πρὸς Μεσημβρίαν τοῦ Ἀποσωκαριοῦ ἐν ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίδιον

---

(1) Πρὸς Μεσημβρίαν αὐτοῦ δύω μίλια, εἶναι βράχος ἀπὸ Γρανίτην, Δεχαλῆ λεγόμενος, ὅθεν ἔκοπτον οἱ Γορτύνιοι τὰς Στήλας.

Αγία Μαρίνα· ἐντὸς κοιλάδος, τῆς ὁποίας τὰ πέριξ γέμουσι δένδρων ἀκάρπων, εἶχε πρὶν 6 οἰκογ. Χριστ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 2 οἰκογ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς ἕως ἓν ἥμισυ μίλ. ἐπὶ θέσεως ξηρᾶς εἶναι τὸ χωρίον

Μιαμοῦ· ἔχουσα πρὶν 50 οἰκογ. Χριστ. 3 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 24 οἰκογ. 3 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. (1) πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῆς τρία μίλια εἶναι τὸ χωρίδιον

Κρότος· ἔχων πρὶν 18 οἰκογ. Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 7 οἰκογ. τρία μίλια πρὸς τὸ Αντικοβόρειον αὐτοῦ εἶναι τὸ χωρίδιον

Ἀτισκάρι· ἔχον πρὶν καὶ νῦν 15 οἰκογ. Χριστ. 3 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πρὸς Ἄρκτον αὐτοῦ 2 μίλια εἶναι τὸ Μοναστήριον Ἀπεζαναῖς· καὶ 2 μίλια πρὸς Ἀνατολὰς αὐτῶν εἶναι τὸ χωρίδιον.

Ἅγιος Κύριλλος· ἔχων πρὶν 10 οἰκογ. Χριστ. καὶ

---

(1) 4 μίλια πρὸς Μεσημβρίαν τῆς Μιαμοῦς, εἰς τὸ Δυτικὸν παράλιον εἶναι εἷς μικρὸς λιμὴν Λέντου λεγόμενος. (τὸ πάλαι Λεβὴν) ὅπου φαίνονται τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου καὶ περιφήμου Ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ· ἐπὶ ἑνὸς τετραγώνου λίθου, τὸν ὁποῖον ἐξέχωσα ἀπὸ τὴν γῆν, εὗρον τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην

ΔΟΙΟΥCCΟΙΔΙΟΔΩΡΟC ΕΘΗΚΑΤΟCΩΤΕΡ

ΟΝΕΙΡΟΥC

ΑΝΤΙ ΔΙΠΛΩΝ ΝΟCCΩΝ

ΦΩΤΟC ΕΠΑΥΡΑΜΕΝΟC

εὑρέθησαν πρὶν καὶ ἀγάλματα τὰ ὁποῖα καὶ κατέθραυσαν διὰ τὸν φόβον τῶν Τούρκων.

1 ἐκκλ. ἤδη εἶναι ἔρημος· πρὸς Ἄρκτον τῶν Ἀπεζανῶν 2 μίλια εἶναι ἕτερον χωρίον

Τρυπητά· ἔχοντα πρὶν 20 οἰκογ. Χριστ. 3 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη εἶναι καὶ ταῦτα ἔρημα· πλησίον αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ τὸ χωρίδιον

Ἀστράτηγος· ἔχων πρὶν 3 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη εἶναι ἔρημος· 3 μίλια πρὸς Δυσμὰς τῶν Ἀπεζανῶν εἶναι τὸ χωρίδιον

Πηγαϊδάκι· ἔχον πρὶν 15 οἰκογ. Χριστ. 2 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 4 οἰκογ. Χριστ. πρὸς Δυσμὰς αὐτοῦ ἓν ἥμισυ μίλιον εἶναι τὸ χωρίον

Γιαννουλιανά· κατοικούμενα ἀπὸ 4 οἰκογ. Χριστ. καὶ ἔχοντα μίαν ἐκκλ. καὶ ἓν ἐλαιοτρ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίδιον

Μανουσιανά· ἔχοντα πρὶν 12 οἰκογ. Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 3 οἰκογ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῶν τρία μίλ. εἶναι ἡ Μονὴ Ὁδηγήτρια, καὶ ἥμισυ μίλ. πρὸς Μεσημβρίαν αὐτῆς εἶναι τὸ χωρίδιον

Μοροχώρι· ἔχον πρὶν 7 οἰκογ. Χριστ. καὶ 1 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 3 οἰκογ. ἓν μίλ. πρὸς Μεσημβρίαν εἶναι τὸ χωρίδιον

Γαβαλιανά· ἔχοντα πρὶν 7 οἰκογ. Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχουν 4 οἰκογ. πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτῶν τρία μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πλάτανος· κείμενος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ληθαίου, εἶχε πρὶν 20 οἰκογ. Χριστ. 2 Οθωμ. μίαν ἐκκλησίαν καὶ 4 ἐλαιοτριβεῖα· ἤδη ἔχει 15 οἰκογ. Χριστ. 1 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα· πρὸς τὸ Δυτικονότιον αὐτοῦ δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πέρι· ἐπὶ θέσεως πετρώδους καὶ νοσώδους, ἔχον πρὶν 40 οἰκογ. Χριστ. καὶ 3 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 4 οἰκογ. πρὸς τὸ Δυτικονότιον αὐτοῦ ἥμισυ μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Αληθινή· ἔχουσα πρὶν 20 οἰκογ. Χριστ. 16 Οθωμ. 3 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 9 οἰκογ. Χριστ. καὶ 2 Οθωμ. πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς ἓν μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πόμπιά· (Πομπηΐα) ἐπὶ θέσεως πετρώδους καὶ νοσώδους, ἔχουσα πρὶν 230 οἰκογ. Χριστ. 3 Οθωμ. 3 ἐκκλ. καὶ 5 ἐλαιοτριβεῖα, ἤδη ἔχει 60 οἰκογ. Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 2 ἐλαιοτρ. (1) πρὸς Δυσμὰς αὐτῆς δύω μίλ. εἶναι τὸ χωρίον

Πετροκεφάλι· ἐπὶ θέσεως νοσώδους, εἶχε πρὶν 40 οἰκογ. Χριστ. 18 Οθωμ. 2 ἐκκλ. καὶ 3 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 16 οἰκογ. Χριστ. 10 Οθωμ. 1 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. πρὸς τὸ Δυτικοβόρειον αὐτοῦ εἶναι τὸ χωρίον

Γκουσές· ἐπί τινος πετρώδους ῥάχης. ἔχων πρὶν 42 οἰκογ. Χριστ. 2 ἐκκλ. καὶ 1 ἐλαιοτρ. ἤδη ἔχει 6 οἰκογ. καὶ 1 ἐκκλ. πλησίον αὐτοῦ πρὸς Μεσημβρίαν εἶναι τὸ χωρίδιον

Λίσαρο· ἔχον πρὶν 11 οἰκογ. Χριστ. καὶ 2 ἐκκλ. ἤδη ἔχει 3 οἰκογ. (2)

---

(1) Εἰς τὴν Δυτικομεσημβρινὴν ἄκραν της φαίνονται ἐρείπια ἀρχαῖα

(2) Ἕξ μίλ. πρὸς τὸ Ἀνατολικονότιον αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ Λιβυκοῦ παραλίου ἦτον ἡ ἀρχαία πόλις Μέτελα, ἥτις καὶ Μέτελον ἐλέγετο, σήμερον δὲ, Μάταλα, καὶ ἀνήκει εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πυργιώτισσα, σώζονται ἀρκετὰ ἐρείπια οἰκιῶν, Ναῶν, Τάφων, καὶ λ. π. καθὼς καὶ διάφοραι Στῆλαι, εἶχε προσέτι καὶ μικρὸν λιμένα κατασκευαστὸν, τὸν ὁποῖον σήμερον καλύπτει ἡ θάλασσα, καθὼς καὶ μέρος τῆς πόλεως, κατὰ τὸ 1811

Ἀνακεφαλαίωσις τῆς Στατιστικῆς τῆς Ἐπαρχίας Καινούριο.

	Χωρία.	Οἰκογένειαι.		Τὸ ὅλον τῶν οἰκογεν.	ἐκκλησίαι.	Ἐλαιότριβεια
		Χριστ.	Οθωμ.			
εἶχεν.	59	1327	781	2108	135	110
ἔχει	53	437	300	737	32	40
ἀπωλέσθ.	6	890	481	1371	103	70

Ανακεφαλαίωσις τῆς Στατικῆς τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν.

	χωρία.	Οἰκογένιαι		τὸ ὅλον τῶν οἰκογ·	ἐκκλησίαι	ἐλαιοτρ
		Χριστ.	Οθωμ.			
εἶχαν	237	5223	3702	8925	583	234
ἔχουν	227	2265	1618	3883	200	100
ἀπωλ.	10	2958	2084	5042	383	128

Ἔγινε βροχὴ ῥαγδαιοτάτη, τῆς ὁποίας οἱ χείμαῤῥοι ἀνεκάλυψαν πολλὰ ἐρείπια, (καλυπτόμενα ἕως τότε ἀπὸ τὴν γῆν), ἐν οἷς καὶ ἕνα σαρκοφάγον (ἔχοντα ἑκατέρωθεν δύω μικρούς) τὸν ὁποῖον ἰδόντες πρῶτος εἷς χωρικὸς καὶ βοηθηθεὶς παρὰ δύω ἄλλων, μετεκίνησε τὸ ὀγκῶδες σκέπασμά του, εἰσελθὼν δὲ εὗρε, τὰ κόκκαλα ἑνὸς ἀνθρώπου, καὶ δακτυλίδια, τὸ ἓν ὁλόχρυσον, εἰς σχῆμα ὄφεως δικεφάλου, τὸ ἄλλο, μὲ πέτραν σκαλιστὴν, παριστάνουσαν κεφαλὴν μὲ γένεια καὶ Στέφανον (πιθανὸν τοῦ Μίνωος), τὰ δύω ταῦτα δακτυλίδια ἐφύλαττεν ἀρκετὸν καιρὸν πληροφορηθεὶς τὸ πολύτιμόν των, ἀλλὰ κατὰ τὸ 1822, μεταβαίνων εἰς τὴν Γαῦδον, τοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔκτοτε, ἐκ τῆς ἀθυμίας καὶ λύπης του, ἔγινε φρενοβλαβής.

Ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὴν στατιστικὴν τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν, καὶ βλέποντες τὸν ἀριθ. τῶν χωρίων τῶν εἴκοσι ἐπαρχιῶν, ἐξάγομεν ὅτι

Ἡ Κρήτη εἶχεν (1821)

1186 χωρ. κατοικ. (ὡς ἔγγιστα) ἀπὸ οἰκ. Χ. 26130 } 28330
M. Κάστ. 1200
Ρέθυμνο 400
Χανία 600 } 2200
1140 (α) χωρ. οἰκογ. Οθωμ. 17791 } 24941 } 53271 ἀνὰ 5 ψυχὰς 266355
M. Κάστ. 4000
Ρέθυμνο 1000
Χανία 2000
Σούδα 100
Σπιναλόγ. 50 } 7150
ἐκκλ. 2915 } 5000
ἐξωκκλ. περίπου 2085
ἐλαιοτρ. (β) περίπου 2000

ἔχει (1832)

1126 χωρία κατοικ. (ὡς ἔγγιστα) ἀπὸ οἰκ. Χ. 11235
ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ αἱ μεμακρυσ. τῶν φρουρίων ἐπαρχ. Μεραμπ. Λασ. Ἀρκάδ. Μυλοπότ. Ἀμάρι, Α Βασ. Σφακ. Κίσαμ. Σέλινο, Ἀποκώρ. ὑπέφερον αἱ Χριστ. ὀλιγώτερον, κατὰ τὸ ἥμισυ τῶν ἄλλων ἐπαρχ. προσθέτομεν 3500 } 15835
M. Κάστρο 500
Ρέθυμνο 200
Χανία 400 } 1100
1080 χωρ. κατοικ. (ὡς ἐγγ.) ἀπὸ οἰκογ. Οθωμ. 7690 } 12140 } 27975 ἀνὰ 5 ψυχὰς 139875
M. Κάστρο 3000
Ρέθυμνο 800
Χανία 1500
Σούδα 100
Σπιναλόγ. 50 } 4450
ἐκκλ. 1003 } 2000
ἐξωκκλ (ὡς ἐγγ.) 997
ἐλαιοτρ. 1000

Ἀπωλέσθησαν.

60 χωρία
οἰκογ. Χριστ. 12495 } 25296 ἀνὰ 5 ψυχὰς 126480
Οθωμ. 12801
ἐκκλ. 3000
ἐλαιοτρ. 1000

(α) Ἀφαιροῦμεν 46 χωρία τῶν ἐπαρχιῶν Λασίθι καὶ Σφακιά, ὡς μὴ ἐχουσῶν Οθωμανούς.

(β) Αἱ λοιπαὶ ἐπαρχίαι (ἐκτὸς τῶν δύω ἀνωτέρω) ἔχουν περισσότερα ἐλαιοτριβεῖα, ὡς ἔχουσαι καὶ μεγαλητέρους ἐλαιῶνας

ΠΙΝΑΞ

ΓΛΩΣΣΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΡΗΤΙΚΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Α.

ἄγωμε	πήγενε
ἀγκοῦσα	στενοχωρία
ἀθιβολὴ	ὑπόθεσις, ὁμιλία
ἄθος	στάκτη
αἰγοῦγια	ἀλήμωνω
ἀκάτεχος	ἀνείδεος, ἄπρακτος
ἀναβόλεμα	ἀνήφορος
ἀναγκεμένοι	φρενοβλαβεῖς, πάσχοντες,
ἀνάδια	ἄντυχρι
ἀναλαμπὴ	φλόγα
ἀναλόματα	ἀκαταστασίαι πολιτικαί
ἀναντραΐζω	βλέπω ἀσκαρδαμυκτί
ἀναστοροῦμαι	ἐνθυμοῦμαι
ἄνω	λέγουν τοὺς βόας ὅταν γεωργοῦν νὰ κλίνουν πρὸς τὸ ἀγεώργητον
ἀπαρθινὰ	ἀληθινά

ἀποβολή	ἀντὶ τοῦ ἴχνους, διότι ζητοῦντες τὶ ζῶον καὶ εὑρόντες τὴν κόπροντου λέγουν· ἰδοὺ ἡ ἀποβολή του
ἀπόγι	ἀγιάζει
ἀπομονάροι	ἐναπολειφθέντες, ζῶντες
ἀπορόχια	βρουβοβλάσταρα
ἀποταχυάς	πρὶν
ἀπύρι	θειάφι
ἀραγὸς	ἀσκὶ μικρὸν, ἀσκόπουλο
ἀργατινὴ	ἑσπέρα
ἀρίδι	τρυπάνι
Ἄρκαλος	Λσβὸς
ἀρνοκκλήσι	σύναξις ἀρνίων παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ὅταν ἐπὶ τούτου περιφέρονται εἰς τὰ Μανδρία
ἀροθαμὸς	βλαστὸς νέος τῶν ἐλαιῶν
Ἄρτυκας	ἀγριοσέλινον, μαγκοῦτα
ἀφόρεσι	ὑποψία
ἀφορμάρης	φρενήρης
ἀφόρμησι	φρενοβλαβία
ἀφοροῦμαι	ὑποπτεύουμαι
Ἀτσέλεγος	Σπογγίτης
ἄχνα	σιωπὴ, τζιμουδιά

B

βαβοῦρα	βοὴ
βαρεμένη	ἔγκυος

βαστάγι	σχοινάκι
βετέμα	εὐφορία ἐλαιῶν
βίσαλα	κεράμια, τοῦβλα
βιτσάτρ	λιγνὸν
βλάβος	ἔχει βλάβος ὁ τόπος, εἶναι νοσώδης
βλεπάτωρας	δραγάτης
βλέπησι	προσοχὴ
βλέπομαι	προφυλάτ. προσέχω ἐμαυτὸν
βοσκήθηκα	ἐχόρτασα
βούργια	σακούλι
βουργίδι	σακουλάκι
βιστιριά	ἀσθένεια προερχομένη ἀπὸ Στοιχεῖα, ἀερικὸ

Γ

γέρα	γηρατεῖα
γαργερὸ	λερομένο
γγαλονόμος	ποιμὴν τῶν ἀλμεγομένων προβάτων
γιαγέρνω	ἐπιστρέφω
γιοργά	ὀγρήγορα, καὶ ἰδιαιτέρως τὸ ταχὺ βῆμα τῶν ζώων
γιότσα	ἀποπληξία
γκαύτω	ἀναχωρῶ
γλακηχτὴς	ταχύπους
γλακῶ	τρέχω
γουλὲ	κομάτι
γυαλίδι	κομάτι, κεφαλοτύρι

Δ.

δακτυλίδωμα	ἀῤῥαβῶνα
δάμακας	ξηρότειχος
δαμάκι	ὀλίγο
δαμινὴ	σιγανὴ
δέτης	βράχος μικρὸς εἰς εἶδος τείχου
δευτερογούλης	Ἰούλιος
διαρμίζω	βάζω εἰς τάξιν, συγυρίζω
διμηνήτης	εἶδος σίτου μελαγοῦ διαμένοντος δύω μήνας εἰς τὴν γῆν
δόμοι	λωρίον εἰς πολλὰς διπλας ῥαμένον, καὶ τιθέμενον ὑπὸ τὰ ὑποδήματα (Κόθορνοι)
δροσιὰ	τίποτε
δῶρον	τίποτε

Ε.

ἔγγαλα	τὰ ἀλμεγόμενα
ἐδὰ	τώρα
ἔδιωξε	μοῦ ἦλθε κατανοῦν, μὲ ἐφάνη νὰ τὸ κάμω οὕτω
ἐκὰ	ἐδῶ
ἐργῶ	κρυόνω
ἔρωτας	Δίκταμος
ἔσω	νὰ κλίνουν οἱ βόες, ὅταν γεώργοῦν πρὸς τὸ γεωργημένον

ζχνος	ζῶον οἰκιακὸν, σκύλος γάτα ὄρνιθα κ. τ. λ.

Ζ.

ζάλο	βῆμα.
ζημιὸ	λοιπὸν
ζουγλὸς	ἀνάπηρος (σακάτης)
ζυγόνω	κυνηγῶ
Ζουρίδα	Κουνάδι

Θ.

θές	θέλεις
θέσε	πλάγιασε
θέττω	πλαγιάζω

Κ.

κεφαλαριὰ	κεφαλόπονος
κκκαποδομένος	ἄθλιος
κακαποδωόν	δυστυχῶ
κακαφόρεσι	ὑποψία
κακόσορτος	κακότυχος, ταλαίπωρος
κακασύβαστος	δύστροπος
καλουργιὰ	τὸ πρῶτον γεώργημα
καμνίζω	χαμηλώνω, κλείω τὰ βλέφαρα
καμπανίζω	ζυγιάζω
καμπανὸς	στατέρι
κανάκια	χάδια

χαντακεμένος	χαδεμένος
χανακεύω	χαδεύω
χαρφίχτης	καθρέπτης
χάσα	λέρα
καταλῶ	φθείρω
Καταχανάς	Βρουκόλακας
κατεχάρης	ειδήμων
κατέχω	γινώσκω, ἠξεύρω
κατηγορημένη	ἀδύνατος
κατίνα	ῥάχη
κεντιὰ	σφάχτης
κεντῶ	ἀνάπτω
κιαουλιὰς	καθόλου
κοιλιοδρόμι	διάῤῥοια
κοιτάζει	κουρνιάζει
κοίτη	ὀρνιθόσπητον
κοκοσάλι	χαλάζι
κομπόνουμαι	ἀπατῶμαι
κοπέλι	πεδίον
κοπελιάρης	ἔφηβος
κορμιάζω	μουδιάζω
κορμὸς	νοεσὸς περιστερᾶς, πιπίνι
Κοῦβος	φραγκόκοτα, γάλλος
κουζουλὸς	ἀνόητος, βλὰξ
κουνενὸς	ὑδροδοχεῖον πήλινον
κουράδι	κοπάδι
κούρταλα	χειροκτυπήματα, παλαμάκια
κουτσουνάρι	βρύσις αὐτόματος

κρεμαστὰ	κάτωθεν τοῦ σημείου, ὑπὸ τὸν σκοπὸν
κτῆμα	κτῆνος
κτηματσερὸς	ὄνος

Λ.

λαλῶ	ἐλαύνω
λέρια	προβατοκούδουνα
λήξης	λαίμαργος
λιγοψυχιὰ	στενοχωρία
λιγόψυχος	στενόκαρδος
λιγοψυχῶ	στενοχωροῦμαι
λοβιὰ	ἡ θήκη τῶν ὀσπρίων
λογάρι	θησαυρὸς

Μ.

μαδάρα	ὄρος πετρῶδες
μαλάκα	μυζιθρότυρον
μάλαμα	ὁ ἀλωνισμένος πλὴν ἀλίχνιστος σῖτος.
μαγλινὸ	λεῖον
μαλιὰ	λογομαχία
Μάλτα	πορτοκάλι
μανέρι	πέλεκυς
μαργόνω	κριόνω
μάροπον	ἀρνὶ χρονιάρικον
μαρουβὰς	τὸ κρασὶ ἀφοῦ σαραντήσῃ παλαιὸς οἶνος

μαρούβιας	ἐπάλιωσε τὸ κρασί, πίνεται
μαρτὶ	ἀρνὶ σιτευτὸν
μαρτή	εἶδος κριθῆς σπειρομένης τὸν Μάρτιον, καὶ τῆς ὁποίας ὁ στάχυς εἶναι δίγωνος
μασέλα	σιαγὼν
μαστόρησα	μαμὴ
ματινάδα	τραγούδι
Μελίτακας	μύρμιγξ
μιγόμι	φορτεῖον
μίστατο	μέτρος ῥευστῶν δέκα ὀκάδων
μιτάτο	μανδρί, στάνη
μονοτάρου	διὰ μιᾶς
μουζούρι	κοιλὸν
μποτόνια	περιδαίρεα
μπράτη	είδήσματα

N.

νάκαρα	δύναμις
ντήρησις	σύστολὴ
ντηριοῦμαι	συστέλλομαι
νύχι	τουφεκόπετρα

Ξ.

ξαμόνω	σημαδεύω
ξέμου	φροντίς μου

ξάσου	φροντίς σου
ξεμύγιση	φυγὴ ἔντρομος καὶ βιαία
ξεμίστευση	σωτηρία, ἀπαλλαγὴ δεινῶν
ξεμιστεύω	ἀπαλλάττω ἐλευθερόνω
ξεπαραλῶ	ξυλόνω
ξερὰ	τὰ καλάμια τῶν ποδῶν
ξερονόμι	χόρτον ξηρὸν
ξέσυρε	παραμέρησε
ξετρέχω	ἀκολουθῶ, τρέχω κατόπιν τινὸς

O.

ὄμπανε	ἀπόψε
ὀργιὰ	σπάγκος
οὖγια	ἀλήμανω

Π.

παίδα	βάσανον
παιδουκλόνουμαι	ἐμπερδεύονται οἱ πόδες μου
παιδομὴ	βάσανον
παντέρμος	πάντι ἔρημος
παπούρα	γήλοφος
παραβολὴ	ὅταν γεοργοῦν οἱ βόες καὶ φθάσουν εἰς τὴν ἄκραν, νὰ ἐπιστρέψουν
παρασύρα	σάρωμα
παρασύρω	σαρώνω
πάσπαλα	κόνις

πασπατεύω	σιλχρή ψηλαφῶ,
πεδούλι	κομμάτι πετζίου
πηλά	λάσπη
πηλώθω	στιβάζω
ποθὲς	πουθενὰ, εἰς κανὲν μέρος
ποζίζω	ἐξέρχομαι
πόρος	δίοδος
Ποταμίδα	ἀηδόνι
ποῦλο	φάσκελο
πρᾶμα	τίποτε
πράσσω	μανθάνω
πρίκα	πίκρα, λύπη
[illegible]	παρεδόθην εἰς τὸν ἐχθρὸν
προσκάδα	ἔνεδρα
πρωτογόνατος	πρωτότοκος
πρωτογούλης	Ἰούνιος

Ρ.

ῥάσσω	δράττω
ῥέμπεται	ἐπαίρεται
ῥοζονάρω	ὁμιλῶ
ῥούκουνας	ἀγκωνὴ, γονία

Σ.

σακάζω	ἀποκόπτω τοῦ Γάλακτος
σάρακας	πριόνι
σίβγα	ὅλως διόλου

σιμοσάτορας	σύντροφος κατὰ τὸ ἥμισυ
σκεπαστὰ	ἄνωθεν τοῦ σημείου, τοῦσκοποῦ
σκευρώνω	κάμπτω, στραβόνω
σκιὰς	κἂν
Σκλόπα	Γλαῦκα
Σκολινὸς	χοῖρος
σκοράρω	διαβαίνω
σωμίλιγκα	λοιμικὴ
σώπατο	ἐπίπεδον
σούρα	φελὸς
σταμόνα	(στάσου μόνος) ἡσύχασε
στοῦπα	χιόνι
στυρονόμος	ὁ ποιμὴν τῶν στύρων προβάτ.
συβάζω	συμφωνῶ
σύβασι	συμφωνία
σύγκλησι	χείμαῤῥος
συγκόκαλη	ἡ ἀποκρέω
συργουλιστὰ	κολακευτικὰ
Σφάκα	ἡ πικροδάφνη
σώχωρο	τὸ περιφραγμένον ἐκλεκτὸν χωράφι

Τ.

ταγὴ	βρώμη
τάξε	ὑπόθεσε
ταρὸς	ἄνεμος σφοδρότατος
τάρταλα	λάφυρα

ταῦτέρου	αὔριον
τσῖνιὰ	κλοτσιὰ
τσινῶ	κλοτσῶ
τσίτα	σουβλὶ ξύλινον
τσιπραγὰ	δίδυμα
τσουρὶ	χῆμα, κατήφορος
τσουρλῶ	γλυστρῶ
τουπιὰ	τυροδοχεῖα
τριτάρης	σύντροφος κατὰ τὸ 1|3

Υ.

ὑστεροβύζης	ὑστερότοκος

Φ.

φαμέγιος	ὑπηρέτης
φθαρμίζω	βασκάνω
φθαρμὸς	βασκανία
φιοῦ	ὅταν βρωμᾶ τὶ, ὕβρις
φουντούλης	ὑπερήφανος
φρασκιὰ	μελισσοδοχεῖα κυψέλια
φρύον	κράμβη

Χ.

χαλέπα	πετρόλοφος
χαμήλωσε	κάθισε
χαντῶ	νομίζω
χαράκι	λίθος
χαροκόπος	ξεφαντωτής

χαστουκιά	σβερκιά
χαύτουμαι	τρώγω
χούμελη	πλύνουν τὰς κηρίθρας, μετὰ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ μέλητος, ἔπειτα βράζουν τὰ ἀποπλήματα ἀρκετὴν ὥραν ἕως ὅτου νὰ γίνη σὰν πετμέζι
χουρχούδα	ῥόπαλον
χρειασίδι	πήλινον ἀγγεῖον, γαβάθα
χῦμα	κατήφορος
χυτὰ	κατηφορικὰ

Ψ.

ψακὶ	φαρμάκι
ψακόνω	φαρμακόνω
ψεγάδι	ἐλάττωμα

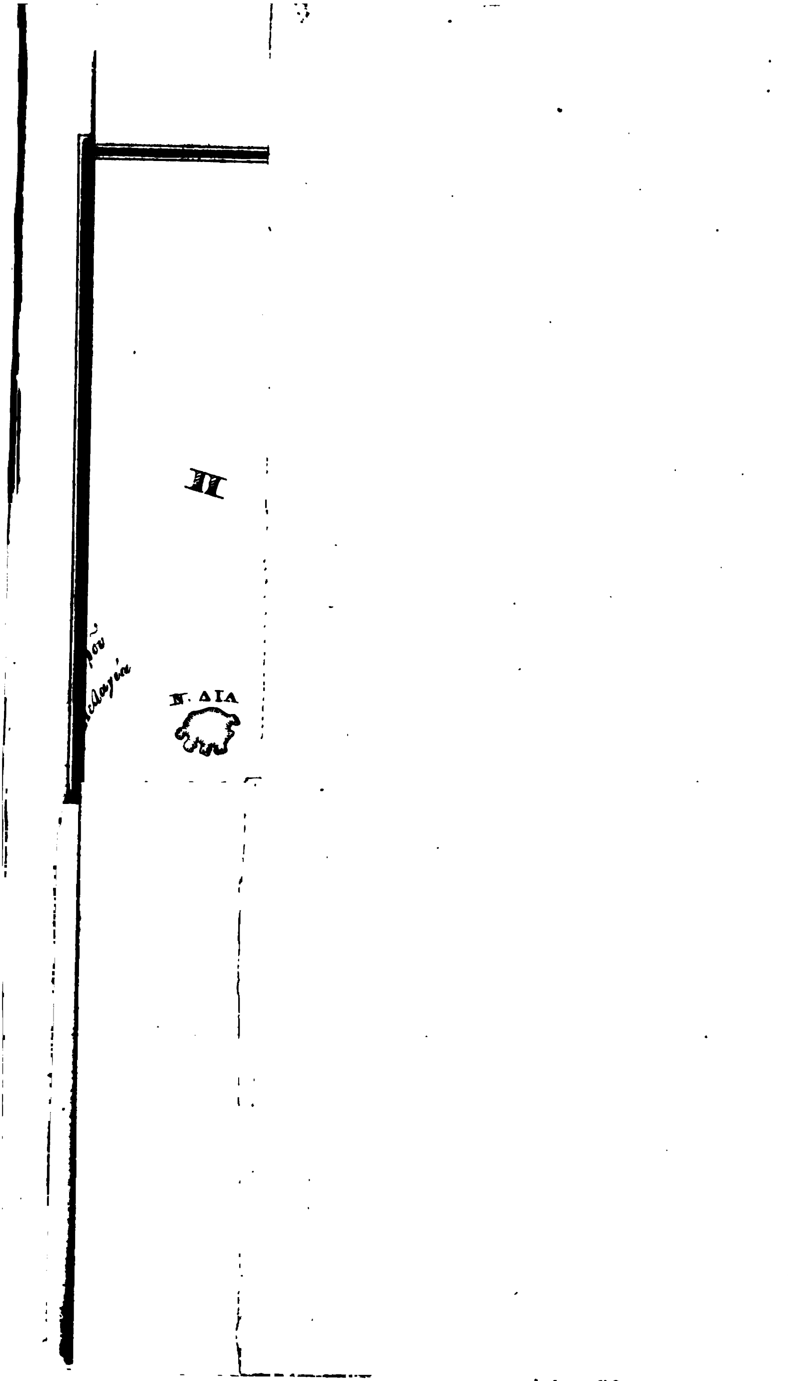
ΠΙΝΑΞ

Τῶν ἐμπεριεχομένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Ὁ παραποιῶν καταδιώκεται.

II
Ν. ΔΙΑ